

Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen

Verkostomainen toimintamalli -selvitys

Opetusministeriön julkaisuja 2006:47

Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen

Verkostomainen toimintamalli -selvitys

Opetusministeriön julkaisuja 2006:47

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/>

Kansikuva / Omslagbild: <http://www.kuvatoimisto.com>
Taitto / Ombrytning: Johanna Laukkanen, Erja Kankala
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki, 2006

ISBN 952-485-243-8 (nid)
ISBN 952-485-244-6 (PDF)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2006:47

Sisältö

Lukijalle	4
<hr/>	
OSA I Katsaus luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen	
1 Johdanto	8
1.1 Hankkeen kuvaus ja tavoitteet	8
1.2 Mitä on luovien alojen yritystoiminta?	9
1.3 Luovien alojen yritystoiminta kasvussa	10
2 Kansainvälistä taustaa	13
3 Luovien alojen yritystoiminnan erityispiirteitä	17
3.1 Luovien alojen arvoketjut ja tuotteet	17
3.2 Yritystoiminnan olemus	19
3.3 Osaamisen ulottuvuudet	19
3.4 Luovat alat - uusi toimiala	20
3.5 Taloudellisen merkityksen haasteet	20
4 Yritystoiminnan kehittämisen kenttä luovien yritysten kannalta	21
5 Hankkeet ja alueelliset toimintamallit	25
6 Muut toimintamalliesimerkit	37
<hr/>	
OSA II Verkostomainen toimintamalli edistää luovien alojen kasvua	
7 Valtakunnallinen verkostomainen toimintamalli	44
7.1 Toimintamallin perusta	44
7.2 Toimintamallin kuvaus	45
8 Toimintamalliin liittyvät jatkotoimenpiteet	49
8.1 Käsite ja tutkimustoiminta	49
8.2 Yritysten toimintaympäristön kehittäminen	50
8.3 Kasvavien yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen	51
8.4 Osaamisen vahvistaminen	53
9 Tiivistelmä	55
Viitteet	58
Lähteet ja kirjallisuus	59

Lukijalle

Luovuus, luova talous ja luovien alojen yritystoiminta on mainittu monissa Euroopan Unionin ja Suomen kansallisissa strategioissa ja ohjelmissa. Luovuus on käsitteenä mukana mm. Lissabonin strategiassa. Suomessa luovat alat on huomioitu esimerkiksi valtioneuvoston globalisaatioraportissa. Luovuuden edistäminen kulttuurin toimialalla on opetusministeriön hallinnoiman kulttuuripolitiikan perustyötä, mutta luovuuden edistämisen haasteet ovat tulossa tärkeiksi monilla muillakin hallinnonaloilla, kuten mm. opetusministeriön luotsaama luovuusstrategiatyö työryhmäraportteineen osoittaa. Alan toiminta vaatii kuitenkin vielä työtä ja rahallista tukea samalla tavalla kuin monet muutkin kehittymässä olevat yritystoiminnan alueet.

Luovuus ja erityisesti luovien alojen yritystoiminta on myös alueellisen kehittämisen voimavara. Alueellisen kehittämisen tarpeita erityisesti maaseudun näkökulmasta on tarkasteltu hallitusohjelman mukaisesti päivitetystä Maaseutupoliittisesta kokonaisuohjelmasta 2005-2008, mikä sisältää toimenpide-ehdotuksen maaseudun oman kulttuuriohjelman laatimisesta. Kulttuuriohjelman laatimistehtävä annettiin opetusministeriön hallinnoimalle kulttuuriteemaryhmälle. Kulttuuriohjelma valmistui vuoden 2005 alussa.

Kulttuuriohjelmassa on otettu huomioon alueiden kehittämislain (602/2002) ja VN:n alueiden kehittämisasetuksen (1224/2002) mukainen Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2005-2006 erityisohjelma, neljäs maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma, opetusministeriön vuosia 2003–2013 koskeva aluestrategia sekä Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma Alueiden vahvuudeksi.

Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen on olennainen osa Suomen kilpailukyvyn vahvistamista. Alan yritystoiminta on maailmanlaajuisesti merkittävää muodostaen eri maiden talouksista maasta ja laskutavasta riippuen 5-10 %. Alan kasvu on ollut viime vuosina keskimääräistä talouskasvua voimakkaampaa useissa eri maissa. Kulttuuriohjelmaan sisältyvän Luovien alojen yritystoiminnan kehittämistä koskevan laajan teeman toteuttamiseksi käynnistettiin kehittämishanke, jonka ensimmäinen vaihe toteutettiin ajalla 1.1.2005-30.6.2006. Työn toteuttajaksi kutsuttiin Hämeen liiton suunnittelija Kirsi Kaunisharju. Työssä on ollut mukana ohjausryhmä, joka on kokoontunut aktiivisesti kuusi kertaa. Ryhmän tapaamisissa on vierailut luovien alojen yritystoiminnan asiantuntijoita, jotka ovat tuoneet arvokasta tietoa alan kehittämisestä Suomessa. Työhön on

sitoutunut vahvasti eri ministeriöitä sekä alueellisia toimijoita ympäri Suomea. Työ on liittynyt EU-ohjelmien ja aluepoliittisten ohjelmien valmisteluun. Työn aikana on haastateltu asiantuntijoita ja eri kehittäjätahoja sekä yrityksiä. Lisäksi on selvitetty erilaisia hankkeita ja kansainvälisiä esimerkkejä.

Luovien alojen yritystoiminnan kehittämishanke on vastannut Kulttuuriohjelman tavoitteeseen löytää kehittämismalli/-malleja luovien alojen yritystoiminnalle, samoin se on vastannut Alueiden vahvuudeksi -toimenpideohjelman 2003-2013 sekä Maaseutupolitiikan erityisohjelman 2005-2006 ohjelmakauden toimenpiteeseen mahdollisuudesta luoda osaamiseen tuotteistamiseen ja kaupallistamiseen keskittyvä kulttuurialan yrityshautomoverkosto.

Kaikki työn tekemisessä mukana olleet tahot ja raporttia kommentoineet henkilöt ovat antaneet korvaamattoman työpanoksensa työn tekemiseen. Opetusministeriö haluaa kiittää hankevastaavana ja raportin kirjoittajana toiminutta suunnittelija Kirsi Kaunisharjua, sekä työn tukena toiminutta ohjausryhmää.

Pirkko Liisi Kuhmonen
Kulttuuriohjelman johtaja

OSA I

Katsaus luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen

1 Johdanto

1.1 Hankkeen kuvaus ja tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on ollut kehittää alan verkostoitumista, hyödyntää aiempia parhaita käytäntöjä, tutkimustietoa ja suunnitella asiantuntijatoimintaa. Projekti on kartoittanut käynnistysvaihetta, jossa on tunnistettu yhteistyötahoja, suunniteltu verkostoitumista ja hahmotettu kansallista, verkostomaista toimintamallia luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi.

Tavoitteena on ollut luoda Suomeen kansallinen, verkostomainen toimintamalli luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi. Pyrkimyksenä ei ole ollut etsiä vain yhtä toimintamallia, vaan ottaa huomioon eri alueiden luontaiset vahvuudet ja ominaispiirteet. Tavoitteena on ollut etsiä rajapintoja luovien alojen yritystoiminnan ja muun yritystoiminnan kanssa, sillä eri rajapintojen kautta alan yritystoimintaa on mahdollista vahvistaa.

Toimintamallin ja verkoston kehittämiseen on osallistunut alueita ja toimijoita, joilta on ollut mukana erilaisia luovien alojen yritystoiminnan kehittämisessä keskeisiä tahoja, kuten erilaisia hankkeita, yrityshautomoja, seudullisia kehittämiskeskuksia, alan yrityksiä, oppilaitoksia ja maakunnan liittoja.

Hankkeen tavoitteena on ollut

- etsiä kansallinen, verkostomainen toimintamalli luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi
- vahvistaa alan kehittämistoimintaa eri ohjelmien ja rahoituksen kautta
- edistää luovien alojen yritystoiminnan kasvamista Suomessa
- parantaa luovien alojen yrittäjien mahdollisuuksia kehittää liiketoimintaansa
- parantaa luovien alojen yrittäjien, muiden yrittäjien ja kehittäjätahojen vuorovaikutusta

Suomessa on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut erilaisia kehittämishankkeita luovien alojen yritystoiminnan lisäämiseksi, mutta silti alan kehittämistoiminnassa on vielä paljon tehtävää. Alan yritystoiminnan kehittämiseksi on periaatteessa olemassa samoja instrumentteja kuin muunkin yritystoiminnan kehittämiseksi, mutta niitä ei aina tunnisteta kaikkien elinkeinokehittäjien tai yrittäjien itsensä keskuudessa.

Jo 1990-luvun alkupuolelta saakka on keskusteltu kulttuuritoimijoiden ja yritystoiminnan välittäjätahojen luomisesta, mihin pyrittiin mm. 1990-luvulla käynnistyneellä tuottajakoulutuksella. Se ei kuitenkaan ole ratkaissut ongelmaa. Välittäjäverkostoa pitää tarkastella laajemmin kuin pelkästään tuottajien näkökulmasta. Tällä hetkellä yksi tavoite on luovien

alojen yritysten kehittämistoiminnan vakiinnuttaminen osaksi muuta yritysten kehittämistyötä. Rahoituskanavat ovat olleet osin niukkoja alan kehittämiseksi tai niitä ei tunnisteta. Jatkossa tulee varmistaa, että rahoitusmahdollisuudet ovat riittävät erilaisten yritysten tasoilla.

1.2 Mitä on luovien alojen yritystoiminta?

Suomessa on 1990-luvulta lähtien pyritty kehittämään kulttuuriin ja luoviin aloihin liittyvää yritystoimintaa. 1990-luvun lopulla toimi opetusministeriön alaisena kulttuuriteollisuustyöryhmä, jonka työn jälkeen julkaistiin mm. teos Kulttuuriteollisuus vuonna 1999.

Luovien alojen yritystoiminnalla voidaan tarkoittaa monia asioita riippuen käsitteen määrittelijästä. Luovista aloista on ryhdytty Suomessa puhumaan laajemmin vuonna 2004 julkaistun professori Markku Wileniuksen Luovaan talouteen –teoksen jälkeen. Luovat alat on huomioitu myös valtioneuvoston globalisaattioraportissa.¹ Vuotta myöhemmin opetusministeriö julkaisi Luovuusstrategian. Näkökulma luovuuteen on usein kahtalainen. Esimerkiksi Wilenius tarkastelee luovuutta ensinnäkin luovien toimialojen esiinmarssina. Toiseksi hän käsittelee sitä osana elinkeinoelämän toimintaympäristön muutosta ja eri organisaatioita².

Suomessa on perinteisesti käytetty monia muita käsitteitä, jotka ovat sukua luoville aloille. Tutkija Kimmo Kainulainen on listannut käsitteitä teoksessaan Elämyksistä elinkeinoja sekä väitöskirjassaan. Hän on käsitellyt erityisesti kulttuuriteollisuutta, jonka lähikäsitteiksi hän on David Hesmondhalghin näkemystä noudattaen lukenut vapaa-ajan teollisuuden (leisure industry), informaatioteollisuuden (information industry), viihdeteollisuuden (entertainment industry), luovan teollisuuden (creative industry)³ ja mediateollisuuden (media industry). Suomalaisella ja pohjoismaisella tasolla on käytetty myös elämysteollisuuden käsitettä (upplevelse industri), joka liittyy läheisesti matkailun kehittämiseen. Elämysteollisuus on ollut keskeinen kehitettävä ala esimerkiksi Lapin Elämysteollisuuden osaamiskeskuksessa.

Kulttuuriteollisuus oli Suomessa 2000-luvun ensimmäisinä vuosina varsin vakiintunut käsite ja sitä on

käytetty mm. Hämeessä alan yritystoimintaa kehitettäessä. Etelä-Pohjanmaalla vastaavassa yhteydessä on käytetty käsitettä kulttuurisidonnainen yritystoiminta. Monissa yhteyksissä on käytetty myös termiä kulttuuriyrittäjä. Myös luovat alat esiintyvät myöhemmin kehittämistyön aloittaneilla alueilla. Esimerkiksi Keski-Suomessa on kevästä 2004 lähtien kehitetty luovien alojen yritysten klusteria Luovan foorumin nimellä. Nämä eri maakuntien käyttämät erilaiset käsitteet osoittavat, että 2000-luvun alkupuolella ei ollut olemassa vakiintunutta käsitettä luovien alojen yritystoiminnalle.

Kulttuuriteollisuus on ollut käsitteenä osin ongelmallinen, sillä se on herättänyt erityisesti perinteisissä kulttuurikentän toimijoissa negatiivisia mielleyhtymiä, mikä on todennäköisesti juontanut juurensa sen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta massoille tuotetun kulttuurin kritiikkinä.⁴ Toisaalta yritys kentällä ja yritysten kehittäjätahoissa sen on nähty viittaavaan ehkä liikaa perinteiseen kulttuuriin, jolla ei välttämättä ole tekemistä yritystoiminnan kanssa. Tällöin kulttuuriteollisuuteen liittyvä toiminta on saatettu kokea enemmän julkisen kentän toiminnaksi, jolla ei ole riittävää yhteyttä yritystoimintaan. Kulttuuriteollisuus on nähty myös myönteiseksi ja hedelmälliseksi käsitteeksi.⁵

Kulttuuriyrittäjä on ongelmallinen termi varsin samalla tavalla kuin kulttuuriteollisuus. Se leimautuu helposti perinteisiin kulttuurialoihin, kuten teatteriin, kuvataiteeseen, musiikkiin ja tanssiin. Tällöin esimerkiksi sisältöliiketoimintaan liittyvien yritysten voi olla vaikea mieltää itsensä alan yritykseksi.

Kansainväliseen keskusteluun on viime vuosina vakiintunut englanninkielinen Creative Industry, joka voidaan suomeksi kääntää luova teollisuus tai luova toimiala. Creative Industry –termi on suhteellisen uusi. Sillä on selkeitä yhtymäkohtia kulttuuriteollisuuden kanssa, kuten esittävät taiteet (performing arts) ja käsityö (handicrafts). Termi esiintyi ensimmäisen kerran 1990-luvulla Australiassa, mutta laajemmin se tuli käyttöön Iso-Britanniassa vuosikymmenen lopulla, kun Departement for Culture, Media and Sport (DCMS) perusti luovien alojen yksikön (Creative Industries Unit and Task Force). Tässä yhteydessä DCMS muutti käsitystä luovuuskäsitteen sisällöstä. Aiemmin luovuus oli nähty taiteellisenä toimintana, mutta se laajeni tarkoittamaan uudenlaisia immateri-

aalisia eli aineettomia tuotteita ja palveluita, joilla on mahdollisimman laajat markkinat.

Kansainvälisen vakiintumisensa vuoksi luovan teollisuuden tai luovan toimialan käsitteen käyttö vaikuttaa tällä hetkellä perustellulta myös Suomessa. Alan yritystoiminnan kehittämisen kannalta olisi tulevana vuosina hyödyllistä pystyä käyttämään yhtä selkeää käsitettä.

Luovan toimialan sisältö on tällä hetkellä pitkälti sama kuin kulttuuriteollisuuden. Suppeimmillaan kulttuuriteollisuus on rajautunut yrittäjyyteen ja kauppaan, jota käydään kulttuurisilla sisällöillä. Esimerkiksi Hämeessä kulttuuriteollisuus on käsitetty pääosin tästä näkökulmasta. On olemassa myös laajempia tulkintoja. Esimerkiksi Liisa Uusitalo on vuonna 1999 määritellyt kulttuuriteollisuuteen myös esittävän taiteen, kuten teatterin, tanssin, oopperan, konserttimusiikin ja näyttelyt.⁶

Kun tarkastellaan luovaa toimialaa erityisesti yritystoiminnan näkökulmasta, on suppea määritelmä laveaa perustellumpi. Suppeaan määritelmään voidaan laskea ne luovan toimialan osa-alueet, joilla on selkeästi yritystoimintaa. Tällaisiksi voidaan lukea arkkitehtipalvelut, muotoilu, graafisen alan toiminta, elokuva- ja tv-tuotannot, mainonta, musiikin ja äänitteiden tuotanto, kirjojen tuotanto ja jakelu, digitaalinen sisältötuotanto sekä sisältötuotanto, joka on sekä perinteisille että sähköisille viestimille laadittua ohjelmasisällön tuottamista ja siihen liittyvää liiketoimintaa. Näistä sisältötuotanto on yhä määrittelyltään osin epäselvä käsite. Se voi tarkoittaa niin tv-tuotantoja kuin Internet- ja mobiiliympäristöihin tuotettuja sisältöjä kuten www-palveluita. Laajimmillaan sisältötuotantoon voidaan laskea erilaiset ohjelmapalvelut.

Luova toimiala ei rajoitu tiukasti yllä mainittuihin aloihin, vaikka ne keskeisen osan alaa muodostavatkin. Luovalla toimialalla on joka tapauksessa läheinen yhteys tapahtumatuotantoon, teatteriin, musiikkiin, tanssiin ja näyttelytoimintaan. Näistä erityisesti musiikkiteollisuus on kehittynyt Suomessa viime vuosina. Osa teatteri- ja tapahtumatuotannosta tehdään yritysten toimesta, vaikka erityisesti tapahtumien järjestämisessä järjestöt ja talkootyö ovatkin merkittävässä asemassa.⁷ Ratkaisevaa tapahtumatuotannon, teatterin, musiikin, tanssin ja näyttelytoiminnan osalta on niiden tuotantotapa. Mikäli teatteria tuotetaan kun-

nallisessa teatterissa, ei se voi olla yritystoimintaa. Sen sijaan yritysmuotoisen toimijan, kuten osakeyhtiön kautta tuotettu teatteri on määriteltävissä yritystoiminnaksi. Samoin voidaan ajatella näyttelytoiminnan osalta. Kunnallisen tai säätiön omistaman museon tuottama näyttely ei ole yritystoimintaa, mutta sen sijaan yksityisen gallerian toteuttamat näyttelyt ovat. Myös kuvataiteessa taiteilija voi olla yrittäjä, mikäli hän on perustanut toiminimen tai osakeyhtiön ja tuottaa, markkinoi ja myy teoksensa yrityksen kautta.

Luovan toimialan käsitteellä on etuja erityisesti sen kansainvälisyyden ansiosta. Tilastollisesta näkökulmasta on kuitenkin esitetty argumentteja, joiden mukaan tässä yhteydessä ei kannattaisi käyttää toimialan käsitettä.⁸

Tilastollisessa mielessä käsite on tällä hetkellä ongelmallinen, mutta yhtä lailla sitä ovat myös kulttuuriteollisuus tai kulttuuriyrittäjyys. Luovan toimialan osalta on kuitenkin huomioitava se, että sanaa luovuus käytetään tällä hetkellä monessa yhteydessä. Luovuutta on viime vuosina käytetty sekä tiettyä toimialaa tai klusteria koskevassa keskustelussa, mutta myös laajemmalla, koko yhteiskuntaan liittyvässä kontekstissa.

Jatkossa on tärkeää pyrkiä määrittämään luova toimiala yhä selkeämmin. Käsitteen selkiyttämiseksi olennainen tavoite on se, että ala tulee tunnetummaksi, jolloin myös eri rahoittaja- ja kehittäjätahot ymmärtävät, mitä käsitteellä tarkoitetaan.

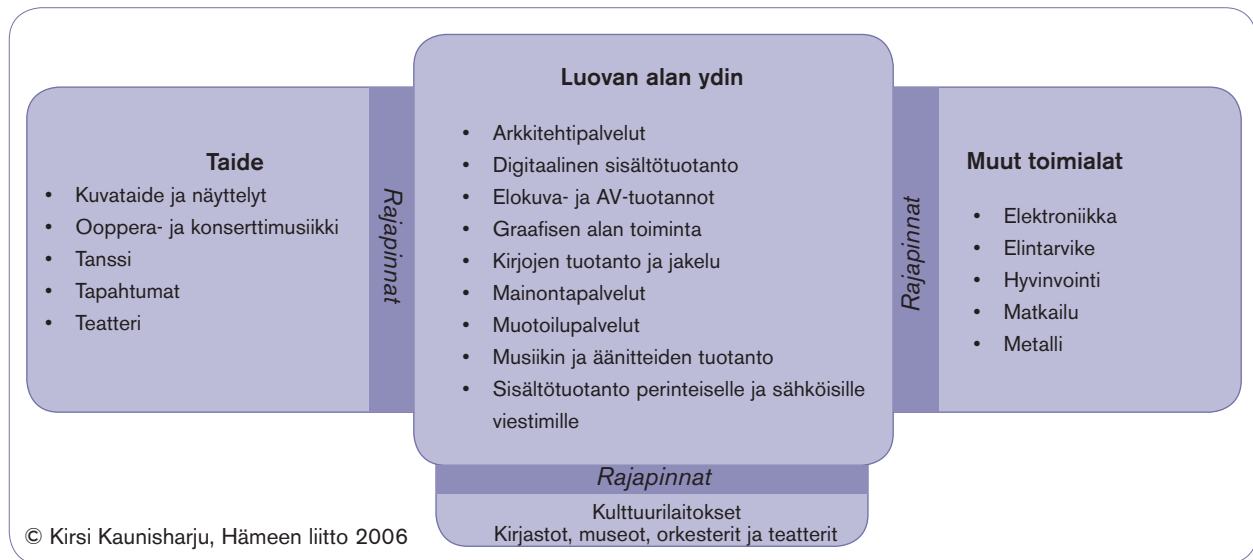
1.3 Luovien alojen yritystoiminta kasvussa

Luovien alojen yritystoiminnan nykyisestä tilanteesta ja sen kasvamisesta on esitetty erilaisia arvioita. Osuudet bruttokansantuotteesta ja ennusteet alan kasvuvauhdista vaihtelevat eri arvioiden mukaan n. 5-9 prosentin välillä. Ala muodostaa Maailmanpankin mukaan 7 prosenttia maailman taloudesta. PriceWaterhouseCoopers on ennustanut alan kasvavan noin 10 prosentin vuosivauhtia. Maailmanlaajuisesti luovat alat kasvoivat vuosien 2001-2005 välillä 831 miljardista dollarista 1,3 biljoonaan dollariin.¹⁰ Vuosituhannen vaihteesta on olemassa tutkimusta kulttuurituotteiden kaupan muutoksista. Unescon vuonna 2005 julkaiseman tutkimuksen mukaan kulttuuri-

tuotteiden kauppa kasvoi vuosien 1994-2002 välisenä aikana 38 miljardista dollarista 60 miljardiin dollariin. Suurinta tuotanto ja kulutus oli maissa, joissa tulotaso oli korkea. Esimerkiksi vuonna 2002 Iso-Britannia oli suurin kulttuurituotteiden tuottaja. Suurin kuluttaja oli USA.¹¹

Iso-Britanniassa ala muodosti vuonna 2003 maan taloudesta 8 prosenttia. Vuonna 2004 luovat alat työl-

listivät 1.8 miljoonaa ihmistä. Lukuihin vaikuttaa se, että Iso-Britanniassa lasketaan mukaan myös ohjelmisto- ja peliteollisuus. Niiden osuus maan taloudesta vuonna 2003 oli 2,8 prosenttia, joten varsinainen luovien alojen osuus oli noin 5 prosenttia.

Kuva 1: Luovien alojen yritystoiminnan ytimessä tietyt yritystoiminnan alat. Ydin on rajapinnoissaan läheisesti sidoksissa muihin toimialoihin, taidekenttään sekä kulttuurilaitoksiin. Yllä mainitut taiteen ja eri toimialojen kenttien sisällöt ovat esimerkinomaisia.

Kuva 2: Luovien alojen yritystoimintaa voidaan tarkastella myös pitoisuusnäkökulmasta. Tässä on pohjana käytetty Kimmo Kainulaisen väitöskirjassaan esittämää kulttuurialojen pitoisuusajattelua.⁹ Kainulainen on Thorsbya soveltaen jakanut luovien alojen yritystoiminnan kahtia siten, että lähimpänä luovaa ydintä on mm. elokuvataide, televisio- ja radiotoiminta sekä kustannustoiminta. Seuraavana ulkokehällä ovat mm. muoti- ja mainosteollisuus sekä arkkitehtuuri. Ulkokehällä ovat tässä muut toimialat, joilla hyödynnetään luovien alojen yritysten palveluita.

Kasvu vuosien 1997 ja 2003 välillä Iso-Britanniassa oli 6 prosenttia. Samaan aikaan koko maan keskimääräinen talouskasvu oli 3 prosenttia, joten luovat alat kasvoivat muuta taloutta nopeammin. Reippainta kasvu oli ohjelmisto- ja pelituotannossa, 11 prosenttia. Myös antiikkiala kasvoi 9 prosenttia ja radio- ja tv-toiminta 8 prosenttia. Viennin osuus Iso-Britanniassa oli 11,6 miljardia puntaa.¹²

Pohjois-Irlannissa luova teollisuus työllistää 12 000 ihmistä ja liikevaihto on 556 miljoonaa puntaa. Tästä 166 miljoonaa puntaa suuntautuu vientiin. Pohjois-Irlannissa on laskettu, että ala kasvaa ei-digitaalisessa tuotannossa 5 prosenttia ja digitaalisessa tuotannossa jopa 30 prosenttia vuosittain.¹³

Luovien alojen yritystoiminnan kasvuennusteiden tekemistä vaikeuttavat tilastointiin ja ennakkointiin liittyvät haasteet. Alan kasvu voi olla nopeaa, mutta samalla alaan liittyvät korkeat riskit. Kasvuun vaikuttaa teknologisen kehityksen ohella palvelutuotannon ja kansainvälisen kaupan kasvu.

Monissa maissa digitaalinen sisältötuotanto on nähty kasvualaksi.¹⁴ Myös vapaa-ajan lisääntyminen sekä arvojen ja elämäntapojen muutokset vaikuttavat luovien alojen yritysten tulevaisuuteen. Näiden muutosten kautta kulttuuriharrastusten, -toimintojen ja -palveluiden suosio on kasvanut.¹⁵ Kimmo Kainulaisen mukaan yhtenä kasvualana on pidetty matkailun ympärille rakentuvaa kulttuurista yritystoimintaa. Esi-merkkinä hän mainitsee Kainuun.¹⁶

Alueellisesti kasvuun voi vaikuttaa maantieteellinen sijainti, väestön määrä ja demografiset tekijät, kuten väestön koulutustaso. Pohjoismaissa alan kasvu on keskittynyt pääkaupunkiseuduille ja suuriin kaupunkeihin. On mahdollista, että kaupungeissa kasvu kohdistuu eri aloille kuin maaseutumaisilla alueilla. Kasvuun vaikuttaa myös alueen muu toimialarakenne, sillä kasvun on ennustettu syntyvän erilaisiin rajapintoihin.

Opetusministeriön Luovuuksstrategiassa merkityksintensiivisen tuotannon ja luovien toimialojen on nähty olevan nousemassa merkittäviksi kilpailutekijöiksi, koska tulevaisuudessa yhä suurempi osa tuotannosta on aineetonta. Samassa strategiassa todetaan kuitenkin, että luovien toimialojen kansantaloudellinen merkitys on jäänyt paljolti oletusten ja yleisten kuvausten varaan.

Luovuuksstrategian mukaan ns. kulttuuritoimialan osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa noin neljä prosenttia.¹⁷

Kulttuuritoimialojen taloudellista vaikutusta on Suomessa tutkinut muun muassa Aku Alanen Tilastokeskuksesta. Alanen on kiinnittänyt huomiota siihen, että kulttuuritoimialoilla ei voida mitata tällä hetkellä koko arvoketjua. Esimerkiksi muotoilussa arvoketju jää puolitiehen, sillä esimerkiksi tekstiiliteollisuudessa muotoilijat kuuluvat toimialaan, mutta kutojat eivät. Alanen on laskenut, että kulttuuritoimialojen osuus Suomen kansantaloudesta vuonna 2002 oli 3,8 %. Alanen suhtautuu tilastojen perusteella kasvuennusteisiin kriittisesti. Tosin hänen mukaansa kulttuuritoimialan merkitys on Suomessa suurempi kuin esimerkiksi matkailun. Alasen mukaan mahdollisia kasvualoja ovat muotoilu, viihdetuotteet ja -palvelut.¹⁸

Työllistävyyttä ja liikevaihtoa on selvitetty alueittain mm. Varsinais-Suomessa ja Kanta-Hämeessä. Molemmat ovat noudattaneet pääosin Tilastokeskuksen Kulttuuritilaston määrittelyä toimialasta. Varsinais-Suomessa alan on todettu olevan merkittävä sekä liikevaihdoltaan että työllistävyydeltään vuoden 2004 tilastotietojen perusteella. Alan liikevaihto oli 1,2 miljardia euroa, mikä oli kolmanneksi eniten kehitettäväksi valituista kärkitoimialoista. Liikevaihdoltaan suurempia olivat ainoastaan metallitoimiala ja ICT. Työllistävyysvaikutus oli neljänneksi suurin, 8 800 henkilöä.¹⁹

Kanta-Hämeessä työllistävyysvaikutus on kehitettäväksi valituista toimialoista kolmanneksi suurin. Ala työllisti 1500 henkilöä vuonna 2003. Liikevaihdoltaan, n. 200 miljoonaa euroa, ala oli tuolloin neljänneksi suurin. Sekä liikevaihtoon että työllistävyysteen vaikuttaa Kanta-Hämeessä merkittävästi graafisen alan toiminta, joka on käytännössä sanomalehtien ja aikakauslehtien kustantamiseen liittyvää toimintaa. Kanta-Hämeessä e-oppimista on käsitelty omana toimialanaan. Sen työllistävyysvaikutus vuonna 2003 oli 900 henkilöä ja liikevaihto hieman yli 110 miljoonaa euroa.²⁰

2 Kansainvälistä taustaa

Monet länsimaat, kuten Iso-Britannia, Australia, Kanada, Uusi-Seelanti, Tanska ja Ruotsi ovat edistäneet menestyksekkäästi luovien alojen yritystoimintaa. Tällä hetkellä monet maat ja kaupungit edistävät luovien alojen yritystoimintaa ja kulttuuria eri tavoin. Iso-Britanniassa ja Tanskassa luovien alojen kehittämiseen on satsattu hallitustasolla. Kaupungeista mm. New Yorkissa ja Iso-Britannian Sheffieldissa on nostettu luova teollisuus merkittäväksi kehittämiskohteeksi.²¹

Alan kehittämistoimia pohditaan myös monissa kehittyvissä maissa ja se oli Unescon UNCTAD-konferenssin yhtenä aiheena kesällä 2004. Kehittyvistä maista esimerkiksi Intia pyrkii kasvattamaan osuuttaan luovan teollisuuden aloilla esimerkiksi telekommunikaation kasvun kautta, elokuva- ja animaatiotuotannossa sekä kustannustoiminnassa. Myös Kiina on satsaamassa luovaan teollisuuteen.²²

2.1 Kansainvälisiä esimerkkejä

Luovien alojen kansainvälisiä strategioita on selvitetty vuonna 2005 liittyen luovuusstrategian valmisteluun. Tutkija Anna Kanerva Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporesta on koonnut raportin eri maiden strategisesta tilanteesta. Kanervan mukaan

luovien toimialojen taloudellisten ja teknologisten edellytysten kehittämisstrategioista ovat vastanneet eri maissa etenkin kauppa- ja teollisuusministeriöt tai niiden rahoittamat talouden kehittämiskeskukset.²³

Seuraavassa on esitelty muutamien maiden esimerkkejä kehittämistoimista, joita on tehty luovien alojen yritystoiminnan edistämiseen liittyen. Ne eivät välttämättä edusta ns. parhaita käytäntöjä, vaan ovat yleisesti esimerkkejä alan kehittämistoiminnasta eri puolilta maailmaa. Osa perustuu Kanervan raporttiin, mutta myös muita tietolähteitä on käytetty. Suurin osa esimerkeistä on maan laajuisia, mutta joukossa on myös alueita tai yksittäisiä kaupunkeja koskevia esimerkkejä.

2.1.1 Iso-Britanniassa hallitus on sitoutunut luovien alojen kehittämiseen

Iso-Britanniassa luovien alojen kehittäminen ulottuu 1990-luvulle. Maassa toimii vuodesta 1997 lähtien Tony Blairin nimittämä työryhmä neuvoa antavana elimenä luovien alojen kehittämistyössä.²⁴

Parhailtaan Iso-Britanniassa toteutetaan Luovan talouden ohjelmaa (The Creative Economy Programme), jonka tavoitteena on luoda Iso-Britanniasta maa-

ilman luova keskus. Tänä vuonna käynnistetty ohjelma koostuu seitsemästä osiosta, joilla pyritään lisäämään tuottavuutta luovan teollisuuden aloilla. Osiot ovat koulutus ja osaaminen, kilpailu ja henkinen pääoma, teknologia, rahoitus, tasa-arvo, infrastruktuuri, tilastointi ja analyysit. Osioille on omat kehittäjäryhmänsä, jotka koostuvat DCMS:n (Department for Culture, Media and Sport), hallinnon alojen, alueiden ja muiden kehittäjäryhmien edustajista. Jokaisella ryhmällä on kaksi laajaa tavoitetta, jotka ovat 1) tutkia hallituksen tukemien projektien yhtenäisyyttä, tunnistaa niiden aukkoja ja päällekkäisyyksiä ja 2) edistää kehittämistyötä tekemällä esityksiä hallitukselle siitä, miten luovaa teollisuutta voidaan tukea paremmin.

Osioiden kehittäjäryhmien lisäksi on asiantuntijaryhmä, joka toimii ministerien strategisena neuvonantajaryhmänä. Lisäksi kokoontuu eri osioiden puheenjohtajista koostuva ryhmä. Ohjelman Internet-sivustolla on mahdollisuus antaa palautetta luovan teollisuuden kehittämiseksi ja sinne onkin koottu erilaisia kehittämisehdotuksia.²⁵

Strategisesti työ perustuu Iso-Britanniassa vuonna 2001 valmistuneeseen Creative Industries Mapping Document –raporttiin, jossa on esitetty monia erilaisia kehittämistoimia. Iso-Britanniassa on pyritty mm. kehittämään luovaa bisnesosaamista, parantamaan luovien alojen rahoitusmahdollisuuksia ja edistämään vientiä.²⁶ Maassa on tehty myös tilastointiin liittyvää työtä.²⁷

Iso-Britannian eri alueet ovat olleet myös aktiivisia kehittämistyössä ja alueilla onkin ollut erilaisia, esim. tavoite 1- ja tavoite 2 –ohjelmilla rahoitettuja kehittämishankkeita. Myös kehittämissyhtiöt, kaupungit ja taidetoimikunnat ovat olleet aktiivisia kehittämisessä.²⁸

2.1.2 Tanskassa kehitetään elämysteollisuutta

Tanskassa luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen on päätetty suunnata kehittämisrahoitusta hallitustasolla vuonna 2000 tehdyn ohjelman kautta. Ohjelma sisälsi monia toimenpiteitä luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi mm. elokuva- ja musiikkiteollisuuden osalta. Tuolloin pyrittiin lisäämään mm. pääomasijoituksia elokuvateollisuuteen, kehittämään musiikkitulo-antaa ja lisäämään kansainvälistymistä.²⁹

Kolme vuotta myöhemmin Tanskassa julkaistiin kulttuuriin ja elämysteollisuuteen liittyvä strategia. Siinä käsiteltiin mm. urheiluteollisuutta, kulttuuri-instituutioiden ja yritysten välisiä suhteita, muotoilua ja arkkitehtuuria. Sen mukaan Tanskassa vuosina 2000-2001 elämysteollisuuden liikevaihto oli 175 miljardia Tanskan kruunua eli 7,3 prosenttia yksityisen sektorin liikevaihdosta. Työllistävyytsvaikutus oli 170 000 henkilöä eli 12 prosenttia kokopäiväisistä työntekijöistä. Viennin osuus oli 68 miljardia Tanskan kruunua, 16 prosenttia koko Tanskan viennistä. Tanskalaisen kulutuksen osuus oli 64 miljardia Tanskan kruunua sisältäen vapaa-aikaan ja viihteeseen liittyvän kaupan sekä matkustamisen eli 10 prosenttia tanskalaisten talouksien kuluttamisesta.³⁰ Tanskan luvuissa on huomioitava, että mukaan on siis luettu mm. matkailu.

Sekä Tanskassa että Ruotsissa käytetään paljon elämysteollisuuden käsitettä. Käsite on lähellä luovaa teollisuutta, mutta siinä on myös eroja. Esimerkiksi Skånessa elämysteollisuuteen luetaan monia samoja aloja kuin luovaan teollisuuteen tai kulttuuriteollisuuteen. Erot tulevat mm. matkailun kuulumisesta mukaan.³¹ Ruotsissa elämysteollisuuden on laskettu työllistävän n. 400 000 ihmistä eli noin 10 prosenttia työvoimasta.³²

Pohjoismaiden alueella toimii JENKA – Nordic Creative Network -verkosto, johon Suomesta on kuulunut mm. Arabus yrityshautomo. JENKA:n toiminta on jaettu kolmeen teemaan: aluekehitys, koulutus ja tutkimus sekä teknologia ja innovaatiot. Jenka järjestää seminaareja ja muita tapaamisia, jotka ovat avoimia kaikille, mutta jäsenille edullisempia. Verkoston toimintaa on toistaiseksi pyritetty hankkeen kautta. Toiminta on keskittynyt lähinnä uusien jäsenten hankintaan, jotta toiminta saataisiin jatkossa kannattavaksi. Hanketta on toteuttanut Nordisk Innovations Center, joka on toteuttanut myös muita luovien alojen kehittämishankkeita.³³

2.1.3 Itävalta pyrkii lisäämään rahoitusmahdollisuuksia

Itävallassa luovia aloja on tarkasteltu lähinnä Wienin osalta. Siellä luovan teollisuuden lasketaan työllistävän 100 000-120 000 ihmistä, mikä on keskimäärin 14

prosenttia koko kaupungin työllisistä. Vuosina 1998-2002 ala kasvoi 6 prosenttia. Suurimmat työllisyysprosentit ovat ohjelmisto- ja multimediatuotannossa, peliteollisuudessa, graafisessa suunnittelussa, muodin ja designin aloilla sekä audiovisuaalisella alalla, mikä käsittää elokuvan, video-, sekä tv- ja radiotuotannon. Nämä yhteensä muodostavat 55,9 prosenttia koko alan työllisyydestä Wienissä. Kuvataide, esittävät taiteet, museot ja kirjastot muodostavat 10,3 prosenttia työllisyydestä.

Luovien alojen vahvuus Wienissä on nähty taiteellisuovana potentiaalina, koulutuksen, tieteen sekä tutkimuksen aloilla. Wienissä luovan teollisuuden asiakkaita ovat usein julkiset tahot. Heikkoudet ovat samoja kuin usein Suomessa: liiketoiminta- ja vientiosaamisen puute.

Wienissä on listattu toimenpiteitä, joilla pyritään kehittämään luovia aloja. Toimenpiteitä ovat:

1. Kasvustrategia, joka keskittyy erityisesti rahoitusmahdollisuuksien lisäämiseen. Pankit eivät Wienissä välttämättä rahoita luovien alojen yrityksiä, joten ratkaisuksi esitetään kaupungin takauksia lainojen myöntämisessä. Myös pääomasijoittajia pyritään aktivoimaan. Tavoitteena on lisäksi innovaatioiden tukirahoitus, tekijänoikeuteen pohjautuvien realisaatiostrategioiden tietotaidon siirto, parempi tieto konsultointimahdollisuuksista ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen.
2. Kansainvälistyminen, jonka tavoitteena on tehdä tukisysteemeistä luovalle teollisuudelle saavutettavia ja edistää integraatiota kansainvälisissä hakujärjestelmissä.
3. Klusteriorientaatio, mikä tarkoittaa luovan talouden ja muun talouden välisen yhteistyön ja koulutuksen lisäämistä.
4. Hallintorakenteiden kehittäminen, jolla pyritään kehittämään talous- ja kulttuuriosastojen yhteistyötä ja eri instituutioiden välistä synkronointia.³⁴

2.1.4 Australia tähtää liiketoimintaosaamisen ja viennin kehittämiseen käytännön toimin

Australiassa on tehty vuoteen 1994 perustuvaa strategista kehittämistä luoviin aloihin liittyen, mutta vasta 2000-luvulla on aloitettu systemaattisempi sisältötu-

tannon ja luovan teollisuuden klusterin kehittäminen. Erilaisten, vuonna 2001 alkaneiden klusteriselvitysten perusteella on kehitetty luovia aloja. Australiassa on nostettu kehittämiskohteiksi mm. toimialastandardin ja tilastoinnin sekä liiketoimintaosaamisen kehittäminen. Myös vientiä ja rahoitusta pyritään kehittämään.³⁵

Queenslandissa Australiassa on panostettu erityisesti luovan teollisuuden kehittämiseen. Queenslandin luovien alojen Internet-sivusto³⁶ esittelee kattavasti ja loogisesti alan kehittämistoimintaa. Esimerkiksi kaupallistamis- ja mentorointialoitteiden alta löytyy tietoa seuraavista asioista: kaupallistamisputki³⁷, vienninkehittäminen, kasvuyrittäjyyden edistäminen ja infrastruktuuriprojektit. Kaupallistamiseen liittyen sivustoon on koottu kattava yhteenvedo toimijoista ja heidän vastuullaan olevista kehittämisasioista. Mentorointitoiminnassa keskitytään erityisesti kasvuyrittäjyyteen. Mentorit ovat eri teollisuuden aloilta ja maantieteellisesti eri puolilta Australiaa. Heillä on lisäksi yhteyksiä sijoittajaverkostoihin.

Queensland on satsaamassa myös infrastruktuuriin, sillä hallitus on investoinut 15 miljoonaa dollaria rakentaakseen Australian ensimmäisen Creative Industries Precinctin. Tavoitteena on muodostaa Australian luovan teollisuuden keskus ja mahdollisuus konkreettiseen yhteistyöhön muotoilijoille, taiteilijoille, tutkijoille, kouluttajille ja yrittäjille. Tavoitteena on myös kansainvälistyminen. Yhdeksi kansainvälistymiskohteekseen Queensland on ottanut Intian.³⁸

2.1.5 Kanadassa aktiivisimpia alueita on Ontario

Kanadassa on tehty erilaisia kulttuuriin, digitaaliseen sisältötuotantoon ja tekijänoikeusaloihin liittyviä raportteja.³⁹ Ontariossa, Kanadassa viihde- ja luovaa klusteria tuetaan merkittävästi. Klusteri muodostaa 9,9 miljardia alueen taloudesta ja on kolmanneksi suurin viihdeteollisuuden työllistäjä Pohjois-Amerikassa. Vuoden 2006 aikana alan kehittymistä tuetaan mm. verotuksellisten helpotusten kautta. Ontariossa satsataan myös 47,5 miljoonaa dollaria markkinointiin ja tuotekehitykseen sekä 49 miljoonaa dollaria Toronton kulttuuriorganisaatioille. Viihde- ja luova klusteri nähdään potentiaalisena kasvualana ja työpaikkoja synnyttävänä alana. Alan koetaan auttavan

myös taloudellista kasvua houkuttelemalla matkailijoita, bisnestä ja investoijia.⁴⁰

2.1.6 New York pyrkii nousemaan maailman taiteen ja kulttuurin pääkaupungiksi

Yhdysvalloissa on tehty vuonna 1997 Creative America –raportti, joka käsittelee pääosin ei-kaupallisen sektorin kehittämistä. Yhdysvalloissa selvitetään myös tekijänoikeusaloja, kuten niiden osuutta bruttokansantuotteesta, työllisyysvaikutuksia ja viennin osuutta.⁴¹

Yhdysvalloissa on toteutettu myös erilaisia hankkeita luovien alojen kehittämiseksi. Esimerkiksi New Yorkin tavoitteena on nousta maailman taiteen ja kulttuurin pääkaupungiksi mm. vasta perustetun luovien alojen toimijoille tarkoitetun neuvontapisteen kautta. Neuvontapisteen perustamisesta vastaa kaupungin elinkeinotoimisto, mutta se on suunnattu voittoa tuottamattomille organisaatioille.⁴²

Toimenpide pohjautuu kaupungissa viime vuoden lopulla valmistuneeseen luovien alojen kehittämisraporttiin. Sen mukaan luovat alat työllistävät New Yorkissa yli 300 000 ihmistä, n. 8 prosenttia työllisistä. Luovien alojen työpaikat keskittyvät Yhdysvalloissa New Yorkiin, sillä siellä työskentelee 8,3 prosenttia Yhdysvaltojen luovien alojen työntekijöistä. Luovien alojen työllistävyys on New Yorkissa kasvanut vuosien 1998 ja 2002 välisenä aikana 13,1 prosenttia. Samaan aikaan muiden alojen työpaikat lisääntyivät kaupungissa 6,5 prosenttia.⁴³ Neuvontapisteen lisäksi raportissa esitetään mm. alan arvostuksen nostamista, koordinoinnin parantamista Lontoon mallin mukaisesti ja luovien toimijoiden sekä yritysten auttamista liiketoiminnan kehittämisessä.⁴⁴

Luovien alojen yritysten erityispiirteistä on erilaisia näkemyksiä. Alan yrityksiä voidaan verrata suoraan muiden alojen yrityksiin, jolloin alaa koskevia erityispiirteitä ei nähdä. Voidaan myös listata tiettyjä piirteitä, joita ei välttämättä muiden toimialojen yrityksillä ole.

3 Luovien alojen yritystoiminnan erityispiirteitä

Näkemyserot perustuvat todennäköisesti näkökulmaan. Osa tarkastelee yritysten kehittämistä yleiseltä tasolta, jolloin erot eivät välttämättä tule esiin. Näkemusero johtuu osittain myös luovien alojen yritystoiminnan heterogeenisyydestä. Osa yrityksistä on pieniä, mutta alalla on myös suuria konserneja. Näiden kehittämishaasteet ovat erilaisia. Osa erityispiirteistä koskee ainoastaan mikro- ja pk-yrityksiä, mutta osa koskee laajempaa yritysjoukkoa.

Yleisesti tarkasteltuna yritystoiminta luovilla aloilla on samankaltaista muihin aloihin verrattuna. Esimerkiksi kaikilla yrityksellä pitää olla liikeidea, markkinointi ja myynti, logistiikka, hinnoittelu ja asiakkaat kunnossa ennen kuin yritys voi menestyä.

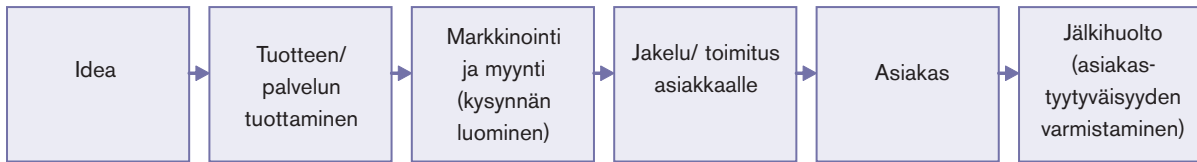
3.1 Luovien alojen arvoketjut ja tuotteet

Luovien alojen tuotteiden tai palveluiden tuottaminen ei välttämättä eroa muiden alojen tuotantoprosesseista merkittävästi. Nykyään kaikilla aloilla korostetaan

yleensä asiakaslähtöisyyttä, sillä tuotteen myynti perustuu asiakkaan tarpeisiin.

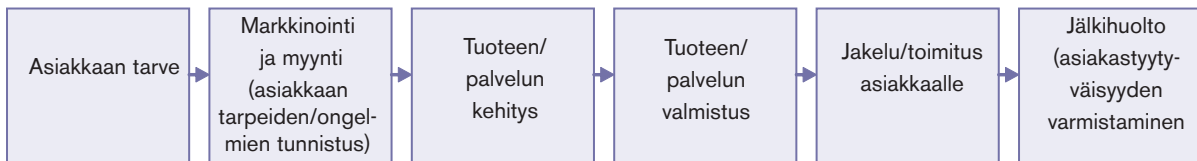
Aina tuotteen tai palvelun luominen ei kuitenkaan lähde asiakkaan tarpeista. Luovien alojen yritysten erityispiirteenä voikin pitää sitä, että tuote tai palvelu saattaa syntyä taiteellisen idean pohjalta, ilman välitöntä asiakastarvetta. Musiikin alueelta löytyy runsaasti esimerkkejä, joissa sävellyksiä ja sanoituksia tehdään taiteellisista lähtökohdista. Esimerkiksi suuri osa rock-musiikista on lähtöisin muusikoiden ideoista, vaikka myös harkitusti tietyn asiakassegmentin tarpeisiin suunniteltua pop-musiikkia tehdään.

Myös taiteellisen idean pohjalta lähtöisin olevat tuotteet voivat muokkautua asiakkaiden tarpeiden mukaan, mikäli idean jälkeen on mahdollista tehdä tuotetestausta. Tuotteiden ja palveluiden testaaminen ei luovilla aloilla ole kuitenkaan aina mahdollista. Esimerkiksi musiikissa trendit muuttuvat nopeasti. Mikäli kuluttajilla tehdään testaus ennen tietyn musiikin tuotantoa, voivat julkaisun aikaan kuluttajien mieltymykset olla jo aivan toisenlaisia.

Kuva 3: Arvoketju 1: Lähtökohtana idea

Arvoketju 1 on tyypillinen luoville aloille, sillä tuote voi syntyä idean pohjalta ja se usein myös tuotetaan ennen asiakkaan tarpeiden tunnistamista tai kysynnän luomista. Joissakin tapauksissa ideaa voidaan testata ennen varsinaisen tuotteen valmistamista esimerkiksi prototyyppien avulla. Näin saatetaan menetellä esimerkiksi muotoilutuotteiden kohdalla. Luovilla aloilla liiketoimintaosaaminen voi olla puutteellista, joten asiakastytyväisyyden varmistaminen saatetaan unohtaa.

Kuva 4: Arvoketju 2: Lähtökohtana asiakas

Luovien alojen yritystoiminnassa myös asiakaslähtöinen ajattelu on mahdollista. Tämä riippuu kuitenkin tuotteista ja palveluista, joita ollaan tuottamassa. Asiakaslähtöisessä ajattelussa asiakkaiden tarpeet tai ongelmat tunnistetaan ennen tuotteen tai palvelun kehittämistä. Vasta sen jälkeen tehdään tuotekehitys ja tuotetta ryhdytään valmistamaan.

Tuotteet ja palvelut ovat usein uudentyypisiä

Luovien alojen yritysten tuotteet saattavat olla uudentyypisiä, jolloin markkinoiden analysoiminen etukäteen on haasteellista. Tiettyjä trendejä voidaan selvittää esimerkiksi musiikkiteollisuudessa, mutta kun trendi on havaittu ja selvitetty, on se myös usein jo ohi.

Tuotteet saattavat olla myös niin uudentyyppisiä, että markkinatutkimuksessa potentiaaliset kuluttajat eivät välttämättä osaa niitä vielä kaivata. Näin saatetaan saada tutkimustulos, jonka mukaan tuotetta ei kannata tuoda lainkaan markkinoille, vaikka tietyn ajan kuluessa sille voikin jo löytyä kysyntää.

Markkina- ja kuluttajatutkimuksia on tehty varsin vähän luovien alojen yritysten kohdalla. Osa yrityksistä pystyisi todennäköisesti kuitenkin hyödyntämään tutkimuksia nykyistä enemmän.

Tuotteet ovat immateriaalisia hyödykkeitä

Luovien alojen yritysten tuotteet ja palvelut ovat usein immateriaalisia eli aineettomia hyödykkeitä, kuten esimerkiksi musiikkia, taideteoksia ja digitaalisia sisältöjä. Ne ovat usein sidoksissa myös elämysellisyteen.

Kun tuotteet ovat immateriaalisia, tekijänoikeuskysymykset korostuvat ja ne saatetaan kokea ongelmallisina. Tekijänoikeuksien saatetaan nähdä rajoittavan luovien alojen kasvua. Toisaalta moni haluaa säilyttää tekijänoikeuskorvaukset nykyisellään sekä kehittää lainsäädäntöä toimialan perustoimintaedellytyksiä tehostavaksi.

Luovuusstrategian mukaan tekijänoikeuskysymykset nousevat tulevaisuudessa entistä merkittävämmiksi. Myös palveluiden ja tuotteiden kulttuurisilla ominaisuuksilla on yhä tärkeämpi osa. Kulttuuristen arvojen lisääminen tuotteeseen nostaa lopputuotteen arvoa.⁴⁵

Luovien alojen tuotteet voivat olla myös kokemusellisia, jolloin niiden arvo voi muuttua ajan kuluessa. Arvo riippuu tällöin tuotteen hintaan liitetystä informaatiosta. Tuotteena voidaan markkinoida myös symbolisia asioita, kuten elämäntapaa. Tuote on tällöin tietyllä tapaa sosiaalinen ja sille voi olla vaikea määrittellä markkinahintaa. Tämän tyyppiset tuotteet voivat rakentaa kollektiivista tai sosiaalista identiteettiä ja kansallista koheesiota samalla kun ne vaikuttavat kulttuuriin käytäntöihin.

3.2 Yritystoiminnan olemus

Kasvua verkostoitumisesta

Tulevaisuuden kannalta voidaan pitää olennaisena verkostoitumista. Luovien alojen yritysten kasvumahdollisuudet perustuvat yksin yrittämisen sijaan verkostoitumiseen. Yritykset, jotka kykenevät tekemään yhteistyötä luovan toimialan sisällä ja sen rajapinnassa muiden toimialojen kanssa ovat kaiken itse hoitavia yrityksiä vahvemmassa kilpailuasemassa. Verkostoituminen korostuu myös liiketoimintaosaamisessa. Yrityksen ei kannata hoitaa esimerkiksi markkinointia itse, vaan se voidaan ulkoistaa. On myös todettu, että yksin yrittämisen tueksi tarvitaan toiminnallista verkostoa, joka neuvoo, innovoi ja arvioi yrittäjien hankkeita. Yrittäjät saattavat kuitenkin nähdä verkoston luomisen haasteelliseksi.⁴⁶

Mikroyrittäjyys vaikuttaa kasvuhaluttomuuteen

Luovien alojen yritystoiminnan alueella toimii paljon pieniä yrityksiä.⁴⁷ Erityisesti mikroyrittäjien määrä on suuri. Tämä vaikuttaa yritysten kasvuhalukkuuteen. Kun yritys on pieni, kasvu koetaan riskiksi. Esimerkiksi pienessä musiikkituotantoyrityksessä uuden työntekijän palkkaaminen saatetaan kokea liian suurena riskinä. Pienten yritysten on uuden työntekijän palkkaamisen sijaan helpompaa ostaa tarvitsemiaan palveluita verkoston kautta.

Osa yrittäjistä haluaa pitää liiketoimintansa pieneenä, jolloin sitä on helpompaa hallita. Pienimuotoinen yritystoiminta saatetaan kokea kasvuyrittäjyyttä sujuvammaksi ja helpommaksi.

Luovien alojen yrityksissä saattaa olla myös yrittäjiä, jotka satsaavat mahdollisen voiton yritystoiminnan kehittämiseen sijaan esimerkiksi omaan henkiseen kasvuunsa.

Mikroyrittäjyyden kohdalla on otettava huomioon se, että se ei ole yleistettävissä kaikkia luovien alojen yrityksiä koskevaksi. Joukossa on myös esimerkiksi suuria musiikin, graafisen ja kustannusalan yrityksiä, joita ei voi laskea mikro- tai edes pk-yrityksiksi. Voikin määritellä, että luovien alojen yritystoiminnan kenttä on heterogeeninen.

3.3 Osaamisen ulottuvuudet

Osaamisintensiivisyys korostuu, osaamisen tuotteistaminen on heikkoa

Luovien alojen yritystoiminta perustuu yleensä yrittäjien omaan osaamiseen, mikä voi tuoda haasteita yritystoiminnan kehittämiseen. Osaamisen merkitys kilpailukyvyssä on kasvanut, kun uusiutuminen, innovaatiot ja verkostoituminen ovat muodostuneet menestymisen edellytyksiksi. Osaaminen koostuu kyvyistä ja innovatiivisuudesta, yrityksen rakenteissa ja prosesseissa olevasta tiedosta, yrityskuvasta, tuotemerkistä ja immateriaalioikeuksista sekä asiakas- ja yhteistyösuhteista.

Henkilökohtainen luova panos on luovien alojen yrittäjillä tärkeää. Koska osaaminen keskittyy yrityksen omistajille, voivat he kokea sen jakamisen ja levittämisen vaikeaksi. Oman osaamisen ja luovan panoksen myyminen ei ole luovien alojen yrittäjille aina helppoa. Tällöin kynnyks kasvattaa yritystä ja palkata lisätyövoimaa voi nousta.

Oman osaamisen tuotteistaminen on luovien alojen yrityksillä usein myös heikkoa. Osaamista ja sen tuomia mahdollisuuksia ei välttämättä viedä niin pitkälle, että se riittäisi myös liiketaloudelliseen kannattavuuteen.

Liiketoiminta- ja markkinointiosaamisen on heikkoa

Useissa selvityksissä luovien alojen yritysten liiketoiminta- ja markkinointiosaaminen on koettu heikoksi.⁴⁸ Markkinoinnin ja liiketoimintaosaamisen heikkouksia on pyritty eri puolilla Suomea ratkaisemaan erilaisten hankkeiden kautta. Esimerkiksi SILE-projekti on pyrkinyt kehittämään sisältöliikealan yrittäjien liiketoimintavalmiuksia. Etelä-Pohjanmaalla, Hämeessä ja Päijät-Hämeessä on toteutettu erilaisia tapahtumatuottajien yhteismarkkinointihankkeita. Pirkanmaalla on kehitetty Muotoilurengas-hankkeen kautta käsi-työ- ja muotoiluyrittäjien osaamista. Osa hankkeista on onnistunut tavoitteidensa saavuttamisessa, mutta liiketoiminta- ja markkinointiosaamisen kehittäminen on yhä edelleen tarpeellista.

3.4 Luovat alat - uusi toimiala

Uuteen toimintaympäristöön siirtyminen

Suomalainen yhteiskunta elää tällä hetkellä tietynlaista murrosta. On mahdollista, että osa julkisesta palvelutuotannosta siirtyy yksityiselle sektorille. Tämä koskee myös luovia aloja, mikä voi vaikuttaa luovien alojen yritysten toimintakenttään. Esimerkiksi kuntien ja muiden julkisten toimijoiden ostopalvelut saattavat lisääntyä luovien alojen yrityksiltä. Palveluiden ostamisen ja tuotannon puolella tämä asettaa kehittämisvaatimuksia molemmille osapuolille.

Rajapinnat muiden toimialojen kanssa

Luovien alojen yritystoiminta voidaan nähdä omaksi toimialakseen. Tosin tällä nimellä sitä ei Suomessa ole toimialana toistaiseksi käsitelty. Tilastokeskus on tarkastellut toimialana kulttuuri-, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan toimialaa. Luovien alojen yritystoiminta linkittyy kuitenkin läheisesti myös monien muiden toimialojen kanssa, mikä onkin yksi alan erityispiirre.

Alan yritystoiminnalla on läheisiä yhteyksiä ja osin päällekkäisyyksiä erityisesti designin sekä digitaalisen viestinnän ja sisältöliiketoiminnan osalta. Esimerkiksi designia ja sisältöliiketoimintaa on mahdollista hyödyntää kaikilla muilla toimialoilla, jolloin sen voi ajatella leikkaavan näitä horisontaalisesti.

3.5 Taloudellisen merkityksen haasteet

Tilastoiminen ja taloudellisen merkityksen osoittaminen haasteellista

Tähän mennessä Suomessa Tilastokeskus on tilastoinut kulttuuri-, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan toimialojen yrityksiä sekä julkaissut tilastotietoa niistä joka toinen vuosi ilmestyvässä Kulttuuritilasto-julkaisussaan. Kulttuurin taloudellista merkitystä on pyritty osoittamaan myös erilaisten tutkimusten kautta. Suomessa ei ole tehty tilastointia koko luovien alojen kentältä samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi Iso-Britanniassa.

Kun kulttuuria tai luovia aloja tarkastellaan yritystoiminnan näkökulmasta, on sen tilastoimisessa ongelmia. Alalla tapahtuneista muutoksista johtu-

en tilastoluokitukset eivät kuvaa alan tämän hetkistä todellisuutta. Esimerkiksi sisältöliiketoiminnan ja muotoilun osalta kattavan tilastotiedon kokoaminen on monimutkaista. Sisältöliiketoiminnassa alalle syntyneitä uusia ja monipuolisia ammattikuvia ei vielä pystytä hahmottamaan tilastoinnin kautta.

Kulttuurin taloudellisen merkityksen osalta tutkimuksia on 1990-luvulla tehnyt mm. Timo Cantell. Uusimpiin tutkimuksiin lukeutuu Kimmo Kainulaisen väitöskirja tapahtumien aluetaloudellisista merkityksistä. Kainulainen esittää väitöskirjassaan, että teräväpiirteisen toimialaluokitusten sijaan olisi parasta puhua kulttuurin pitoisuuseroista.⁴⁹ Pitoisuuseroista ei kuitenkaan ole Suomessa vielä tehty varsinaisia tutkimuksia.

Eri maakunnat ovat pyrkineet osoittamaan kulttuuritoimialan ja luovien alojen aluetaloudellisia vaikutuksia. Selkeiden määrittelyiden puuttuessa tilastotietoa on koottu eri tavalla. Osa, kuten Varsinais-Suomi ja Kanta-Häme, on noudattanut pääosin Tilastokeskuksen kulttuuri-, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan toimialojen luokittelua, jolloin esimerkiksi sisältöliiketoiminnan ja muotoilun osalta tilastoinnista saattaa puuttua merkittäviäkin tietoja. Pohjois-Savossa tilastointiin on erikseen kerätty alan opettajat. Seurannan kannalta tässä on omat hankaluutensa, sillä tiedon kerääminen on tehtävä erikseen joka kerta. Lisäksi esim. musiikkiviennin kokonaismarkkina-arvoa sekä rakennetta ja näiden kehittymistä on selvitetty vuosina 2002, 2003 ja 2004. (Media Clever Oy, musiikkivientitutkimus 2002, 2003 ja 2004.)

Tilastotiedon kirjavuuteen ja ongelmallisuuteen on kiinnitetty huomiota eri tutkimuksissa.⁵⁰ Jotta tulevaisuudessa luovien alojen yritystoiminnasta on mahdollista saada kattavampaa tilastotietoa, on tilastointia kehitettävä. Haasteena tulee kuitenkin olemaan yritystoiminnan jatkuva muutos.

4 Yritystoiminnan kehittämisen kenttä luovien yritysten kannalta

Yritystoiminnan kehittäminen on Suomessa moninaista. Tässä luvussa on esitelty lyhyesti tärkeimmät yritystoiminnan kehittäjä- ja rahoittajatahot, joita luovien alojen yritykset voivat hyödyntää. Alan yritykset voivat periaatteessa hyödyntää lähes kaikkia samoja kehitys- ja rahoitusmuotoja kuin muidenkin alojen yritykset.

4.1 Tuotekehityksen ja liiketoiminnan kehittäminen

4.1.1 Tuotekehitys

Luovien alojen yritysten on mahdollista hakea rahoitusta tuotekehitykseen mm. Tekesin kautta. Tekesillä on viime vuosien aikana ollut muutamia jo päättyneitä tai edelleen käynnissä olevia teknologiaohjelmia, joiden rahoitus soveltuu luoville aloille.

Jo päättyneen Muoto 2005 – Teollisen muotoilun teknologiaohjelman kautta tuettiin vuosina 2002–2005 erityisesti tuotemuotoilua. Tavoitteena oli kehittää muotoilun tutkimuksen tasoa, muotoilun

osaamisen hyödyntämistä yritysten tuotekehityksessä ja liiketoimintastrategiassa sekä kehittää muotoilu yritysten palveluita. Ohjelman kokonaisbudjetti oli noin 27 miljoonaa euroa, josta Tekes rahoitti noin puolet. Loppu rahoituksesta tuli osallistuvilta yrityksiltä ja muilta organisaatioilta.

Parhaillaan Tekesissä on menossa vuoteen 2007 kestävä FENIX –Vuorovaikutteinen tietotekniikka –teknologiaohjelma, joka keskittyy ihmisen ja tietotekniikan välisen vuorovaikutuksen hallintaan. Ohjelmassa kehitetään sellaisia ohjelmistoteknologioita ja -sovelluksia, joissa loppukäyttäjän ja tietojärjestelmän välisen vuorovaikutuksen hallinnalla on merkittävä rooli. Pää tavoitteena on kehittää käyttäjäystävällisiä sovellusteknologioita ja niihin perustuvia tuotteita ja palveluja yksityisten kuluttajien, yritysten ja julkishallinnon tarpeisiin. Ohjelman pääfokus on sovelluksissa, ei perusteknologioissa. Ohjelma koostuu neljästä osiosta: tietämyksen hallintasovellukset, peli- ja viihdesovellukset, yhteisölliset vuorovaikutuspalvelut ja hybridimedia.

Tekes valmistelee myös vapaa-ajan palvelujen teknologiaohjelmaa. Valmistelun tavoitteena on määritellä vapaa-ajan palvelujen klusterin rakenne ja markki-

natilanne sekä selvittää siihen liittyvän liiketoiminnan arvoverkot. Tarkoitus on myös selvittää teknologioiden ja menetelmien hyödyntäminen sekä innovatiivisten, asiakaslähtöisten palvelukonseptien systemaattinen kehittäminen Tekesin rahoituksen kautta vaikuttaisi alan liiketoiminnan kehitykseen.

Tekesin rahoitus- ja asiantuntijapalvelut saa käyttöön TE-keskusten teknologiayksiköiden kautta ympäri Suomea. Näin voi hakea esim. valmistelurahoitusta, joka on tarkoitettu pk-yrityksille pienehköihin hankkeisiin, joissa valmistellaan tuotekehityshankkeen tai uuden liiketoiminnan käynnistymistä tai kansainvälistä yhteistyötä.

Tuotekehitykseen on osoitettavissa rahoitusta myös eri ministeriöiden kautta, esimerkiksi opetusministeriön ja AVEK:n yhteinen Digidemokratia-rahoitus. Viime vuodenvaihteessa päättyi liikenne- ja viestintäministeriön kaksivuotinen ArviD-digi-tv-klusteriohjelma. Myös Tekesin ja Tekelin koordinoima Tuli-toiminta on mahdollistanut tuotekehityshankkeita, tosin pääosin yliopistoille, korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille. *Lisätietoja: www.tekes.fi ja www.tuli.info*

4.1.2 Liiketoiminnan kehittäminen

Luovien alojen liiketoiminnan kehittämisessä uusyrityskeskukset, TE-keskukset ja seudulliset kehittämissyhtiöt ja yrityshautomot ovat avainasemassa erilaisten alalle kohdennettujen kehittämishankkeiden lisäksi.

TE-keskukset

TE-keskukset tarjoavat yrityksille ohjausta ja rahoitusta toimintansa eri vaiheissa, aina yritysideoiden arvioinnista liiketoiminnan kehittämiseen. Yrityksen elinkaaren vaiheisiin on kehitetty erilaisia asiantuntija- ja konsultointipalveluja. TE-keskukset tarjoavat erilaisia koulutusohjelmia, konsultointipalveluita ja kehittämisrahoitusta. Konsultointipalveluista luovien alojen yrityksille soveltuvat mm. ProStart –yritysideoiden arviointi- ja kehittämisohjelma sekä TuoteStart, joka on tuote- tai palveluideoiden kaupallistamisasiantuntijaohjelma. *Lisätietoja: www.te-keskus.fi*

Seudulliset kehittämissyhtiöt

Seudullisia kehittämissyhtiöitä toimii eri puolilla Suomea. Palvelut ovat organisoituneet yleensä useampien kuntien yhteistyön kautta. Kehittämissyhtiöiden tehtävät vaihtelevat seuduittain, mutta sisältävät yleensä seudun elinkeinostrategioiden koordinoitavuuden, yritysneuvonnan ja toimialakohtaisen kehittämisen sekä seudun markkinoinnin. Seudulliset kehittämissyhtiöt voivat koordinoita myös erilaisia yritystoiminnan kehittämiseen liittyviä hankkeita. Kehittämissyhtiöillä on oma kattojärjestönsä, SEKES ry, johon kuuluu tällä hetkellä 27 jäsentä. *Lisätietoja: www.sekes.fi*

Teknologiakeskukset

Teknologiakeskukset tarjoavat yrityksille liiketoimintaosaamisen kehittämisen lisäksi koulutusta ja konsultointia, hautomotoimintaa, kansainväistymis- ja palveluita, toimitiloja sekä yritys- ja henkilöpalveluja. Suomessa toimii tällä hetkellä 23 teknologiakeskusta. Kattojärjestönä toimii Suomen teknologiakeskusten liitto Tekel. *Lisätietoja: www.tekel.fi*

Yrityshautomot

Suomessa toimi vuonna 2004 noin 100 yrityshautomoa.⁵¹ Näistä valtaosa on keskittynyt muihin kuin luoviin aloihin. On olemassa myös muutamia luovien alojen yrityksiin keskittyneitä yrityshautomoita, kuten Arabus yrityshautomo Helsingissä. Muutamilla alueilla on pohdittu erillisten luovien alojen yrityshautomoiden luomista. On kuitenkin saatettu nähdä, että alueet ovat liian pieniä erillisten hautomoiden synnyttämiseen, jolloin hautomotoiminta on pyritty liittämään olemassa oleviin hautomoihin.⁵² Näiden ongelmaksi luovien alojen näkökulmasta on kuitenkin nähty se, että luovien alojen yritykset eivät välttämättä halua sitoutua tiettyyn fyysiseen hautomotilaan, jolloin ne eivät myöskään ole yrityshautomotuen piirissä.

Uusyrityskeskukset

Uusyrityskeskukset tarjoavat yrittäjäksi aikoville maksutonta neuvontaa. Uusyrityskeskukset ja niiden asiantuntijaverkosto tarjoavat apuaan yritysideoiden arvioinnissa, liikeideoiden kehittämisessä, tuloslaskelmien teossa, rahoitusmahdollisuuksien selvittämisessä, toi-

mintu- ja yritysmuodon valinnassa, lupa- ja ilmoitusasioiden selvittämisessä, markkinointisuunnitelman teossa, yrittäjän sosiaaliturva- ja eläkeasioiden suunnittelussa sekä toimitilaratkaisuissa. Suomessa toimii 30 alueellista uusyrityskeskusta, joiden yhteistoimintajärjestö on Suomen Jobs and Society. *Lisätietoja: www.uusyrityskeskus.fi*

4.2 Rahoitus

TE-keskukset

TE-keskukset myöntävät rahoitusta mm. liikkeenjohd- tai markkinointitaitojen kehittämishankkeisiin, kansainvälistymiseen ja tuotteiden tai tuotantomenetelmien kehittämiseen. Rahoitusta myönnetään myös käyttöomaisuusinvestointeihin, kuten kone-, laite-, rakennus- ja maa-aluehankintoihin. Näitä voidaan myöntää yritystoimintaa aloitettaessa tai laajennettaessa. Rahoituksen määrä on tietty osuus hyväksyttävistä kustannuksista ja sen suuruus riippuu mm. yrityksen alueellisesta sijainnista.

Rahoituksen myöntämisessä ei periaatteessa ole rajoituksia luovien alojen yrityksille ja uusi, valmisteilla oleva yritystukilaki tulee mahdollisesti väljentämään rahoituksen myöntämiseen liittyviä säädöksiä valtakunnallisella tasolla.

Luovien alojen yritysten, kuten muidenkin yritysten, tulee täyttää tiettyjä yleisiä kriteerejä. Esimerkiksi työpaikkatavoitteet ja alueelliset strategiset linjaukset, kuten maakuntaohjelmat ohjaavat rahoituksen myöntämistä. Eri hankkeet pisteytetään myös niiden vaikutusten perusteella. Palvelualojen yrityksiä, joita osa luovien alojen yrityksistä on, tarkastellaan erityisesti myös kilpailun näkökulmasta. Näin pyritään ehkäisemään kilpailun vääristymistä.

Osa TE-keskuksista on voinut asettaa erilaisia rajoituksia rahoituksen myöntämiselle, koska TE-keskuksilla on eri suuruisia rahamääriä käytössään mm. EU-ohjelmien kautta. Esimerkiksi käyttöomaisuusinvestointihankkeille voi olla minimikorajoituksia, mikä käytännössä saattaa rajata pienten luovien alojen yritysten hankkeita pois rahoituksen piiristä.

TE-keskukset myönsivät investointi-, kehittämis-, toimintaympäristö- ja energiatukia vuonna 2005

luovien alojen yrityksille noin 8,4 miljoonaa euroa. Samana vuonna myönnettiin muulle teollisuudelle vastaavia tukia 74 miljoonaa euroa.⁵³ *Lisätietoja: www.te-keskus.fi*

Finnvera

Finnvera tarjoaa takauksia ja lainarahoitusta yrityksen eri vaiheisiin: perustamiseen ja investointeihin, kasvuun ja kehittämiseen. Luovien alojen yrittäjien on mahdollista hyödyntää Finnveran lainarahoitusta, koska alaa koskevia rajoituksia ei ole säädetty. Eri rahoitusvaihtoehdoista luovien alojen yrityksille yksi todennäköisimpiä on pienlaina. Muita lainamuotoja ovat mm. investointi- ja käyttöpääomailaina, kehittämislaina, naisyrittäjälaina ja kansainvälistymislaina.

Rahoituspäätökset perustuvat yrityksen toiminnan rahoituskelpoisuuteen. Jokainen yritys käydään rahoitusta haettaessa läpi. Finnveralla on tähän ympäri Suomea n. 100 yritystutkijaa, joista osa on toimialoittain erikoistuneita.

Vuonna 2005 Finnvera myönsi luovien alojen yrityksille rahoitusta lainoina ja takauksina yhteensä 11,2 miljoonaa euroa, mikä oli 1,25 prosenttia koko Finnveran myöntämästä rahoituksesta.⁵⁴ *Lisätietoja: www.finnvera.fi*

Muut rahoittajat

Muita rahoitusmuotoja ovat mm. pankkien kautta saatavat lainat. Kuten yllä on mainittu Finnvera voi myöntää takauksen pankkilainalle. Pääomasijoitukset ovat myös yksi rahoitusmuoto. Suomessa pääomasijoituksia luoville aloille on käytetty lähinnä graafisessa teollisuudessa ja sisältöliiketoiminnassa. Myös Sitralla on rahoitusinstrumentteja yrityksille, kuten LIKSA – liiketoimintasuunnitelman kehittämisrahoitus, joka voidaan käyttää teknologiahankkeen kaupallistamiseen liittyvän tiedon ja palveluiden hankintaan kotimaasta ja ulkomailta. *Lisätietoja: www.sitra.fi*
Yleistietoa myös osoitteessa: www.yrityssuomi.fi

4.3 Immateriaalioikeudet

Immateriaalioikeudet liittyvät luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen. Parhaiten immateriaalioi-

keuteen liittyvissä kysymyksissä voivat auttaa asiaan perehtyneet lakimiehet ja Kekintösäätiö.

Kekintösäätiö tukee ja edistää suomalaista keksintötoimintaa sekä keksintöjen kehittämistä ja hyödyntämistä. Kekintösäätiön peruspalvelut ovat neuvonta, keksintöjen arviointi, keksintöjen suojauksen, tuotekehityksen ja markkinoinnin rahoitus sekä keksintöjen kaupallistamisen muu edistäminen. *Lisätietoja: www.keksintosaatio.fi*

4.4 Kansainvälistyminen

TE-keskukset

TE-keskukset edistävät yritysten vientiä ja muita kansainvälisiä toimintoja. Omat ja ulkopuoliset asiantuntijat auttavat yrityksiä suunnittelemaan kansainvälistymisensä monipuolisesti ja turhia riskejä välttäen. TE-keskuksissa yritysten käytössä on valtakunnallinen vienninedistämisen ja kansainvälistymispalvelujen asiantuntijaverkosto. Pk-yritysten kansainvälisiä toimintavalmiuksia arvioidaan muun muassa kehittämisselma Globalilla. TE-keskukset voivat myöntää tukea yritysten kansainvälistymishankkeisiin. *Lisätietoja: www.te-keskus.fi*

Finnvera

Finnvera myöntää kansainvälistymiseen kansainvälistymislainoja ja erilaisia vientitakuita. Kansainvälistymislaina on tarkoitettu suomalaisen pk-yrityksen ulkomailta tapahtuvan liiketoiminnan rahoittamiseen. Rahoituksen kohteena voi olla suomalaisen pk-yrityksen ulkomaille perustettavan tai siellä toimivan tytärtai osakkuusyrityksen tai toimipaikan investoinnit, kehittäminen tai kasvu. *Lisätietoja: www.finnvera.fi*

Finpro

Finpron vientirengastoiminnan tavoite on auttaa yrityksiä viennin käynnistämässä ja uusien myynti- ja markkinointikanavien löytämisessä. Vientirenkaat ovat 4-6 yrityksen yhteistyöprojekteja, joissa yritysten tuotteet tai kansainvälistymistavoitteet täydentävät toisiaan, ja jonka keskeisimmät hyödyt ovat kokeneen vientipäällikön saaminen yrityksen käyttöön sekä

kustannusten jakautuminen. Finpron vientirengastoiminta on pk-yrityksille tapa aloittaa vienti uusille markkinoille.

Finpro on perustanut noin 300 vientirengasta vuodesta 1993 lähtien. Niihin on osallistunut yli 1000 suomalaista pk-yritystä. *Lisätietoja: www.finpro.fi*

Tekes

Tekes tarjoaa rahoitusta kansainvälistymiseen projektirahoituksen kautta. Tekes rahoittaa myös kansainvälisten projektien valmistelua. Yritys tai tutkimusyksikkö voi sisällyttää Tekesin rahoittamaan projektiin tutkijaliikkuvuutta ulkomailta Suomeen tai Suomesta ulkomaille. Muita tyypillisiä kansainvälisen yhteistyön muotoja ovat organisoitu tiedonvaihto, yhteishanke kansainvälisen kumppanin kanssa tai teollisten oikeuksien osto. Tekes rahoittaa myös pk-yritysten ja tutkimusyksiköiden kansainvälisten projektien valmistelua. *Lisätietoja: www.tekes.fi*

5 Hankkeet ja alueelliset toimintamallit

Kansainvälistymistä luovilla aloilla tukevat erilaisten hankkeiden ja asiantuntijoiden kautta myös Music Export Finland (Musex), Neogames, Design Forum Finland, opetusministeriön kulttuurivientiyksikkö ja osaamiskeskukset.

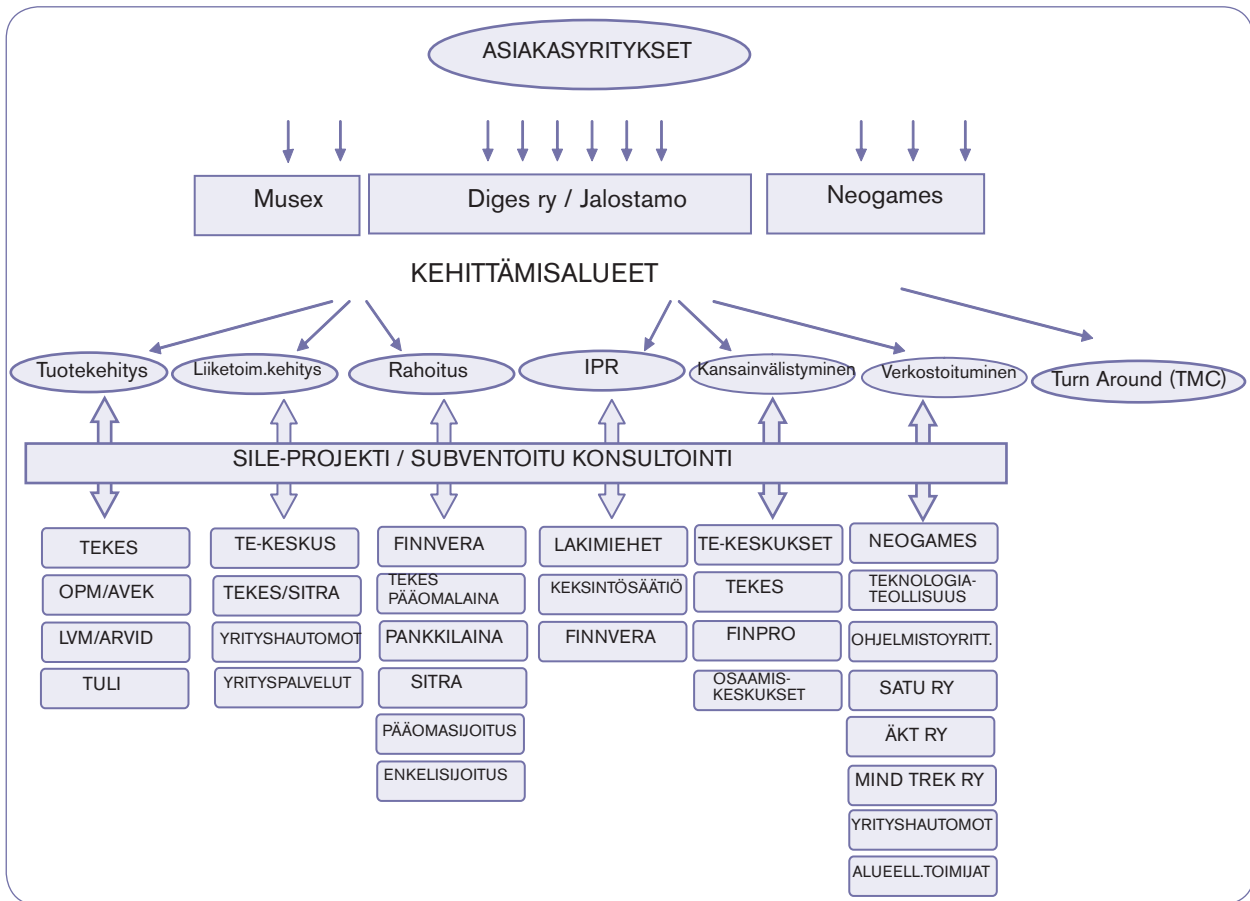
Suomessa on viime vuosina ollut erilaisia luovien alojen yritystoiminnan tukemiseen tähänneitä hankkeita. Monet näistä ovat keskittyneet käsityö- ja muotoilualoille. Yritystoimintaa on pyritty tukemaan myös tapahtumatuotantoon ja perinteisiin taiteen aloihin liittyen. Viime vuosina on alkanut myös sisältöliiketoimintaan liittyviä hankkeita. Monet esimerkiksi Tavoite 1- ja 2 -ohjelmista rahoitetuista hankkeista luovien alojen alueilla ovat keskittyneet infrastruktuurin, esimerkiksi kulttuurikeskusten rakentamiseen tai yhteismarkkinointiin.

Osa luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen tähänneistä hankkeista on jäänyt työllisyysvaikutuksiltaan vähäisiksi. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla Trissa-hankkeen yksi ydinajatus oli synnyttää maakuntaan kulttuuriyrittäjyyttä. Maakunnassa tehdyn kulttuurihankkeiden alueellisen vaikuttavuuden väliarvioinnin mukaan yrittäjyyden ja elinkeinovaikutusten luomi-

nen on jäänyt hankkeessa vähäiseksi. Hankkeessa on huomattu, että toimintaympäristön muutos ja valmiin maaperän synnyttäminen yrittäjyydelle on tarpeen jatkossa. Etelä-Pohjanmaalla työllistävät vaikutukset on nähty tulevaisuudessa syntyvän yritystoiminnan edellytysten luomisen kautta ja hankkeen työllisyysvaikutusten realisoituvan pitkällä aikavälillä esimerkiksi yrityshautomon välityksellä.⁵⁵

Alueelliset toimintamallit toimivat tällä hetkellä myös pääosin hankerahoituksella. Hankerahoituksen hyvänä puolena on se, että käynnissä olevat hankkeet ovat saaneet alueilla aikaan konkreettisia sysäyksiä luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi. Haasteena on kuitenkin toiminnan vakiinnuttaminen hankkeiden päättyessä.

Seuraavassa on esitelty muutamia Suomessa viime vuosina toteutettuja tai parhaillaan käynnissä olevia hankkeita. Esittely ei ole kattava, mutta kuvaukset toimivat esimerkkeinä toteutetusta toiminnasta. Hankkeita on tarpeen tarkastella erillisessä työssä vielä tarkemmin.

Kuva 5: SILE-hankkeen Jalostamotoiminnan työkartta

5.1 SILE-projekti on kehittänyt luovien alojen yrityksiä valtakunnallisesti

Uudenmaan TE-keskuksen vetämä SILE-projekti on toiminut vuodesta 2004 lähtien sisältöliiketoiminnan kehittämiseksi. Hanke jatkuu vuoteen 2007 saakka. Projekti on tarjonnut toimialaosaamista sisältävää neuvontapalvelua DIGES ry:n ilmaisen neuvontapisteen kautta. Toiminta on laajentunut myös muiden toimijoiden kautta. Ns. Jalostamo-konsultteina toimii tällä hetkellä Digesin lisäksi mm. Neogames ja Music Export Finland (Musex). DIGESin neuvontapiste on koettu tärkeäksi, koska siellä ymmärretään toimintaympäristön rakenne, ansaintalogiikka, jakelukanavat ja Diges tuntee myös alan verkoston. Työntekijöillä on myös omakohtaista yrittäjäkokemusta.

Sisältöliiketoiminta-alan yritykset voivat ottaa yhteyttä itse suoraan neuvontapisteeseen, mutta neuvontapiste on myös jalkautunut eri maakuntiin kiin-

nostuksen mukaan. Parin tunnin neuvontapalaverin aikana kartoitetaan yrityksen liiketoiminnan kehittämishaasteet, kuten rahoitus, tuotekehitys, verkostot, kansainvälistyminen, liiketoiminnan kehittäminen, sopimusjuridiikka, tekijänoikeudet. Neuvonnan perusteella ratkaistaan minkä tyyppinen jatkokehittäminen on tarpeen.

Tyypillinen seuraava askel on subventointikonsultointi, jossa pureudutaan syvemmälle yrityksen ongelmakohtaan. Siinä apuna on kilpailutettu konsulttiverkosto, jossa on erityisesti toimialaa tuntevaa osaamista. Yritys itse valitsee sopivan konsultin. Normaalisti konsultaatiot kestävät 1-5 päivää. Tämän jälkeen jatkotoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi teknologiakehitys- tai kansainvälistymishankkeen käynnistäminen. Yrityksiä pyritään ohjaamaan esimerkiksi valtion kasvuyrityspalveluihin. Yrityksiä voidaan neuvoa myös yksityisen riskirahoituksen hankinnassa tai oman yritystoiminnan kannalta tärkeässä verkostoitumisessa.

SILE-projektin ensimmäisen toimintavuoden aikana yrityksiä käytiin läpi pitkälti toista sataa ja konsulttipäiviä myytiin noin 160. Neuvontapalvelu ei ole ollut pelkästään Helsinki-keskeistä, vaan se jalkautui myös alueille. Esimerkiksi Vaasassa ja Rovaniemellä on järjestetty alueellisia klinikkapäiviä alan yrityksille.

Seuraavia haasteita on verkostojen vahvistaminen valtakunnallisella tasolla sisältöliiketoiminnan kentässä. Projekti on tähän mennessä levittäytynyt pääosin TE-keskusten kautta, mutta toiminnan laajeneminen on ollut kiinni eri TE-keskusten aktiivisuudesta. Muutamilla alueilla SILE-projektia on hyödynnetty myös muiden toimijoiden aktiivisuuden kautta. Tällaisia toimijoita ovat olleet mm. Jyväskylän seudulla JYKES, Oulussa Mediaforum, Vaasassa Åbo Academin Media-city. Projekti on järjestänyt kaksi kertaa vuodessa ns. RYSÄ-päiviä, joiden kautta verkosto on rakentunut. Tähän mennessä pääosa projektia hyödyntäneistä yrityksistä, 70 prosenttia, on ollut pääkaupunkiseudulta ja Uudeltamaalta ja 30 prosenttia muualta Suomesta.

Projekti ei ole varsinaisesti tukenut uuden liiketoiminnan käynnistymistä, mutta se kattaa myös aloittavat yritykset. Projektia hyödyntäneistä yrityksistä n. 15 % on ollut aloittavia tai juuri aloittaneita yrityksiä. SILE-projektin toimintaa on tarkoitus kehittää yhteistyössä yrityshautomoiden kanssa.

SILE-projektin toimintaa on tarkoitus laajentaa ja siinä tehty työ voisi sopia pohjaksi koko luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi. Vaikka SILEn toiminta on ollut hankemuotoista, siitä on pyrkimys saada pysyvää toimintaa. Hankkeen luomia käytäntöjä on järkevää suunnata laajemmin luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen. Sisältöliiketoiminnan lisäksi kehittämistoimintaan tulee kytkeä muitakin aloja. Tulevaisuudessa on tärkeää, että tämän tyyppisestä toiminnasta tulee pysyvää.

5.2 Muotoilurengas-hanke tähtäsi liiketoimintaosaamisen parantamiseen

Muotoilurengas-hanke on Luoteis-Pirkanmaalla vuonna 2005 päättynyt käsi- ja taideteollisuusalan yritysten liiketoimintaosaamisen ja tuotekehityksen hanke, jonka aikana luotiin toimintamalli asiakaslä-

töiselle yritystoiminnan kehittämiseksi. Hanke aktivoi yritysten tuotekehitystä, kehitti jakelukanavia, pyrki vahvistamaan alan uskottavuutta, asiakaslähtöisyyttä, yhteistyötä ja kansainvälistymistä. Hankkeessa otettiin käyttöön laatu-merkki alan yrityksille.

Hankkeeseen valittiin yrityksiä, joilla oli kasvuhalu, yhteistyökykyä, asiakaslähtöistä ajattelua. Kriteerejä olivat myös tuotantokapasiteetti, aikataulujen pitäminen, laadun seuran ja reagointi palautteeseen. Mukana oli sekä taideteollisuusyrityksiä että pk-yrityksiä, jotka tuottavat jotakin muotoiltua tuotetta.

Hankkeen hyödyiksi koettiin mm. innovaatioprosessin tehostaminen, vertaisryhmän tuki, asiantuntijakontaktit, verkoston synergiaedut, lisääntynyt myynti ja laatu-merkkiajattelu.

5.3 PROnto ja Kuvastin –hankkeita toteutetaan Pohjanmaalla

PROnto- ja Kuvastin hankkeet ovat Pohjanmaan taidetoimikunnan toteuttamia ja parhaillaan menossa olevia. PROnto keskittyy taideteollisuus- ja muotoilualan ammattilaisten tuotteiden markkinointiin ja heidän toimintansa kansainvälistämiseen. Mukana on tällä hetkellä 8 toimijaa. Hankkeessa on kolme erilaista ryhmää. Näistä work-ryhmän osallistujat keskittyvät työstämään liiketoimintasuunnitelmiaan. Art-ryhmän jäsenet ovat pääasiassa uniikkitoihin keskittyviä taiteilijoita. Expo-ryhmässä jäsenten toiminta on kehittynyt pisteeseen, jossa voidaan aloittaa kansainvälisen toiminnan suunnittelu ja toteutus. Expo-ryhmässä yrittäjien tuki tarkoittaa kansainvälisten kontaktien ja jakelukanavien kartoittamista ja välittäjätahona toimimista lähinnä markkinointiviestinnän tukemiseksi. Tavoitteena on myös luoda tietopankki, josta löytyy tiedot PROnton tukitoimista, neuvonta- ja rahoituskanavista, erilaisista sidosryhmistä, yritys- ja oheispalveluiden tuottajista.

Kuvastin-hankkeen kautta pyritään edistämään kuvataiteilijoiden teosmyyntiä eri tavoin, kuten myytävien teossalkkujen kautta. Hankkeessa edistetään myös taiteen käyttöä julkisissa tiloissa ja laajennetaan taiteilijoiden työskentelyä yhteiskunnassa hyödyntämällä taidetta esimerkiksi hoitolaitoksissa ja työtoiminnassa. *Lisätietoja: www.taidepohjanmaa.fi*

5.4 Reaktori-hanke on luonut markkinoita luovien alojen yrityksille

Reaktori on Joensuun seudulla toimiva hanke, joka tavoitteena on luoda työtä kulttuurista. Käytännössä se tarkoittaa, että esim. taiteilija omaa toimintaansa kehittämällä saisi turvatumman toimeentulon ja sitä kautta jatkuvuutta toimintaansa. Tähän pääsemiseksi Reaktorissa on pyritty kehittämään kulttuurialan tuotantorakenteita ja -malleja vakaammiksi ja elinvoimaisemmiksi.

Reaktori edistää alan työpaikkojen syntymistä erityisesti yksityiselle sektorille, esimerkiksi yrityksiin ja kolmannelle sektorille, kuten yhdistyksiin. Se auttaa tuotekehityksen eri vaiheissa ja prosesseissa. Hanke toimii kiinteässä yhteistyössä julkisen sektorin yhteishankintaprosesseissa, joiden kehittäminen aloitettiin Kumppanuus-hankkeessa vuosien 2003-2005 aikana.

Reaktori auttaa luomaan verkostoja eri toimijoiden välillä. Hanke kehittää kulttuuritoimijoiden osaamista edesauttamalla lisäpalveluiden syntymistä esimerkiksi asiantuntija-avulla kaupallisen, juridisen tai talous- ja henkilöstöhallinnon aloilla, tukemalla alihankintapalveluiden ostamista tai markkinoinnin ja tiedottamisen kehittämisellä sekä laatututkimuksella.

Käytännössä Reaktori tekee kulttuuriyrittäjien ja alan muiden toimijoiden toiminnan arviointia, tuoteistamista ja auttaa kilpailutuksissa. Reaktori on järjestänyt Kiihdyttämö-seminaaripäiviä, joiden aiheina on ollut mm. rahoitusmahdollisuudet kulttuuriyrityksille ja -yhdistyksille sekä yhdistysten ja osuuskuntien liiketoiminnalliset edellytykset.

Reaktorissa kiinnostavaa on ollut sen yhteistyö Kumppanuus-hankkeen kanssa. Kumppanuus-hankkeella on pyritty luomaan mm. kysyntää kulttuurialan yritystoiminnalle. Kysynnän luominen laajemmin on tärkeää, sillä ilman sitä on yritystoiminnan mahdotonta toimia kannattavasti.

Reaktori on myös luonut yhteistyökäytännön Diges ry:n ja SILE-projektin kanssa. Hankkeen aikana ns. Jalostamo-konsultit ovat sparranneet yrityksiä esimerkiksi liiketoimintaosaamiseen, verosuunnitteluun sekä yhdistystoiminnan kehittämiseen liittyneissä kysymyksissä.

Reaktori-hanke kestää 31.12.2006 saakka, ja tavoitteena on saada aikaan yrittäjyyttä tukeviin pysy-

viin organisaatioihin kontaktit, jotka voidaan osoittaa hankkeen verkostossa oleville kulttuuritoimijoille. Näiltä organisaatioilta olisi jatkossa toimijoiden helppo saada neuvontapalveluita tms. yrittäjyytensä kehittämiseen.

5.5 Luovan toimialan kehittäminen on laaja hanke Keski-Suomessa

Luovan toimialan kehittämishanke Keski-Suomessa käynnistyi keväällä 2004. Kolmesta alahankkeesta koostuvan hankekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa luovan alan toimijoiden mahdollisuuksia hankkia elantonsa omasta osaamisestaan ja kehittää omaa toimintaansa määrätietoisesti yrittäjämäiseen suuntaan. Luovasta alasta puhuttaessa yrityksen ja yrittämisen käsitteet ovat avaria. Luovalla toimialalla ja sen piirissä tapahtuvalla yritystoiminnalla tarkoitetaan toimintaa ja ammatteja, jotka pohjautuvat yksilölliseen luovuuteen, taitoihin ja lahjakkuuteen. Luovan toimialan rajapinnnoiksi ja yhteistyöaloiksi Keski-Suomessa luettaan mm. graafinen ja viestintäala, ITC-ala, matkailu sekä hyvinvointiala.

Luova Foorumi

Luova Foorumi on keskisuomalaisen luovan osaamisen näkyvyyden, tiedottamisen ja verkostoitumisen hanke, joka lähestyy keskisuomalaisen luovan toimialan kenttää arvoketjuajattelun näkökulmasta. Hanke ei rajoitu yritysmuotoiseen toimintaa, vaan mukana ovat luovan alan arvoketjun kaikki osat - yksittäiset toimijat, harrastajat, kolmas sektori, julkinen sektori, yritystoiminta.

Luovaa foorumia on toteutettu vuodesta 2004 lähtien EAKR-rahoitteisena. Se on järjestänyt Keski-Suomessa erilaisia toimija-, viranomais- ja vaikuttajafoorumeita. Niiden tavoitteena on ollut mm. se, että eri toimijat tunnistavat ja sisäistävät luovan teollisuuden merkityksen omassa toiminnassaan ja jatkossa luovien alojen yrittäjät ovat entistä paremmin yrittäjyytuki-toimien piirissä.

Luova foorumi on luonut käytännön siemenrahoituksen myöntämisestä luovan alan yrittäjille. Luovalle toimialalle on olemassa Luova paja -portaali, jonka

kautta markkinoidaan luovan alan osaajia.

Tavoitteena on ollut verkottua yli toimialarajojen ja mahdollistaa esimerkiksi luovien, innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden syntyminen. Rajapintatoimialoja ovat olleet mm. viestintä- ja hyvinvointialat sekä informaatioteknologia.

Keski-Suomessa tutkitaan mahdollisuuksia luoda luovalle alalle palvelu- ja kehitysyhtiö. Sen tarkoituksena olisi tarjota tuotanto-, promootio- ja välityspalveluita ja täydennyskoulutusta luovan alan toimijoille, mutta lisäksi tarjota kunnille ja muille organisaatioille mm. luovan alan soveltavaa tutkimusta, kehittämispalveluita, projektinhallintapalveluita jne.

Luovan foorumin yksi kiinnostava käytäntö on ollut siemenrahoituksen myöntäminen luovan alan yrittäjille. Tällaisen toiminnan kehittämiseksi laajemmin Suomeen vaatii rahoituksen systematisoinnin. Tällä hetkellä kaikilla alueilla ei ole saman tyyppisiä rahastoja kuin esimerkiksi Keski-Suomessa.

Hankkeen tuottama ajatus palvelu- ja kehitysyhtiömallista on myös kiinnostava, sillä tarkoituksena on luoda pysyvä malli alan kehittämiseksi. Sisällön ja rahoituksen pohdinta on käynnissä.

LINKO – liiketoimintaosaamista luovan alan toimijoille

LINKO – hanke tarjoaa luovan alan toimijoille kohdennettua ja räätälöityä koulutusta liiketoimintaosaamisessa. Koulutus on suunnattu erityisesti ammatinharjoittajille, yrittäjyyttä harkitseville ja yritystoimintansa vahvistamista tarvitseville toimijoille. Koulutuksen sisällöt ja tarpeet kartoitetaan Luovan foorumin toteuttamissa toimijahaastatteluissa.

LINKO tarjoaa mm. markkinointiosaamista, viestintätaitoja, verkostoitumista, verotusasioita, kannattavuuslaskentaa ja sopimusten tekoa. Projekti on rahoitettu ESR tavoite 2 –ohjelmasta ja sen toteuttavat Jyväskylän ammattikorkeakoulu/kulttuurin koulutusohjelma ja liikelatouden koulutusohjelma.

Kärkiyrityshanke

Keski-Suomen luovan toimialan kärkiyrityshanke mallintaa piloteiksi valittujen yritysten kautta toimintamallia luovan alan yrityksen kasvulle ja kansainvälistymiselle. Yritysten kasvupolkuja etsitään erilaisten

räätälöityjen ratkaisujen avulla ja tarjoamalla sparrausrinki esimerkiksi tuotannon laajentamiseen, tuoteinnovaatioihin ja kansainvälistymiseen. Kärkiyritysten tapauskohtaisten kokemusten avulla saadaan tietoa, jota levitetään alueen muiden organisaatioiden käyttöön. Tätä kautta kehitetään luovan toimialan yleisempi kärkiyrityskonsepti, jota voidaan soveltaa muillakin alueilla.

Hankkeen toteuttavat opetusministeriön rahoituksella Jyväskylän ammattikorkeakoulu/kulttuurin koulutusohjelma ja liikelatouden koulutusohjelma.

Luovan toimialan osaamiskeskittymä

Luova toimiala on nimetty yhdeksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun osaamiskeskittymäksi. Luovan toimialan osaamiskeskittymä toimii verkostojen verkostona yhteistyössä alueellisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Ammattikorkeakoulun sisällä se yhdistää hanke- ja kehittämistoimintaa soveltuvien osien kulttuurialan, liikelatouden, sosiaali- ja terveysalan, matkailu-, ravitsemus- ja talousalan sekä IT-alan yksiköiden kesken. *Lisätietoja: www.keskisuomi.org/luovatoimiala*

5.6 Kulttuuri ja luovat alat –hanke Lapissa

Kaksivuotisella kulttuurin ja luovien toimialojen koordinointi- ja kehittämishankkeella on kolme tavoitetta ja toimintalinjaa. Syyskuussa 2005 käynnistyneen hankkeen yksi kolmesta päätavoitteesta on kehittää kulttuurialan yritysten ja ammatinharjoittajien toimintaedellytyksiä mm. keskustelu- ja seminaaritalaisuuksilla. Kohderyhmänä ovat erityisesti kulttuuritapahtumat, sisältötuotanto, teatteri (sis. tanssin), musiikkiala, elokuva-ala, kirjallisuus ja kuvataide. Kehittämällä kulttuuria ja luovien alojen toimintaedellytyksiä edistetään myös lappilaisten nuorten kiinnostusta ja kiinnittymistä Lappiin.

Toisena tavoitteena on laatia kehittämisohjelma, johon kootaan toimenpide-ehdotukset toimialojen elinkeinollista kehittämistä varten sekä kartoitetaan alueelliset veturiyritykset ja -palvelut. Lisäksi ohjelmaan hahmotellaan ne periaatteet, joilla kulttuurialaa

tuetaan aluekehitystoimin uutta EU:n ohjelmakautta varten. Ohjelmatyön pohjalle kartoitetaan myös hyvät kansalliset ja kansainväliset kulttuuriverkostot, liiketoimintamallit ja vastaavat ohjelmat. Kehittämisohjelman avulla tavoitellaan myös alueelle elinkeinollista lisäarvoa tuottavaa yhteistyömallia sekä alueen viranomaisten kesken yhteistä ohjelmäsopimusta.

Kolmantena tärkeänä tavoitteena on lisätä lappilaisen kulttuurialan näkyvyyttä mediassa ja tapahtumisissa paikallisesti ja valtakunnallisesti. Tämä tapahtuu erilaisten juttusarjojen ja markkinointikampanjoiden avulla.

5.7 Luovat alat osana Oulun seudun kasvusopimusta

Luovien alojen kehittämismalli perustuu Oulun alueella Oulun kasvusopimukseen, joka koostuu kärkihankkeidensa arvolla mitattuna noin 300 miljoonan euron arvoiseen strategia- ja toimenpidepakettiin. Hankkeiden kokonaisuuteen kuuluu myös muita kuin luovia aloja: ICT, sisältö ja media, hyvinvointi, bio sekä ympäristö.

Kasvusopimuksen avulla kaupunki haluaa varmistaa kehityksensä entistä paremmaksi niin asukkailleen kuin yrityksilleen. Kasvusopimus on Oulun seudun kaikkien aikojen merkittävin panostus tulevaisuuteen. Kasvusopimus solmittiin vuoden 2002 helmikuussa ja se viitoittaa Oulun tien vuoden 2006 loppuun asti. Sopimuksessa ovat mukana kaikki alueen keskeiset toimijat, jotka ovat siinä sitoutuneet kehittämään yhteistuumin keskeisiä huipputekniikan kasvualoja.

Kasvusopimuksen tavoitteena on vahvistaa Oulun asemaa kansainvälisesti tunnettuna osaamiskeskittymänä, lisätä Oulun alueen kilpailukykyä, kehittää ja valmistaa Oulun kasvavia toimialoja, luoda edellytyksiä uusien työpaikkojen ja yritysten perustamiselle, monipuolistaa huipputekniikkaa Oulun alueella ja tehostaa tavoite 2 -ohjelman resurssien käyttöä. Sopimuksen tavoitteena oli luoda vuoteen 2007 mennessä noin 150 uutta yritystä, 6000 uutta työpaikkaa ja 1,5 miljardia euroa liikevaihtoa.

Lisäksi kasvusopimuksessa on mukana kaksi tukiohjelmaa: yrityskehitysohjelma ja logistiikkaohjelma. Yrityskehitysohjelman tarkoituksena on nopeuttaa

yritysten syntyä ja kasvua Oulun seudulla, ja logistiikkaohjelma huolehtii siitä, etteivät logistiset pulmat hidasta Oulun kasvualojen ja niiden yritysten vauhtia.

Kasvusopimuksen kokonaisuuden koordinoinnista vastaa Oulun kaupunki. Kasvusopimuksen käytännön toteuttamisesta puolestaan vastaa pääosin Oulun seudun osaamiskeskusohjelma, jonka vetämissä foorumeissa sopimuksen kärkihankkeet valmistellaan ja käynnistetään.

Foorumit ovat osaamiskeskuksen strategisia työvälineitä. Niissä toimivat yritykset sekä tutkimus- ja koulutuslaitokset. Foorumeissa selvitetään, mihin suuntiin eri alojen liiketoiminta ja sitä tukeva teknologia kehittyvät, ratkaistaan kuinka kehitykseen vastataan ja muodostetaan yhteisiä käytännön kärkihankkeita.

Omat fooruminsa on tietoliikenteellä (Mobile Forum), elektroniikalla (NCEMForum), ohjelmistoalalla (Software Forum), sisältö- ja media-alalla (Media Forum), hyvinvointitekniikalla (Wellness Forum), biotekniikalla (Bioforum) ja ympäristötekniikalla (Eco Forum). Foorumien toimialat vastaavat siis kasvusopimuksen klusterien toimialoja. Jokainen klusteri tavoittelee liiketoiminnan kehittämistä, osaamisen lisäämistä, kansainvälistymistä, tutkimustoiminnan aktivoimista ja toimintaympäristön parantamista. Tavoitteidensa saavuttamiseen ne pyrkivät ennen kaikkea kärkihankkeidensa avulla. *Sisältötuotanto- ja mediaklusteri* (<http://www.mediaforumoulu.org>)

Oululainen teknologiaosaaminen ja sisältötuotanto pyrkivät voimansa yhdistämällä kohentamaan kilpailukykyään ja luomaan maailmanmarkkinoilla menestyviä uusia tuotteita ja palveluita. Vauhtia sisältötuotannolle antaa paitsi sisältöjen tarpeen ja kysynnän kasvu myös teknologian eteneminen. Konvergenssi tuo eri viestintämuotoja yhteen ja tekee tilaa uusille sovelluksille ja tuotteille.

Liittoutuminen langattoman viestinnän kanssa tarjoaa oululaiselle sisältö- ja media-alalle uusia mahdollisuuksia. Ala tavoittelee muun muassa peli-, televisio-, elokuva- ja animaatiotuotannon kehittämistä Oulun seudulla. Painopistealueita ovat perinteisen median toimintakentän laajentaminen, perinteisen ja uuden median yhteistyön kehittäminen, monikanavaisen viestinnän kehittäminen ja hyödyntäminen sekä kansainvälisen verkostoitumisen edistäminen.

Sisältö- ja mediaklusterin kärkihankkeissa koros-

tuu sisältötuotannon ja langattoman viestinnän osaamisen yhdistäminen sekä korkeatasoisen elokuva- ja mediatuotannon vaaliminen. Lisäksi tärkeällä sijalla on etenkin pienten viestintäalan yritysten osaamisen kohentaminen.

Oulun seudulla oli 31.12.2005 meneillään kymmenen sisältö- ja media-alan kärkihanketta:

Elokuva- ja mediatuotannon valtakunnan osakeskus -hankkeessa pyritään vakinaistamaan POEMin (Pohjoinen elokuva- ja mediakeskus) toiminta niin, että Oulun seudulle syntyy merkittävä elokuva- ja mediatuotannon aluekeskus. Elokuun lopussa 2005 Oulun kaupunki, Pohjois-Pohjanmaan liitto ja Oulun seudun ammattikorkeakoulu päättivät perustaa Ouluun Suomen ensimmäisen alueellisen elokuvasäätien. POEMin toiminnan ytimenä on laadukas elokuva- ja mediatuotanto. Vahvalla, omaperäisellä ja paikalliseen kulttuuriin pohjaavalla alueellisella toiminnalla on ollut ja on jatkossakin suuri merkitys eurooppalaisten sisältöjen kehittämisessä.

Oulun Musiikkivideofestivaalit on musiikin ja liikkuvan kuvan kaupunkifestivaali, joka on perustettu Oulun käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen (nyk. Oulun seudun ammattiopisto, Pikisaaren yksikkö) videolinjalla opiskelijoiden aloitteesta 1994. Nykyisin hankkeesta vastaa OMVF ry, joka on itsenäinen organisaatio.

Mobient on Oulun ammattikorkeakoulun mobiililiiketoiminnan kehittämishanke, joka edistää yritysten uusien mobiilisisältöjen luomista kansainvälisille markkinoille tukemalla mobiililiiketoiminnan kehitysprojekteja. Valittavilta projekteilta edellytetään innovatiivisuutta, teknologista toteuttamiskelpoisuutta sekä kaupallista ja kansainvälistä potentiaalia.

Sisältöliiketoiminnan luovien prosessien johtaminen CreaM (Creative Processes and Content Business Management) on Oulun yliopiston taideaineiden ja antropologian laitoksen alla toimiva ESR-rahoitteinen hanke, joka toteutetaan vuosina 2005-2007. Hanke tähtää sisältöalan toimintaedellytysten vahvistamiseen niin koulutuksen ja tutkimuksen kuin yritystenkin piirissä. Hankkeessa hyödynnetään muun muassa keväällä 2005 päättyneestä Oulun yliopiston Mediatuottajan maisteriohjelmasta (METKA) saatuja kokemuksia sekä Oulun yliopiston sisältötuotanto-ohjausryhmän (SITU) asiantuntemusta.

ELVI (Environment for Lucrative Virtual Interaction) on Oulun yliopistossa tammikuussa 2005 käynnistynyt pelialan yritystoimintaa tukeva projekti. Sitä johtaa tietojenkäsittelytieteiden laitoksen pelitutkimusyksikkö LudoCraft, joka on alalla jo kansainvälisesti tunnettu tutkijaryhmä. Media Forumin strategian mukaisesti Oulun seudulle ollaan ELVI-hankkeessa luomassa interaktiivisen viihde- ja pelituotannon osaamiskeskittymää. Projektin tarkoituksena on muun muassa edistää interaktiivisen viihteen sekä pelisisältöjen tuotantoa sekä toimialakehitystä Oulun alueella. Konkreettisena tavoitteena on saada luotua alueelle peliyrityksiä sekä niiltä laadukkaita pelejä kansallisille ja kansainvälisille markkinoille.

Pohjois- Suomen media- ja sisältötuotantoalan koulutus- ja osaamistarvekartoitus on Media Forumin koulutus- ja tutkimustyöryhmän hanke, jossa synnytetään media- ja sisältötuotantoalan yhteistyöverkosto Pohjois-Suomen 20 media-alan opetusta antavan oppilaitoksen tueksi. Vuoden 2005 aikana tehdyssä media-alan opettajille suunnatussa kyselytutkimuksessa selvitettiin alan koulutuksen painopistealueet Pohjois-Suomessa, media-alan opettajuuden erityispiirteet ja opettajien koulutustarpeet sekä yhteistyötoiveet muiden oppilaitosten kanssa. Selvityksen pohjalta suositellaan kehittämistoimien suuntaamista oppilaitosten vahvuuksien vahvistamiseen, järkevään työnjakoon sekä oppilaitosten että koulutusasteiden välisen yhteistyön kehittämiseen.

MOOP - Tutkivaan oppimiseen pohjautuva mobiili- ja verkko-oppimisympäristö -hankkeessa kehitetään peruskouluopetusta tukeva mobiilioppimisympäristö. Kehitystyön aikana syntyy erityisesti oppimista hyödyntäviä mobiilisisältöjä sekä -palveluita, jotka liittyvät oppimisympäristöihin.

Rockpolis Oulu on oululaisen musiikkiteollisuuden kehittämishanke, jonka tavoitteena on luoda pohjaa oululaisen musiikkiteollisuuden kasvulle ja antaa eväitä musiikin ammattilaisena toimimiseen ja alan liiketoiminnan kehittämiseen. Lisäksi hanke edistää ja vahvistaa pop- ja rock-kentän toimijoiden välistä yhteistyötä. Projektin aikana Ouluun on perustettu populaarimusiikin tiedotus- ja neuvontakeskus, joka toimii samalla musiikkialan toimijoiden verkostoitumispaikkana, tiedonvälittäjänä sekä uusien luovien ideoiden ja sovellusten kehittämis- ja kokeilupaikkana.

Mobiuz on Oulun ammattikorkeakoulun hallinnoima ylimaakunnallinen mobiilimarkkinoinnin koulutushanke, jonka tavoitteena on herätellä toimijoita mobiiliviestinnän mahdollisuuksiin sekä nostaa muun muassa mainostoimistojen ja niiden asiakkaiden mobiilimarkkinoinnin osaamista.

Form-up on Oulun seudun ammattikorkeakoulun projekti, jossa tavoitteena on selvittää mahdollisuudet ja keinot synnyttää Pohjois-Suomeen korkeatasoista ja jatkuvaa televisioformaattien ideointi-, kehitys-, pilotointi ja tuotantotoimintaa sekä erilaisten liitännäis- ja lisäarvopalvelujen, kuten interaktiivisuuden sovellutusten ja pelien, kehittämistä ja tuotantoa. 10-kuukautisen projektin ensimmäisen vaiheen aikana luodaan toimintamalli tv-ohjelmien kehitystyölle ja selvitetään edellytykset jatkohankkeelle.

Oulun yliopiston MediaTeamin Tekes-rahoitettu Rotuaari-projekti voidaan lisäksi vähitellen liittää Media Forumin kärkihankeperheeseen, sillä sen painotukset ovat siirtyneet yhä selvemmin langattomasta tietoliikenneteknologiasta erilaisten mobiilien sisältöjen ja palveluiden kehittämiseen ja testaamiseen. Lisää Oulun seudun luovien alojen hankkeita: www.ouka.fi/eu/tavoite2/hankkeet.htm

Toimialan kehittäminen Oulun seudulla perustuu sen tasa-arvoiseen asemaan muiden kasvualojen kanssa. Lähtökohtana ovat teollisuuden ja talouden, yritystoiminnan prosessit, samat bisneksen lainalaisuudet kuin muillakin toimialoilla. Projektit ja hankkeet ovat keskeisiä välineitä kehittämisen suuressa muutospöytä ja ne noudattavat ja tukevat valittua kasvustrategiaa.

5.8 Etelä-Pohjanmaa on tehnyt pitkäjänteistä työtä

Etelä-Pohjanmaa on tehnyt pitkäjänteistä kehitystyötä kulttuurin alueella. Työ perustuu tällä hetkellä kulttuuristrategiaan, joka ulottuu vuosille 2005-2013. Yhtenä osa-alueena on ns. kulttuurisidonnainen yrittäjyys, joka pyritään nostamaan tasavertaiseksi muun yrittäjyyden kanssa kunnissa ja seutukunnissa. Tavoitteena on arvostuksen kohottaminen, alan saaminen esille yrittäjäjärjestöissä, hyvien kulttuuriyrittäjyysseimerkkien esiintuominen mediassa, maakunnallinen innovaatiopalkinto, tukimahdollisuuksien kehittämi-

nen, vahvempi mukana olo kuntien elinkeinotoimissa ja yritysten saaminen alan yrityshautomoihin.

Etelä-Pohjanmaan liitto toteuttaa tällä hetkellä useita hankkeita:

- Hyvinvointia kulttuurista, jossa keskeistä on palveluiden tuotteistaminen ennaltaehkäisevään työhön.
- Vientiprojekti, joka koostuu musiikin, kuvataiteen ja käsityön viennistä. Hankkeen aikana toteutetaan neljät kulttuuripäivät sekä luodaan kulttuuri-toimijan kansainvälistymisopas ja -ohjelma. Lähivuosien tavoitteena on myös kansainvälisen matkailun tuotteistaminen.
- Pro-media on Internet-tv -hanke, jonka kautta toteutetaan mm. kulttuuriuutisia, tapahtumauutisointia jne. Tuotantoa toteuttavat mediatuotannon opiskelijat, mutta osa ostetaan ammattiyrityksiltä.

Etelä-Pohjanmaalla on lisäksi toteutettu käsi- ja taideteollisuuteen liittyneitä tuotteistamisprojekteja ja kulttuurimatkailuun ja tapahtumatuotantoon liittyneitä projekteja.

Haasteiksi on koettu mm. se, että media-alan yrityksiä on vähän. Kulttuurimatkailun osalta tuotteiden myynti ja jakelu on ollut ongelmallista.

5.9 Luova Tampere 2011 – ohjelma tähtää luovan talouden toimintaedellytysten kehittämiseen

Tampereen kaupunki on päättänyt strategiassaan ponnistaa luovan talouden toimintaedellytysten kehittämiseen. Kaupungin elinkeinokeskus teki asiasta esiselvityksen vuoden 2004 loppupuolella ja sen perusteella asian valmistelua jatkettiin alkuvuodesta 2005. Kaupunki on päättänyt huhtikuussa 2006 käynnistää Luova Tampere 2011 -ohjelman.

Valmistelun tuloksena syntyneessä Luova Tampere 2011 -ohjelmasuunnitelmassa on esitetty ohjelman yleiset tavoitteet ja rakenne, teemat ja esimerkkihankkeet. Ohjelma on jäsennetty kolmeksi kokonaisuudeksi, jotka tukevat toisiaan. Ne ovat 1) kulttuuriteollisuus, 2) palveluinnovaatiot – teknologian ja palvelujen luova yhdistäminen ja 3) luovuuden mahdollistaminen ja luovat rakenteet. Lisäksi ohjelmasuunnitelmasa tehdään ehdotuksia ohjelman organisoimiseksi, arvioinniksi ja budjetiksi.

Luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen ohjelmassa liittyy selkeimmin kulttuuriteollisuusosio.

Sen tavoitteena on

- Kulttuurialan osaamisen tuotteistuksen ja liiketoiminnallisen hyödyntämisen edistäminen
- Kulttuurialan yrittäjyyden ja yritysverkostojen kehittäminen
- Kulttuuriteollisuuden kansainvälistäminen ja viennin edistäminen
- Kulttuurialan ja muun elinkeinoelämän yhteistyön lisääminen

Kohderyhminä ovat

- Kulttuurialan yritykset ja niiden verkostot
- Kulttuurialan orastavat kaupalliset aihiot (bändit, teatteriryhmät, käsityöläiset ym.)
- Koko elinkeinoelämä ja kulttuuri

Ohjelman tarkoituksena on toimia katalyyttina uuden liiketoiminnan mahdollistamiseksi ja nostaa kulttuuriteollisuuden osuutta Tampereen seudulla työllistäjänä ja yhteisöverotulojen maksajana. Tampereen kaupunki ei ole ohjelmassa itse varsinainen toimija, vaan toimii mahdollistajana ja on mukana käynnistämässä hankkeita. Tampereen kaupungin siemenraha vuodelle 2006 on 1,2 miljoonaa euroa ja vuoteen 2011 jatkuvassa ohjelmassa ohjelmasuunnitelman mukaan varataan kaupungin siemenrahaa yhteensä 12 miljoonaa euroa. Tällä siemenrahalla taataan projektien liikkeelle lähtö ja tuetaan ja synnytetään rakenteita. Toimijat itse tekevät varsinaisen työn.

5.10 Verkostomaisen luovien alojen kehittämissuunnitelman luominen Hämeeseen

Hämeessä luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen (kulttuuriteollisuus) on mukana laajemmassa hankekokonaisuudessa, jonka kautta eri alojen yritystoimintaa on pyritty kehittämään. Kaikkiaan kehitettäväksi valittuja toimialoja on kymmenkunta. Luovien alojen yritystoiminta on ns. uusien toimialojen joukossa. Keskeisiksi kehittämisaloiksi on linjattu muotoilu ja kulttuurimatkailu sisältäen tapahtumatuotannon sekä kulttuuriperintöön liittyvän kehittämisen. Myös sisältöliiketoimintaa pyritään kehittämään.

Verkostomainen luovien alojen kehittämissuunnitelman luominen on yksi keskeisiä kehittämissuunnitelmia

Hämeessä. Yksikön ydintehtävänä on luovien alojen yritystoiminnan edistäminen ja alan koordinoiminen parantaminen. Yksikkö hoitaa kulttuurin tiedotus- ja markkinointitehtäviä sekä tukee toimijoita muissa kehittämissuunnitelmassa, kuten liiketoimintaosaamisessa, yritys yhteistyössä ja kansainvälistymisessä. Hämeäläiset matkailualan yritykset tarvitsevat kulttuuri- ja ohjelmajärjestäjien tuottajia. Yksikön tehtävänä on kehittää nykyisten tuottajien toimintaa ja luoda uutta yritystoimintaa alueelle.

Verkostomaisen kehittämissuunnitelman toiminnasta on käyty neuvotteluita mm. kolmen eri seudun aluekeskusohjelman ja seudullisten kehittämissuunnitelmien kanssa. Verkostomaista yhteistyötä on käynnistetty Hämeen liiton, Hämeen taidetoimikunnan ja kehittämissuunnitelmien kesken järjestämällä yhteistyössä foorumitoimintaa luovien alojen yrityksille. Osa kehittämissuunnitelmista on myös kartuttamassa luovien alojen toimialatietoutta käymällä oman seutunsa luovien alojen yrityksiä ja niiden kehittämistarpeita läpi. Valtakunnallisella tasolla on järjestetty yhteistyössä SILE-hankkeen ja Digesin kanssa Jalostamo-konsultointia yrityksille. Suomen yrittäjäopisto on käynnistämässä luovien alojen yrittäjien liiketoimintaosaamisen kehittämiseen tähtäävää koulutusta yrittäjille.

Kehittämissuunnitelman toimintamallin jatkokehittämiseksi haetaan mahdollisesti lisärahoitusta oman käynnistämishankkeen kautta. Sen aikana selvitetään kaikki tahot, jotka lähtevät mukaan verkostomaiseen yksikköön sekä varmistetaan jatkorahoitus. Vastuu kehittämissuunnitelman käynnistämishankkeen alkuun saattamisesta on Hämeen liitolla sekä seudullisilla toimijoilla, kuten kehittämissuunnitelmilla ja aluekeskusohjelmilla. Toimia tukevat lisäksi Hämeen taidetoimikunta ja Verkatehdas.

Muotoilun kehittämiseksi Hämeessä ollaan luomassa toimintamallia, joka edistää muotoilun käyttöä hämeäläisten yritysten yhtenä kilpailutekijänä ja lisää muotoilun käyttöä uusilla toimialoilla sekä kasvattaa yleistä muotoilutietoisuutta. Toimintamallin luomisessa hyödynnetään Hämeen ammattikorkeakoulun Muotoilutori-hankkeen luomaa mallia ja kokemuksia. Tavoitteena on vahvistaa alueen muotoilu-, käsityö- ja taideteollisuusalan yritysten toimintaedellytyksiä ja lisätä alan yritystoiminnan syntymistä sekä luoda alalle vahvempi muotoilupalveluja tarjoavien yritysten

kenttä. Alueen yritysten ja alan oppilaitosten välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä tutkimuksen, koulutuksen, järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoihin pyritään vahvistamaan. Tavoitteena on myös vahvistaa alan yritysten keskinäisiä verkostosuhteita.

Toimintamalli luodaan maakunnan toimijoiden toimesta. Mukana ovat seudulliset kehittämissyhtiöt ja yrityshautomot, Hämeen ammattikorkeakoulu, muotoilijat, Hämeen uusyrityskeskus, Hämeen TE-keskus ja Hämeen liitto. Työtä ohjaa Hämeen Muotoilun Round Table.

Kulttuurimatkailun tuotteistamisen ja liiketoiminnan kehittämisen osalta on menossa useita seudullisia hankkeita sekä näitä koordinoiva maakunnallinen kehittämishanke.

Hämeessä on myös aloitettu eri toimialojen välinen yhteistyö, joka on käynnistynyt eri toimialavastaavien yhteisillä foorumeilla. Foorumityöskentelyä on tarkoitus jatkaa. Lisäksi yhteistyötä tehdään kaikkiin toimialoihin liittyvän innovaatioverkoston kehittämisen kautta. Muotoilun osalta ala liittyy kaikkiin muihin toimialoihin. Muita keskeisiä rajapintoja Hämeessä ovat mm. matkailu, hyvinvointi, e-oppiminen ja elektroniikka.

5.11 Rauman seudulla ja Satakunnassa tehdään yhteistyötä seudullisten kehittämissyhtiöiden kanssa

Lähtökohtana on koko Satakuntaa kattava luovien alojen yritystoiminnan verkostomainen kehittämissyö Rauman Seudun Kehitys Oy:n, Porin Seudun Kehittämiskeskus Oy:n ja Pohjois-Satakunnan Kehittämiskeskus Oy:n välillä. Kulttuurialan yrityspalvelut liitetään kiinteästi muihin elinkeinojen kehittämispalveluihin. Seudullisten kehittämissyhtiöiden vahvaa ja monipuolista osaamista on luontevaa käyttää luovien toimialojen yritystoiminnan kehittämiseen. Tämä on myös alan toiminnan kehittymiselle selkeä etu, koska jatkuvuus saadaan turvattua kehittämissyhtiöiden kautta, jolloin ei olla satunnaisen hanketoiminnan varassa. Yhteistyö antaa myös valmiudet tarjota alan konsulttipalveluita maakunnan ulkopuolelle. Satakunnan kehittämissyhtiöiden erityisiä vahvuuksia ovat lii-

ketoimintaosaaminen ja seutujen välinen vakiintunut yhteistyö.

Tavoitteena on saada Rauman seudulle kulttuurikoordinaattori sekä maakunnallisesti toimiva Satakunnan kulttuuriteollisuuden promoottori/koordinaattori, jotka ovat apuna toimintaympäristön kehittämisessä. Heidän kauttaan myös tunnustetaan luovien toimialojen yritystoiminnan erityispiirteitä, ja he ovat linkkeinä kun verkostoidutaan valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Lisäksi järjestetään tarpeen mukaan erilaisia seminaari- ja foorumitapaamisia ja tiedotustilaisuuksia, jotka kokoavat yhteen alasta kiinnostuneita tahoja.

Rauman seudulla on tavoitteena perustaa kulttuurin neuvottelukunta, joka koostuu eri alojen toimijoista. Neuvottelukunta antaa pohjan yritysten ja kulttuuritoimijoiden yhteistyön kehittämiseksi, ja sen toiminta vaikuttaa laajemmin Satakuntaan. Neuvottelukunta lisää kulttuurisektorin liiketoimintaosaamista ja antaa yrityksille valmiuksia käyttää liiketoimintansa kulttuuriosaamista. Perinteisestä sponsoritoiminnasta hakeudutaan yritysten ja kulttuurialan väliseen kumppanuustoimintaan, jossa molempien osapuolien edut ja hyödyt kohtaavat.

Satakunnassa on käynnistetty myös ennakointityötä Turun kauppakorkeakoulun Porin yksikössä, jossa yhtenä aihealueena on kulttuuri. Satakunnassa tehdään vuoden 2006 aikana Satakuntaliiton toimeksiannosta Kulttuuriteollisuuden ja luovan toiminnan kehittämissuunnitelma. Lisäksi vuoden 2006 aikana laaditaan strategia Satakunnan käsi- ja taideteollisen alan yrittäjyyden kehittämiseen.

Satakunnan kehittämissuunnitelmat muodostavat toimintaympäristön, jotka tarjoavat luovien alojen yrittäjille erilaisia palveluita. Yrityksen aloittamiseen liittyen tarjolla on neuvontapiste, liiketoiminnan suunnittelua, perustamisneuvontaa, verotus-, starttirahaneuvontaa, rahoitusta, toimitilaneuvontaa, liiketoiminnan asiantuntijapalveluiden välittämistä, kummi- ja mentoritoimintaa sekä yritysneuvojat.

Yrityshautomotoiminta, oppilaitosten yritysympäristöt ja kasvuyritysohjelma ovat myös luovien alojen yritysten ulottuvilla. Lisäksi toteutetaan kohdennettuja kehittämissuunnitelmia.

5.12 Osaamiskeskusohjelma

Luovien alojen yritystoimintaa ovat kehittäneet myös osaamiskeskukset. Osaamiskeskusohjelma käynnistyi vuonna 1994 ja sitä on laajennettu vuosina 1998 ja 2002. Osaamiskeskusten tehtävänä on kansainvälisesti korkeatasoisen tiedon ja osaamisen hyödyntäminen yritystoiminnan, työpaikkojen luomisen ja aluekehityksen voimavarana. Osaamiskeskukset luovat edellytyksiä innovaatioiden syntymiseen, tuotteistamiseen ja kaupallistamiseen. Ne käynnistävät tutkimuksen ja elinkeinojen välisiä yhteishankkeita, vahvistavat ja uudistavat alueilla olevaa osaamista ja edistävät luovien innovaatioympäristöjen kehittämistä.

Luoviin aloihin liittynyttä osaamiskeskustoimintaa on ollut mm. Uudenmaan osaamiskeskus Culminatimissa, Varsinais-Suomen Kulturossa, Päijät-Hämeessä muotoilun osalta, Kuhmossa kamarimusiikin alueella ja Kanta-Hämeessä e-oppimisen puolella.

Häme/E-oppiminen

Yhtenä osa-alueena ammatillisen osaamisen ja oppimisen lisäksi Hämeen osaamiskeskusohjelmassa on ollut e-oppiminen. Tavoitteena on ollut edistää e-oppimisen tuotekehitystä ja liiketoimintaa. E-oppimisessa on ollut neljä hanketeemaa. Niiden kautta on pyritty edistämään mm. uuden tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyttöä oppimisen menetelmänä ja välineenä, mobiilipalveluiden kehittämistä oppimisen tueksi, alan koulutusta ja yritystoimintaa.

Kainuu/Kamarimusiikki

Kamarimusiikin osaamiskeskuksen tavoitteena on Kuhmoon kertyneen kamarimusiikkialan osaamisen tuotteistaminen ja liiketoiminnan kehittäminen. Tärkeimmät palvelut ovat mestariluokkaopetus, musiikkikonferenssit, musiikin verkkolähetyspalvelut, nuotisto- ja äänitearkistoihin pohjautuvan tietokannan tiedot.

Lappi/Elämysteollisuus

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus LEO:n tehtävänä on lappilaisen elämysteollisuuden ja liiketoiminnan kehittäminen, elämysteollisuuden ja liiketoiminnan

kehittäminen, elämysteollisuuden koordinoiminen, elämysteollisuuden luominen, elämysteollisuuden välisen yhteistyön edistäminen sekä tulosten seuranta ja analysointi.

Oulu/sisältö- ja media-ala

Yhtenä osana Oulun seudun osaamiskeskusohjelmaa on tietoteollisuus. Se koostuu tietoliikenteestä, elektroniikasta, ohjelmistoteollisuudesta sekä sisältö- ja media-alasta. Sisältö- ja media-alalla edistetään mediasisältöjen ja –kanavien syntymistä perinteisten viestintäalojen ja uutta teknologiaa kehittävien yritysten tarpeisiin. Perustana on monikanavaviestintä, jossa digitaalista sisältöä muokataan ja välitetään langattomasti eri laitteisiin. Hankkeissa on tutkittu kuluttajien käyttötottumuksia.

Päijät-Häme/Muoto-portti

Lahten seudulla muotoilun keskeiset toimijat ovat luoneet Muotoportin, joka konkretisoituu lähivuosina rakennuksena ja palveluverkostona, jossa muotoilualan innovaatiotoimintaa kanavoidaan ja tuotteistetaan yritysten ja liiketoiminnan käyttöön.

Tampere/Viestintä

Osaamiskeskustoiminta on painottunut alan yrityskeskityksen ja Media Club –hautomon käynnistämiseen sekä alan perustutkimuksen ja kehityksen kannalta merkittävien kärkihankkeiden käynnistämiseen. Verkkopalvelut, mobiilit palvelusisällöt sekä viestinnän yleinen digitalisoituminen ovat olleet keskeisessä asemassa. Tampereella on mm. kehitetty matkailijoiden käyttöön mobiileja palvelusisältöjä eri hankkeissa.

Uusimaa/Digitaalinen media, sisältötuotanto ja oppimispalvelut

Digitaalisen median, sisältötuotannon ja oppimispalvelujen osaamiskeskuksen tavoitteena on kehittää toimialan yritysten liiketoimintavalmiuksia, kilpailukykyä, kansainvälistymistä ja koko toimialan arvoketjun toimintaedellytyksiä. Osaamiskeskuksen missiona on olla valtakunnan johtaja private-public partnership –kehittäjä peli- ja animaatioteollisuuden, tv- ja mobiilisisältöjen, markkinointiviestinnän sekä oppi-

mispalveluiden toimialoilla. Osaamiskeskus kehittää ja tukee suomalaisen sisältöalan kilpailukyyn kasvua sekä kotimarkkinoilla että kansainvälisesti.

Pääkohderyhmään kuuluvat digitalisoitumiseen liittyvät kysymykset erityisesti tv- ja pelituotannossa ja niihin liittyvien sisältötuotantojen aloilla sekä musiikissa ja elokuvatuotannossa. Digitaalisten oppimispalveluiden kokonaisuus keskittyy digitaalisten oppimispalveluiden tarjonnan ja niiden yrityskäytön kehittämiseen sekä tätä tukevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukemiseen. Osaamiskeskus on pitänyt yllä verkkosivustoja *www.contentbusiness.fi* ja *www.learningbusiness.fi*

Varsinais-Suomi/Kulturo

Kulttuuri- ja digitaalinen sisältötuotanto eli Kulturo on kehittänyt Varsinais-Suomen kulttuuritoimialaa tuottamalla palveluita yrityksen perustamista suunnitteleville ja alkuvaiheen yrityksille. Kulturo on kehittänyt kulttuuri- ja sisältötuotannon liiketoimintaympäristöä Varsinais-Suomessa. Vuoteen 2003 mennessä Kulturon myötävaikutuksella oli syntynyt 20 uutta yritystä, 100 uutta työpaikkaa sekä uusia yhteistyön ja verkostojen muotoja.

Uusi osaamiskeskusohjelma

Parhailtaan on menossa haku uudelle osaamiskeskusohjelmakaudelle. Ensimmäisessä, toukokuun lopussa, päättyneessä haussa jätettiin kaikkiaan 27 hakemusta joista ainakin viidessä on suunnitteilla luovien alojen yritystoimintaan liittyvää toimintaa lähinnä digitaaliseen sisältöliiketoimintaan ja muotoiluun liittyen.

Haun seuraavassa vaiheessa, elokuussa 2006, sisäasianministeriö nimeää ehdotusten perusteella jatkovalmisteltavat klusterit ja niiden koordinaattoritahot. Valtioneuvosto päättää klusteriohjelmasta ja toteutettavista osaamiskeskuksista marraskuussa 2006. *Lisätietoja: www.oske.net/osaamiskeskuksset*

5.13 Aluekeskusohjelma

Aluekeskusohjelmaa on toteutettu vuodesta 2001 lähtien. Mukana on tällä hetkellä 35 aluekeskusta eri puolilta Suomea. Ohjelman uusi hakukierros on parhailtaan menossa ja siihen tuli toukokuun lopulla

kaikkiaan 40 hakemusta. Valtioneuvosto päättää alueiden nimeämisestä ohjelmaan syksyn 2006 aikana.

Aluekeskusohjelmatyössä kulttuuri on ollut mukana vaihtelevasti alueiden intressien mukaan. Sen rooli on kuitenkin vahvistunut viimeisen vuoden aikana, kun sisäasiainministeriö ja opetusministeriö ovat aloittaneet yhteistyössä aluekeskusohjelman kulttuuri-verkoston toiminnan. Verkoston toimintaa koordinoi opetusministeriö.

Kulttuuri on ollut vahvasti mukana muutamissa aluekeskuksissa. Keskeisimmin se on ollut mukana Itä-Uudellamaalla ja Kajaanissa, joiden keskeisimpiin tavoitteisiin se on myös kirjattu selkeästi. Luovien alojen yritystoimintaan kuuluva kulttuuriyrittäjyyden kehittäminen on ollut selkeästi mukana ainoastaan Itä-Uudellamaalla. Siellä on tavoitteena ollut toteuttaa kulttuuriyrittämisen ja –matkailun hankkeita. Vaasan seudulla on mm. MediaCityn kautta pyritty kehittämään sisältötuotannon osaamista.

Muiden aluekeskusten keskeisimmissä tavoitteissa kulttuuri tai luovuus on lähinnä mainintana ja liitetty yleensä kulttuuripalveluiden kehittämiseen. Tämä ei silti tarkoita sitä, etteikö luovien alojen yrittäjyyden edistämiseksi työskenneltäisi myös muissa aluekeskuksissa. Esimerkiksi Rauman seudulla ja Satakunnassa tehtävä luovien alojen kehitystyö on lähtenyt liikkeelle osin Rauman seudun aluekeskusohjelman kautta. *Lisätietoja: www.intermin.fi/alue/aky*

6 Muut toimintamalliesimerkit

6.1 Neogames edistää peliteollisuutta

Neogames toimii pääosin peliyritysten kehittäjätahona. Jäsenistöön kuuluu n. 10 % muita luovien alojen yrityksiä, kuten animaatioon ja äänitetuotantoon keskittyneitä yrityksiä. Kaikkia yhdistää kuitenkin pelituotanto. Neogamesin juridisena taustaorganisaationa toimii Teknologikeskus Hermia Tampereella. Sen rinnalle on tarkoitettu perustaa yhdistys, joka keskittyy erityisesti edunvalvontaan.

Jäsenistöön kuuluu yrityksiä pääkaupunkiseudulta ja akselilta Tampere-Oulu. Muualta Suomesta yrityksiä on myös muutamia. Neogames tarjoaa jäsenistölleen lakipalveluita, apua viennin edistämiseksi ja markkinoinnissa, liiketoimintakonsultointia ja yrityskehityspalveluita, projekti- ja tuotantokonsultointia sekä Tekes-hakemuksiin liittyvää neuvontaa. Palvelut ovat Neogamesin jäsenyrityksille maksuttomia. Jäsenmaksut ovat kohtuullisia ja ne määräytyvät työntekijämäärän mukaan.

Neogames on perustettu vuonna 2003. Liiketoimintasuunnitelman tekemiseen Neogames sai rahoitusta Media Tampere -hankkeelta. Käynnistämisvai-

heessa myös Tekesin tuki oli tärkeää. Tampereen valikoituminen Neogamesin pääpaikaksi johtui aktiivista ihmisistä. Yritysten rooli Neogamesin toiminnassa on merkittävä, mutta TAMK:n Taiteen ja viestinnän oppilaitos sekä Tampereen yliopisto ovat generoineet alan voimakasta kasvua Tampereelle.

Nykyisin suurin osa rahoituksesta tulee jäsenyrityksiltä, ja loput julkiselta puolelta, kuten viennin edistämiseen opetusministeriöltä. Tulorahoitusta tulee siitä, että yritysten neuvonnasta veloitetaan kustannuserusteisesti. Neogames on voittoa tuottamaton, jolloin kaikki voitto käytetään toiminnan kehittämiseen. Yrityksistä suurin osa on alle 10 henkeä työllistäviä. Neogames on luonut kansainvälistä verkostoa mm. Ranskaan, Japaniin, Kiinaan, Koreaan ja Ruotsiin. Näissä maissa toimii Neogamesia muistuttavia organisaatioita, jotka toimivat lähes vastaavalla tavalla.

Suoraa yritysten konsultointia Neogames ei tee itse, vaan se välittää konsultointipalveluita. Yritysten kanssa käydään läpi tärkeimmät kehittämistarpeet ja sen jälkeen konsultiksi valitaan sopiva toimija. Neogamesin palvelut ovat avoimia erilaisille toimijoille. Yritysten suhteen se ei ole rajannut esimerkiksi aloittavia yrityksiä pois, vaan myös ne voivat saada apua liiketoi-

mintansa kehittämiseen. Jäseninä on ollut myös hankkeita ja joitakin tuotekehitykseen liittyviä toimeksiantoja on tehty esimerkiksi peli- ja mediateollisuuden rajapinnassa. Näin ollen Neogamesin toimintatapa on kohtuullisen väljä.

Lakiasioissa konsultointipalveluita tarjoaa esimerkiksi ACE LAW Oy. Neogames ja ACE LAW tarjoavat yhden päivän konsultointipaketteja, jotka sisältävät mm. yrityksen asiakirjojen, kuten yhtiöjärjestyksen ja merkittävien sopimusten läpikäymisen. Sen aikana myös haastatellaan yrityksen avainhenkilöitä. Konsultoinnista laaditaan raportti, jossa esitetään huomattavimmat juridiset riskit, mahdollisuudet ja kehitysehdotukset.

Viennin edistämässä ja markkinoinnissa Neogames tarjoaa vientivalmiuksien arviointia, yhteistyöprojekteja verkoston ja jäsenyritysten välillä, tutustumismatkoja markkina-alueille, yrityksiin ja messuille, kohdennettuja B 2 B -tapaamisia ja markkinatutkimuksia. Viennin edistämässä Neogamesin kumppaneina toimivat kauppa- ja teollisuusministeriö, Tekes, TE-keskukset ja Finpro, Culminatum ja kaupalliset lähetystöt sekä sisarorganisaatiot eri maissa.

Neogamesin toiminnan etuna voi pitää sitä, että se toimii uudella toimialalla. Toiminnan käynnistäminen on ollut tietystä mielessä helpompaa kuin perinteisillä jo tietyllä tavalla vakiintuneilla yritystoiminnan alueilla. *Lisätietoja: www.neogames.fi*

6.2 Music Export Finland (Musex) vie suomalaista musiikkia ulkomaille

Music Export Finland (Musex) edistää suomalaisen musiikin tunnettuutta ja käyttöä ulkomaille tehostamalla ja edistämällä suomalaisen musiikkitoimialan ammattilaisten kykyä tehdä vientityötä. Music Export Finlandin jäsenjärjestöjen (IndieCo ry, Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen Ääni- ja Kuvatallennetuottajat ÄKT ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry ja Säveltäjäin tekijänoikeustoimisto Teosto ry/Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus FIMIC) kattavuus mahdollistaa sen, että sen palvelut ovat

kaikkien suomalaisten musiikkialan ammattilaisten ja tahojen käytettävissä. Toiminta sai alkunsa vuonna 2002 toimintansa aloittaneesta kahdentoista yrityksen vientirenkaasta, jonka tavoitteena oli markkinoida ja edustaa jäseniensä tuotteita ja palveluita kansainvälisille asiakkaille. Tästä vientirenkaasta laajeni nykyinen koko musiikkialan yhteen kokoava yhteinen vientiyhdistys.

Music Export Finland etsii musiikkialan yrityksille potentiaalisia kumppaneita sekä kerää vientiin liittyvää tietoa valituilta kohdemarkkinoilta ja toteuttaa siis kohdennettua ja yksityiskohtaista markkinointitutkimusta. Tätä tietoa se levittää alan suomalaisille ammattilaisille sekä yleisten että yrityskohtaisten konsultointien kautta. Music Export Finland toimii myös alan tiedotuksen sekä erilaisten markkinointiviestintäkampanjoiden tuottajana sekä toteuttajana. Keskeinen osa Music Export Finland toimintaa on tuottaa ja toteuttaa yhteistyössä suomalaisten toimialan yritysten kanssa vienninedistämisprojekteja Suomessa ja ulkomailla sekä luoda kansainvälisen verkostoitumisen ja markkinointiviestinnän mahdollisuuksia.

Music Export Finlandilla on myös keskeinen musiikkialan vientiyritysten kilpailukyvyyn ja toimintaympäristöjen kehittämisen rooli: se paneutuu suomalaisen musiikkiviennin rahoitus- ja tukirakenteiden kehittämiseen eri tavoin yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Music Export Finland on maaliskuusta 2006 lähtien toiminut KTM:n SILE-hankkeen Jalostamokonsulttina.

Yhdistyksen perustoimintaa, eli sen toimistoa ja työntekijöitä rahoittavat toiminnasta ja hallinnoinnista vastuussa olevat jäsenjärjestöt, jonka lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriö antaa toiminta-avustuksen. Yhdistyksen perustoiminnan osuus koko toiminnasta on kuitenkin pieni, sillä kukin vientihanke toteutetaan omasta erillisbudjetistaan. Erilaisissa vientihankkeissa niiden perusrahoitus tulee aina mukana olevilta toimialan yrityksiltä. Yhteisvientihankkeissa sillä on mahdollisuus hakea mm. kauppa- ja teollisuusministeriön markkinointitukea, jotka ovat maksimissaan 50% pakollisista kustannuksista. Suurimmissa hankkeissa tämän lisäksi viennin tukea voidaan hakea eurooppalaisten musiikkivientimallien mukaisesti muista ministeriöistä sekä muista suomalaisen kulttuurin tukirahastoista. *Lisätietoja: www.musex.fi*

6.3 Diges on perustettu edistämään sisältöliiketoimialaa

Sisältöliiketoimialan kehittämissyhdystys Diges ry edistää sisältöliiketoimialan pk-yritysten valmiuksia kannattavaan liiketoimintaan ja auttaa alalle tulevia uusia yrittäjiä. Yritysten tuotekehitystä Diges edistää sparraamalla ja jalostamalla innovatiivisia t&k-hankkeita. Lisäksi yhdistyksen toimintaan kuuluu asiakasyritysten sparraaminen kansainvälistymisessä, verkostoitumisessa, rahoituksessa ja IPR-kysymyksissä.

Yhdistyksen ovat perustaneet keväällä 2003 Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry, Suomen ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry ja tamperelainen Mind Trek ry.

Diges ry on toiminut Jalostamo-toiminnan kehittäjänä yhdessä Sile-hankkeen kanssa. Jalostamossa Digesin asiantuntijat ovat sparranneet toukokuusta 2005 lähtien luovien alojen yrityksiä. Jalostamo-toiminta jatkuu näillä näkymin ainakin vuoden 2007 loppuun. Osa Jalostamo-toimintaa ovat hankeklinit, joita on pidetty mm. Kotkassa, Kouvolassa, Tampereella, Hämeenlinnassa, Vaasassa ja Jyväskylässä. Hankeklinoita on järjestetty teemoittain myös mm. animaation ja mobiili-tv:n aihealueiden ympärillä. Design Forumin kanssa on aloitettu yhteistyö keväällä 2006. Neogamesin ja Musexin liittyttyä Jalostamo-verkostoon yhteistyö peli- ja musiikkialan kanssa on entisestään vahvistunut. Jalostamon kautta asiakasyrityksillä on mahdollisuus hakea subventoitua konsultointia. Yritysten käytettävissä on tällä hetkellä n. 30 asiantuntijan konsultin verkosto.

Diges koordinoi Uudenmaan TE-keskuksen ESR-rahoittamaa VISIO 2008+ -projektia, joka tarjoaa sisältöliiketoimialan yrityksille mahdollisuuden oman toimintansa kehittämiseen ja tulevaisuuden haasteiden hallitsemiseen. Projekti sisältää koulutusta, konsultointia, mentorointia sekä tilaisuuksia verkostoitumiseen. Visio 2008+ -projektissa valotetaan myös alan tulevia trendejä ja tulevaisuudennäkymiä asiantuntijahaastatteluiden avulla sekä kartoitetaan muiden käynnissä olevien sisältöliiketoimialaan liittyvien ennakoitutyöryhmien tuloksia.

Digesillä on käynnissä myös syyskuun loppuun 2006 ulottuva yhteistyösopimus Joensuun kaupungin kanssa. Sopimuksen piirissä on Reaktori-hankkeeseen

osallistuvien kulttuuriyrittäjien ja –toimijoiden mentorointi, sparraus ja kouluttaminen.

Diges on mukana valmentajana ja kouluttajana Forum Viriumin kasvuohjelmassa. Digesin asiantuntijat ovat mukana yritysten valintaprosessissa, yrityskohtaisessa sparrauksessa ja koulutuksessa. Kasvuohjelman pilotti ulottuu vuoden 2006 loppuun.

Digesin edustajat ovat olleet myös mentoreina radio- ja televisio-opisto Arton Meda-opiskelijoille. Meda-opiskelijat ovat laajasti media- ja kulttuurikentän yrittäjiä, jotka suorittavat lähes vuoden mittaisessa koulutuksessa yrittäjätutkinnon lisäksi laajan määrän eri liiketoiminnan lohkoja käsitteleviä koulutusjaksoja. Opiskelijat saavat henkilökohtaista mentorointia kuukauden välein pidettävissä tapaamisissa.

Valtakunnallisena yhdistyksenä ja KTM:n tulosohjauksessa toimivana kehittäjätahona Diges ry pyrkii jatkuvasti laajentamaan toimintamallejaan ja –prosessejaan kaikille luovan toiminnan alueille. Digesin mottona on ratkaista asiakasyritystensä ongelmia eikä lisätä niitä. Tämän moton mukaiselle toiminnalle tuntuu olevan yhä kasvavaa kysyntää. *Lisätietoja: www.diges.info*

6.4 Desing Forum Finland tekee suomalaista muotoilua tunnetuksi

Design Forum Finland on suomalaisen muotoilun promootio-organisaatio, joka tukee Suomen kilpailukykyä ja hyvinvointia edistämällä muotoilun laajalaista käyttöä elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. Design Forum Finland tekee suomalaista muotoiluosaamista kansainvälisesti tunnetuksi kehittämällä suomalaisen muotoilun brändiä. Design Forum Finland lisää suomalaisen muotoilun kysyntää media- ja myyntityöstä, näyttelytoiminnan, kilpailujen ja palkintojen, yksittäisten projektien sekä Design Forum Shopin avulla. Design Forum Finland tekee yhteistyötä SILE-hankkeen kanssa järjestämällä muotoilualan yrityksille Jalostamo-tapaamisia.

Design Forum Finland on käynnistämässä suomalaisen muotoilun kansainvälistymishanketta. Visiona on, että vuoteen 2010 mennessä muotoilulla on keskeinen rooli osana Suomi-kuvaa ja Suomi on kansainvälisesti tunnettu korkealaatuisesta muotoilustaan.

Design Forum Finlandia ylläpitää vuonna 1875 perustettu Suomen Taideteollisuusyhdistys ry – Konstflitföreningen i Finland rf. *Lisätietoja: www.designforum.fi*

6.5 Huippu Design Management toimii muotoiluyritysten managerina

Vuonna 2005 perustettu Huippu Design Management on yritys, joka edistää suomalaista muotoilua, esittelee lahjakkaita muotoilijoita ja edistää näiden uraa tuke- malla ja kehittämällä heidän liiketoimintaansa. Muotoilupalveluiden tarvisijoille Huippu tarjoaa konsultaatiota ja muotoilijoiden verkoston osaamista.

Huippu toimii yritysmuotoisesti managerina suomalaisille muotoilutoimistoille ja muotoilijoille. Käytännössä se järjestää muotoilijoiden messuesiintymisiä, näyttelyitä ja hankkii työtilaisuuksia sekä suunnittelu- projekteja edustamilleen muotoilijoille.

Huipun toiminta on Suomessa uuden tyyppistä, sillä vastaavaa toimintaa ei ole aiemmin ollut muotoilun alueella. *Lisätietoja: www.huippu.fi*

6.6 Arabus-yrityshautomo on luovien alojen yritysten hautomo

Arabus on Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskuksen yhteydessä toimiva yrityshautomo, joka tarjoaa aloittaville yrittäjille sekä puitteet että palvelut oman yritystoiminnan rakentamiseksi kannattavaksi liiketoiminnaksi.

Arabus antaa kannustavan kehitysympäristön designin, median sekä kulttuuri- ja sisältötuotannon alalla. Uuden yrityksen ja tuotannon käynnistämisen väylänä Arabus kokoaa yhteen alan osaajat ja innovatiiviset liikeideat.

Tällä hetkellä Arabuksessa toimii n. 20 yritystä, jotka toimivat muotoilun, elokuva- ja tv-tuotantojen tai tuottavat erilaisia kulttuurialan tuotantoja ja palveluita. *Lisätietoja: www.uiah.fi*

6.7 Formia-yrityshautomo tähtää aloittavien yritysten liiketoiminnan kehittämiseen

Formia-yrityshautomon toimintaan liittynyt pilottiprojekti on toteutettu Itä-Uudellamaalla vuosina 2004-2005. Yrityshautomo toimii fyysisesti Pukkilas- sa, mutta tavoitteena on ollut virtuaalisen hautomon perustaminen. Formian tarkoituksena on yritystoiminnan kehittäminen sekä aloittaville että alalla toimiville yrityksille. Pilottihanke toteutettiin siten, että rahoitus haettiin oppisopimuskoulutuksen kautta. Mukana oli 12 yritystä, joista neljä oli uusia.

Jatkossa tavoitteena on luoda n. 1-1,5 vuotta pitkä prosessi, jonka aikana yrityksille järjestetään 5-10 lähijaksoa. Yritykset tekevät kehitysuunnitelman ja henkilökohtaisen oppimissopimuksen. Prosessiin liittyy myös teoriaa. *Lisätietoja: www.formia.fi*

6.8 Osuuskunnat madaltavat kynnystä yrittäjäksi ryhtymiselle

Suomessa on perustettu reilun kymmenen vuoden aikana varsin runsaasti osuuskuntia luoville aloille. Osuuskuntien perustaminen virisi 1990-luvun laman jälkeen. Osuuskunta on jäsentensä omistama yhteisyritys, jolloin jäsenet saavat taloudellisen hyödyn osallistumalla toimintaan sen palveluja käyttämällä. Osuuskunnan jäsenmäärää tai pääomaa ei ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsentensä talouden tukeminen, ei yrityksen voitto.

Osuuskunnan perustamisen kynnys on matala, koska laki ei määrittele minimipääomaa. Osuuskunta tarvitsee markkinoiden kysyntään vastaavan liikeidean samalla tavalla kuin mikä tahansa muukin yritys. Suomessa on vuoden 1969 jälkeen perustettu lähes 150 kulttuuri-, kustannus- ja viestintäosuuskuntaa, mikä on lähes 10 % kaikista osuuskunnista, kun mukaan ei ole laskettu vesiosuuskuntia.

Yleisesti ottaen osuuskuntatoiminta on mahdollisuus luovien alojen yritystoiminnan aloittamiselle. Kun yritystoiminta on vakaata, voi olla syytä harkita esimerkiksi osakeyhtiömuotoa. Tämä on tärkeää erityisesti, mikäli yritystoimintaa halutaan lähteä kasvatamaan ja kehittämään erilaisten kehittämis- ja inves-

tointirahoitusten avulla.

Osuuskunnat ovat kohdanneet toiminnassaan myös ongelmia. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan rakennuskulttuurikeskus Herrala –hankkeen aikana perustetun osuuskunnan hallinnollinen pyörittäminen osoittautui työlääksi, eikä aktiiviseen osuuskunnan toiminnan markkinointiin jäänyt resursseja. Osa keskuksen asiakkaista mielsi toiminnan julkiseksi palvelutehtäväksi, jolloin palveluista ei oltu valmiita maksamaan täyttä hintaa.⁵⁶ *Lisätietoja: www.pellervo.fi/wuokko*

6.8.1 Case Näyttelijäosuuskunta Koitos

Näyttelijäosuuskunta Koitos perustettiin Tampereella vuonna 1999. Koitos tuottaa erilaista teatteriin pohjautuvaa ohjelmatarjontaa, kuten stand-up komiikkaa, näytelmiä, musiikkia ja muita ohjelmapalveluita sekä koulutusta. Jäseniä Koitoksessa on 12. Vuonna 2005 Koitos työllisti yli 80 muuta palkattua työntekijää.

Osuuskunta perustettiin, jotta sen jäsenet pystyivät paremmin hallitsemaan toimeksiantojaan. Lähtötilanteessa perustajat olivat freelance-näyttelijöitä, joilla oli ollut vuosittain yhteensä yli 300 työnantajaa.

Koitoksella on kolme aputoiminimeä: Viihde-, Teatteri- ja Koulutuskoitos, koska osuuskuntaa ei välttämättä koeta erilaisissa neuvottelutilanteissa yritykseksi, vaan esimerkiksi rekisteröidyksi yhdistykseksi. Aputoiminimien kautta neuvottelutilanteet helpottuvat. *Lisätietoja: www.koitos.com*

6.9 Luovien alojen neuvottelukunta

Luovien alojen toimialajärjestöt (Satu, ÄKT, Ornamo, Musex, Grafia, ohjelmatoimistojen liitto) ja EK perustivat huhtikuussa 2006 yhteisen neuvottelukunnan syventämään alan toimijoiden välistä yhteistyötä. Neuvottelukunta pyrkii vaikuttamaan luovan teollisuuden liiketoimintaosaamisen kehittämiseen. Tutkimus ja tuotekehitys, viennin ja kansainvälistymisen vauhdittaminen sekä PK-yrittäjyyden tukeminen ovat neuvottelukunnan toiminnan painopisteitä. Myös teknologia-alan ja luovan toimialan yhteistyöhön panostetaan. Toisena vaikuttamisalueena tulee olemaan luovien alojen tunnetuksi tekeminen, ennakkoluulo-

jen vähentäminen ja vuorovaikutuksen edistäminen eri sidosryhmien kanssa.

Neuvottelukunnan perustaminen on vastaus valtioneuvoston globalisaatioraporttiin sekä opetusministeriön kulttuurivientiselvitykseen, joissa haastetaan luovat alat ottamaan paikkansa merkittävänä yhteiskunnan kasvusektorina.

OSA II

Verkostomainen toimintamalli
edistää luovien alojen kasvua

7 Valtakunnallinen verkostomainen toimintamalli

7.1 Toimintamallin perusta

Tähän mennessä Suomessa on toiminut useita erilaisia luoviin aloihin liittyneitä kehittämishankkeita. Niiden suurin haaste on ollut toiminnan jatkuvuuden aikaansaaminen.

Aivan viime vuosina on syntynyt myös uudenlaisia kehittäjäorganisaatioita, kuten Diges, Music Export Finland (Musex) ja Neogames, jotka toimivat valtakunnallisesti. Käytännössä palvelut ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle, Tampereelle ja muihin kasvukeskuksiin, joissa on eniten alojen yritystoimintaa. Diges, Music Export Finland (Musex) ja Neogames ovat syntyneet vuoden 2003 jälkeen ja toimineet alalla siten n. kolme vuotta. Toiminnan rahoitus tulee kaikille osin julkiselta puolelta, mutta osa siitä tulee myös jäsenyrityksiltä. Esimerkiksi Neogamesin kohdalla yksityisen rahoituksen osuus on yli puolet.

Yllä mainittujen tahojen toimenkuva vaihtelee. Neogamesin palvelut koostuvat lakipalveluista, viennin edistämisestä ja markkinoinnista, liiketoimintakonsultoinnista ja yrityskehityksestä, projekti- ja tuotantokonsultoinnista sekä Tekes-hakemuksiin liittyvästä neuvonnasta. Digesin palvelut liittyvät mm.

liiketoimintakonsultointiin, ennakointiin ja hankejäljittämiseen. Music Export Finland (Musex) keskittyy pääosin musiikin viennin edistämiseen. Se on toiminut SILE-hankkeessa konsulttina vientiin liittyvien musiikkialan yritysten liiketoiminnan kehittämisessä.

Neogamesia, Music Export Finlandia (Musex) ja Digesia on yhdistänyt Uudenmaan TE-keskuksen SILE-hanke, jota on toteutettu vuodesta 2004 lähtien. SILE-hanke on pyrkinyt luomaan verkostoa, jonka kautta kehitetään erityisesti sisältöliiketoiminta-alan yritysten liiketoimintaosaamista. SILE-hanke on kevään 2006 aikana laajentanut toimintamalliaan muotoilun kentälle järjestämällä hankeklinoita Design Forum Finlandin kanssa. SILE-hanke on pyrkinyt luomaan myös valtakunnallista verkostoa mm. TE-keskusten, seudullisten kehittämissyhtiöiden ja teknologiakeskusten kautta. Haasteena on ollut se, että hanke on ESR-rahoitteinen ja sen toimenpiteet ovat voineet kohdistua ainoastaan tavoite 3 –ohjelman alueille, jolloin ulkopuolelle on jäänyt Itä- ja Pohjois-Suomi.⁵⁷ Tavoite 3 –ohjelman ulkopuolisille alueille on pyritty hakemaan korvaavia rahoitusratkaisuja mm. Pohjois-Karjalan ja Kemi-Tornion osalta.

Luovien alojen yritystoiminnan valtakunnallisessa verkostoitumisessa on vielä parantamisen varaa. SILE-

hanke on luonut pohjaa kehittämistyölle. Se rajautui alussa sisältöliiketoimintaan, mutta on hankkeen kuluessa alkanut laajentua mm. musiikin ja muotoilun puolelle. Osassa Suomea puhtaasti sisältöliiketoiminta-alan yritysten määrä on varsin vähäinen, jolloin eri tahot eivät ole välttämättä olleet aktiivisia hyödyntämään hanketta.

Myös tämän työn puitteissa on pyritty verkottamaan eri alueita mukaan luovien alojen kehittämistyöhön. Mukaan on tullut alueita, jotka ovat jo tehneet luoviin aloihin liittyvää kehittämistyötä eri tavoin. Verkosto ei kuitenkaan kata vielä koko Suomea. Osalla alueista alan aktiivinen kehitystoiminta on varsin alkuvaiheessa, jolloin ala ei ole myöskään verkostoitunut laajemmin.

7.2 Toimintamallin kuvaus

Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen tulee Suomessa edetä selkeästi prosessina sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla. Tähän mennessä kehittämistyö on tapahtunut usein yksittäisten hankkeiden kautta ja muodostunut siten hajanaiseksi. Jotta luovien alojen kehittämisellä on riittävä jatkuvuus on tarpeen muodostaa kehittämistyötä koordinoiva ydinryhmä, joka hyödyntää asiantuntijoita ja koko luovien alojen laajempaa foorumia. Se toimii yhteistyössä eri ministeriöiden ja hallinnon alojen sekä strategisesta kehittämisestä vastaavien kanssa. Käytännön kehittämistyön tarpeisiin, kuten yritysten liiketoimintaosaamisen nostamiseen, vastataan SILE-hankkeen tyyppisellä toiminnalla.

SILE-hankkeen luoma pohja on yksi luonteva malli valtakunnalliselle, verkostomaiselle toimintamallille luovien alojen yritysten kehittämisessä. Se on verkottanut luovien alojen kehittämistoimintaa yhteen ja luonut konsulttiverkoston, jota voidaan hyödyntää erilaisissa luovien alojen yrityksissä, mutta myös julkisten kehittäjätahojen toimesta. Toiminta vaatii kuitenkin alueellista ja teemallista laajentamista sekä koordinoivan tahon nykyisen hankkeen jälkeen.

Valtakunnallisessa verkostossa on tärkeää löytää alueelliset tahot, jotka vastaavat kehittämistyöstä eri puolilla Suomea verkostoituneesti. Toimintaa tukea ja koordinoi SILE-hankkeen tyyppinen toimija. Ta-

voitteena on löytää maakunnallinen tai vähintään seudullinen taho, joka vastaa kehittämistyöstä. Yhdessä valtakunnallisen toiminnan kanssa alueelliset toimijat voivat jatkossa muodostaa kattavan kehittämisverkoston luoville aloille. Alueellista kehittämistoimintaa tarvitaan, sillä SILE-tyyppinen toiminta ei nykyisellään voi yksin huolehtia luovien alojen yritysten kehittämisestä. Kehittämistoiminta vaatii paikallisen yrityskentän tuntemusta, jota alueellisilla toimijoilla on.

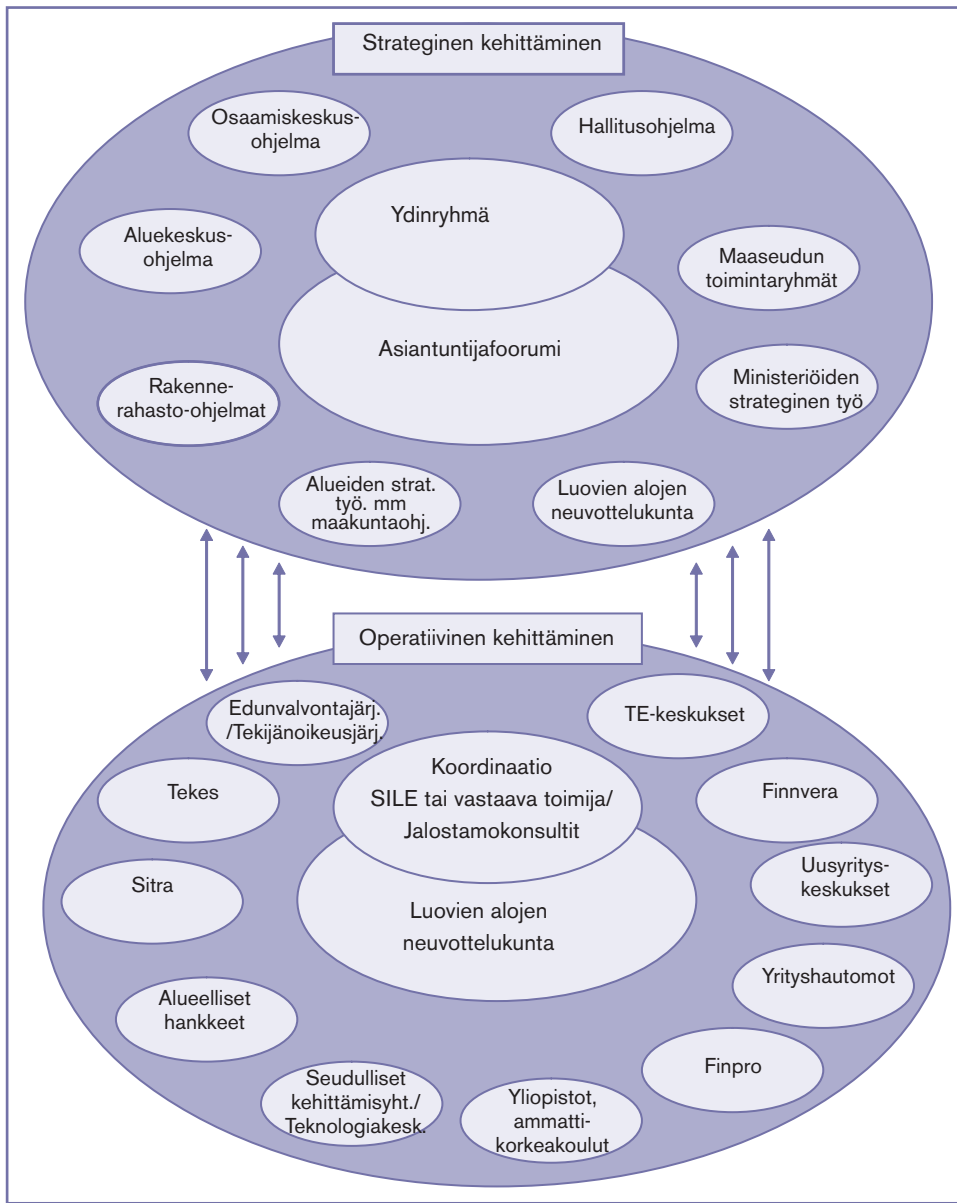
Alueellinen kehittämistoiminta on selkeintä nivoa nykyisten kehittäjätahojen toimintaan, kuten seudullisiin kehittämisyrityksiin. Kehittämisyritykset vastaavat yleensä kaiken yritystoiminnan kehittämisestä ja niillä on hyvät edellytykset myös luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen, mikäli motivaatio alan kehittämiseksi on riittävä. Luovien alojen yritystoiminnan nivomisessa kehittämisyrityksien toimintaa tulee varmistaa se, että kehittämisyrityksissä on riittävä luovien alojen yritystoiminnan tuntemus. Kehittämisyritykset voivat hankkia sitä esimerkiksi käymällä läpi oman alueensa luovien alojen yrityksiä ja niiden kehittämistarpeita. Myös koulutus ja valtakunnallinen konsulttiverkosto voivat toimia tukena.

Yksi vaihtoehto alueellisen toiminnan organisoimiseen on luoda erillisiä, alueellisia kehittämis- ja/tai välittäjäyksiköitä, joilla on hyvä luovien alojen kehittämistoiminnan, toimialan ja alueen yritysten tuntemus. Pysyvinä tällaisia organisaatioita ei toistaiseksi toimi Suomessa, mutta muutamilla alueilla on tavoitteena niiden perustaminen nykyisten kehittämissankkeiden jälkeen. Uuden yksikön perustaminen ja toiminta vaatii luovien alojen yritysten sitoutumista, mutta myös julkista tukea. Yritysten sitoutuminen luovien alojen kehittämisyksiköiden toimintaan voi olla haasteellista, sillä yritystoiminta keskittyy tällä hetkellä mikro- ja pk-yrityksiin. Mahdollisten yksiköiden julkinen rahoitus tulee varmistaa aloitusvaiheessa muutamalle vuodelle ja sitoa se toiminnan tuloksellisuuteen. Erillisten kehittämis- ja välittäjäyksiköiden perustamisen hyvänä puolena on oman alueen yritysten hyvän tuntemuksen lisäksi toimialan tuntemus.

Mikäli joillakin alueilla luovien alojen yrityskehittäminen on vielä ohut, voi yksi ratkaisu olla SILE-hankkeen Jalostamo-konsulttien käyttäminen tukena luovien alojen liiketoiminnan kehittämisessä. Tämä vaatii kuitenkin myös alueellisen toimijan aktiivista otetta

Luovien alojen verkostomainen toimintamalli muodostuu strategisesta ja operatiivisesta kehittämisestä. Strategisesta kehittämisestä on vastuussa ydinryhmä, joka koostuu ministeriöiden ja alan kehittäjätahojen edustajista. Ydinryhmää täydentää asiantuntijafoorumi. Lisäksi strategisen tason kehittäminen liitetään erilainen ohjelmatyö sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Operatiivisen kehittämisen koordinoinnista vastaa SILE-hankkeen tyyppinen toimija tai jokin nykyisistä Jalostamo-konsulteista yhteistyössä kilpailutetun konsulttiverkoston kanssa. Eri alueiden hankkeet ja pysyvät luovien alojen kehittäjätahot toimivat kiinteässä yhteistyössä koordinaattorin kanssa ja kytkevät myös laajemmat yritysten kehittäjäverkostot toimintaan. Jako strategiseen ja operatiiviseen toimintaan ei rajoitu kuviossa mainittujen tahojen osalta jompaan kumpaan vaan voi sisältää joidenkin tahojen osalta elementtejä molemmista.

Kuva 6: Luovien alojen yritystoiminnan verkostomainen toimintamalli.

ja motivaatiota alan kehittämistoimintaan. Ensisijais-
ta on myös SILE-hankkeen luoman konsultointitavan
tunnetuksi tekeminen. Tällä hetkellä ainoastaan aktii-
visimmat alueet tuntevat hankkeen konsultointimah-
dollisuuksien käytön.

Tähän mennessä luotu konsulttiverkosto tulee
jatkossa saattaa erilaisten yritysten kehittäjätahojen
käyttöön. Rahoitusta myöntävien tahojen asiantunte-
musta luovien alojen yritystoiminnan kehittämisessä
tulee lisätä, jotta alan yritystoimintaa voidaan kehit-
tää parhaalla mahdollisella tavalla. Vielä viime vuosina
luovien alojen yritykset ovat saattaneet saada erilaista
kohtelua eri puolilla Suomea esimerkiksi rahoitukse-
sta neuvoteltaessa. Tämä on voinut johtua siitä, että
yrityksen hankeidea ei ole ollut riittävän kypsä rahoit-
tettavaksi tai se ei ole sopinut alueellisiin linjauksiin.
Se on voinut johtua myös siitä, että rahoittajalla ei ole
ollut riittävää asiantuntemusta arviointiin.

Erityisesti TE-keskusten ja Finnveran yritystutki-
joille sekä seudullisten kehittämissyhtiöiden yritysneu-
vojille Jalostamo-konsulttien ja muiden SILE-hank-
keen kilpailutettujen konsulttien käytöstä olisi tulevai-
suudessa hyötyä. Kaikkialla Suomessa TE-keskusten
ja Finnveran yritystutkijat eivät aina voi tällä hetkellä
perehtyä yksityiskohtaisesti luovien alojen yritysten
erityispiirteisiin, joten konsulttien käyttö esimerkiksi
rahoitushakemusten arvioinnissa olisi perusteltua. On
kuitenkin ratkaistava, miten konsultoinnin rahoitus
järjestetään.

Esimerkiksi yrityskeskusten käyttöön on tulossa
ns. yrityssetelit, joilla tämän tyyppisiä palveluita voi-
daan todennäköisesti hankkia nykyistä joustavammin.
Yritysseteleillä yritykset voivat hankkia esimerkiksi
seudullisten kehittämissyhtiöiden kautta palveluita
erikseen hyväksytyiltä palvelujen tuottajilta. Luovien
alojen yritysten kannalta on tärkeää, että SILE-hank-
keessa luodun konsulttiverkoston konsultit hyväksy-
tään palveluiden tuottajiksi.

SILE-hanke ei toistaiseksi ole konsultoinut yritys-
toimintaa aloittavia yrityksiä. Tarvetta konsultointiin
kuitenkin on myös toimijoilla, jotka ovat vasta yritys-
hautomovaiheessa. Yhtenä ratkaisuna tähän voi olla
virtuaalisen yrityshautomon toimintamallin kehittä-
minen. Nykyisten yrityshautomoiden toimintakon-
septi pohjautuu toimitilojen vuokraamiseen, mikä ei
välttämättä ole olennaista luovien alojen yritysten kan-

nalta. Yritykset tarvitsisivat toimitiloja enemmän apua
liiketoiminnan alkuun saattamisessa. Virtuaalinen yri-
tyshautomo voisi yhdistyä myös nykyisin toimivien
luovien alojen yrityshautomoiden toimintaan.

Yksi suurimpia luovien alojen yrityshautomoiden on
Arabus Helsingissä. Yrityshautomotoiminnan puolella
on ollut myös monenlaisia hankkeita, joista Itä-Uu-
dellamaalla toimineen Formia-yrityshautomon kon-
septi voi olla laajennettavissa valtakunnalliseksi luovi-
en alojen virtuaalihakemoksi yhteistyössä esimerkiksi
SILE-hankkeen ja toimivien yrityshautomoiden kans-
sa. Tämän tyyppisessä yrityshautomossa yritykset eivät
sijoitu välttämättä saman katon alle, vaan ne voivat
sijaita eri puolilla Suomea ja verkostoitua yhteisen In-
ternet-foorumien kautta.

Tällä hetkellä alueilla tehdystä kehittämistyössä
on muutamia asioita, joita kannattaa pyrkiä suuntaa-
maan valtakunnalliseksi toiminnaksi. Keski-Suomessa
käytössä oleva siemenrahoitusjärjestelmä on yksi hyvä
toimintamuoto. Valtakunnallisen siemenrahoitusjär-
jestelmän luominen luovien alojen yrityksille vaatii
kuitenkin vielä valmistelua. Keski-Suomi on ollut
hyvässä asemassa sikäli, että siellä on ollut valmiina
maakunnallinen rahasto, jota on voitu hyödyntää sie-
menrahoituksessa. Läheskään kaikkialla Suomessa ei
ole vastaavantyyppisiä rahastoja. Paras vaihtoehto olisi
valtakunnallisen rahoitusmallin löytyminen.

Joensuun seudulla tehty tilaaja-tuottajamallien ke-
hittäminen on luonut pohjaa luovien alojen yritysten
palveluiden ja tuotteiden kysynnälle sekä kehittänyt
yritysten tuotantoa. Mallia ollaan ottamassa käyttöön
laajemmin Itä-Suomessa ja sitä olisi mahdollista so-
veltaa myös muualla Suomessa erityisesti esimerkiksi
tapahtumatuotannon ja ohjelmalveluiden alueella.

Valtakunnallisen toimintamallin veturiksi tarvitaan
yksi toimija. Tällä hetkellä yritysten konkreettisen ke-
hittämisen osalta tämä rooli olisi luontevinta SILE-
hankkeelle tai jollekin sen Jalostamo-konsulteista.
Haasteena on SILE-hankkeen jatko, joten kaikkein
järkevin olisi toimintamallin vastuuttaminen jolle-
kin nykyisistä, luonteeltaan pysyvistä toimijoista. On
mahdollista, että vastuuta erilaisista tehtävistä voidaan
jakaa myös eri toimijoiden kesken.

Valtakunnalliseen toimintamalliin tulee verkottaa
alueellisia toimijoita ympäri Suomea. Samoin kuin
SILE-hankkeen kohdalla, haasteena on monien toimi-

joiden projektiluonteisuus. Projektien jälkeen tulee eri alueilta löytää pysyvä toimija, joka voi ottaa alueellisen vastuun luovien alojen kehittämisestä. Tällöin kyseen tulee joko toiminnan integroiminen seudullisten kehittämissyhtiöiden tai muiden vastaavien toimijoiden toimintaan tai uusi kehittämissyksikkö.

Yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttajana tulee toimimaan huhtikuussa perustettu Luovien alojen neuvottelukunta. Neuvottelukunta pyrkii vaikuttamaan yleisellä tasolla esimerkiksi rahoitusjärjestelmiin, viennin edistämiseen ja asenneilmapiiriin.

Toimintamallin pitkän tähtäimen tavoitteena on se, että palvelut luovien alojen yritysten kehittämiseen saisi yhdestä paikasta. Yhtenä ratkaisuna tähän voisi olla virtuaalinen ympäristö. Tällä hetkellä Suomessa luovien alojen yritykset eivät löydä neuvontaa yhdestä paikasta. On toki paljon erilaisia toimijoita, mutta yritystä perustava ei välttämättä osaa löytää kehittämissviidakosta oikeaa toimijaa. Virtuaaliseen ympäristöön liittyen pitäisi olla myös konkreettinen toimija, jonka puoleen voi kääntyä. Toimija voi olla esim. SILE-hanke tai Jalostamo-konsultti. On mahdollista myös perustaa alakohtaisia palveluita.

8 Toimintamalliin liittyvät jatkotoimenpiteet

8.1 Käsite ja tutkimustoiminta

8.1.1 Käsitteen selkiyttäminen

Luovien alojen yritystoiminnan käsite vaatii selkiyttämistä. Tässä työssä on pyritty tekemään yleinen määrittelmä. Alan kehittämiseksi tarvitaan kuitenkin tarkempi ja yhtenäinen luovien alojen tuotteiden ja palveluiden määrittely, jota kaikki alan kehittämissyöitä tekevät voivat hyödyntää. Tämä on tärkeää sekä tilasto- että ennakoititiedon keräämiseksi. Lisäksi määrittelyllä autetaan alan toimijoita identifioimaan itsensä luovien alojen kenttään. Siten voidaan vahvistaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on käynnistämässä luovien alojen tuotteiden ja palveluiden määrittelyn selkiyttämistä yhteistyössä tilastokeskuksen kanssa ja luovien alojen toimijoiden kanssa.

Käsitteen selkiyttämisen kautta on mahdollista määrittellä tulevaisuudessa tarkemmin kehittämisrahoituksen kohdentumista luovien alojen yritystoiminnalle, esimerkiksi erilaisille alaklustereille. Selkiyttämisen kautta on myös mahdollista osoittaa alan merkitys Suomen kansantaloudelle.

8.1.2 Tutkimustoiminnan kehittäminen

Luovien alojen tutkimustoiminta vaatii kehittämistä. Erityisesti tämä koskee tilastoinnin parantamista, mihin liittyy olennaisesti tuotteiden ja palveluiden määrittely. Toimialan määrittelyyn ja tilastointiin liittyvät haasteet tulee pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman pian, jotta luovien alojen yritystoiminnasta voidaan saada luotettavaa tietoa. Tilastointi tulee ulottaa valtakunnallisen tason lisäksi myös aluetasolle, sillä eri aluekehitysviranomaiset tarvitsevat tilastointia toimintansa tueksi.

Tilastotiedon yhtenä kohteena voi olla tulevaisuudessa ns. satelliittitilinpito, jonka kautta tulisi selvittää luovien alojen merkitystä laajemmin. Luovien alojen työllistävyyttä, yritysten määrää, osuutta bruttokansantuotteesta ja viennin osuutta tulisi ryhtyä selvittämään vuosittain systemaattisesti.

Yksi luovien alojen kehittämiseen liittyvä tutkimuskohde ovat kuluttajien käyttäytymiseen liittyvät markkinatutkimukset ja niihin liittyvät kilpailija-analyysit. Tutkimuksia on tehty jonkin verran, mutta kaikki aineisto ei ole julkista etenkin, jos rahoittajana on ollut yritys. Tulevaisuudessa kuluttajien käyttäytymi-

seen liittyvää tietoa tulisi saada yksittäisten yritysten toimeksiantojen lisäksi myös yleisemmällä tasolla. Käytännössä tulee selvittää mahdollisuudet luoda tutkimushankkeita, joissa kuluttajien käyttäytymistä voitaisiin selvittää esimerkiksi tietyn alatoimialan yritysryhmälle. On otettava huomioon, että osaan luovien alojen kuluttajatutkimuksista voi liittyä haasteita, sillä nopeasti vaihtuvat trendit vaikuttavat kuluttajien käyttäytymiseen.

Ennakointi laajempaan kokonaisuutena on myös yksi tutkimusalue. Ennakointiin liittyvän aiheryhmän perustaminen esimerkiksi Ennakointifoorumiin (www.ennakointifoorumi.fi) on yksi mahdollinen toimenpide. Ennakointitoiminta voidaan organisoida myös esimerkiksi osaamiskeskuksiin liittyen.

Luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen voi liittyä myös muuta tutkimustoimintaa. Tulevaisuudessa laajempien, alaa koskevien tutkimushankkeiden käynnistäminen on tarpeellista.

Tutkimustiedon tuottajia voivat esimerkiksi olla mm. eri yliopistot, Cupore, Tilastokeskus ja Kuluttajatutkimuskeskus.

8.2 Yritysten toimintaympäristön kehittäminen

8.2.1 Luovat alat yritysten kehittäjätahojen toimintaan

Luovien alojen kehittämistoiminta näkyy nykyään jo kohtalaisesti erilaisissa strategioissa, ohjelmissa ja jonkin verran käytännön työssä. Se on huomioitu opetusministeriön strategisissa asiakirjoissa ja erilaisissa EU-ohjelmiin liittyvissä strategioissa. Myös muutamat maakuntien liitot ovat tehneet tai tekemässä alueellisia strategioita luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi. Muutamissa kaupungeissa, kuten Tampereella ja Oulussa, alan yritystoiminta on vahvasti mukana strategisessa kehittämistyössä.

Yritysten kehittämiseen liittyvissä strategioissa luovien toimialojen maininta ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Alan kehittämistoiminta ei myöskään aina ole mukana käytännön kehittämistyössä. Avainasemassa strategisen tason kehittämisessä valtakunnallisesti ovat mm. hallituksen politiikkaohjelmat (esim. yrittäjyy-

den politiikkaohjelma), hallitusohjelma ja siten eri ministeriöt, erityisesti kauppa- ja teollisuusministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja työministeriö. Jatkossa Luovien alojen neuvottelukunta pyrkii vaikuttamaan mm. yleiseen valtakunnalliseen keskusteluun. On tarpeen, että luovien alojen yritystoiminta on selkeämmin myös maakuntaohjelmissa ja osana TE-keskusten, uusyrityskeskusten, seudullisten kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten, yrityshautomoiden ja maakuntien liittojen strategioita ja operatiivista työtä.

Alueellisella tasolla luovien alojen kehittämistoiminta vaihtelee. Tulevaisuuden keskeisenä tavoitteena on nivoa luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen osaksi uusyrityskeskusten, seudullisten kehittämissyhtiöiden ja teknologiakeskusten toimintaa. Kaikilla on kattava verkosto ympäri maata ja ne keskittyvät yritysten kehittämiseen. Siten ne ovat myös luontevia luovien alojen yritysten kehittäjätahoja. Eri kehittäjätahojen tuntemusta luovien alojen yritystoiminnasta tulee lisätä.

On tarpeen ottaa tavoitteeksi, että vuoteen 2010 mennessä uusyrityskeskuksissa, seudullisissa kehittämissyhtiöissä, teknologiakeskuksissa, TE-keskuksissa ja Finnverassa toimii alan kehittämistarpeisiin koulutettu henkilö tai alan asiantuntemus hankitaan valtakunnalliselta konsulttiverkostolta.

Alan kehittäjätahot tarvitsevat tällä hetkellä tietoa luovien alojen yritystoiminnasta. Toimijat voivat hankkia tietoa tutustumalla alan yrityksiin. On myös tarpeellista järjestää seudullisten kehittämiskeskusten, TE-keskusten, uusyrityskeskusten, Finnveran, teknologiakeskusten ja yrityshautomoiden toimijoille koulutusta ja/tai tietoisuuksia luovien alojen yritystoiminnasta. Tähän on mahdollista muodostaa esimerkiksi oma hanke, jossa kunkin tahon keskusjärjestö tai vastaava toimija vastaa omien jäsentensä koulutuksesta, esimerkiksi SEKES seudullisista kehittämisspalveluista.

8.2.2 Rahoitusjärjestelmän kehittäminen

Luovien alojen yritystoiminnan aloittaminen on usein haasteellista, vaikka periaatteessa erilaiset TE-keskusten ja Finnveran yritysrahoitusmuodot ovat myös luovien alojen yritysten käytettävissä. Rahoitusta myöntävät

viranomaiset eivät kuitenkaan aina tunne toimialaa tai luovien alojen yritysten liiketoimintamahdollisuuksia. Tilanne vaihtelee tällä hetkellä myös alueittain. Myöskään alan yritykset itse eivät tunne kaikkia käytettävissä olevia rahoitusmahdollisuuksia.

Sekä rahoitusta myöntävien rahoittajien asiantuntemusta että yritysten tietoisuutta rahoitusmahdollisuuksista on mahdollista tukea toimintamallissa kuvatun konsulttiverkoston kautta. Myös kehittäjä- ja välittäjäorganisaatiot voivat auttaa yrityksiä rahoituksen hakemisessa, kuten esimerkiksi Neogames tekee Tekes-rahoituksen suhteen.

Rahoitusjärjestelmän kehittämisessä luovien alojen yrityksille tulee suunnata rahoitusta erilaisten ohjelmien kautta. Tähän mennessä mm. Tekes on rahoittanut luovien alojen yrityksiä esimerkiksi Muoto 2005- ja Fenix-ohjelmien kautta. Vastaavan tyyppisille ohjelmille on yhä edelleen tarvetta.

Alan yritysten rahoitustarve on tällä hetkellä heterogeeninen, koska alalla on monenlaisia yrityksiä. Osa yrityksistä tarvitsee rahoitusta liiketoiminnan perustamiseen, kehittämiseen ja investointeihin. Alan yritykset tarvitsisivat usein pienimuotoista siemenrahoitusta suunnittelu- ja alkuvaiheen yritysten pääomittamiseen. Myös erilaiseen testaustoimintaan tarvitaan rahoitusta. Alueellisia esimerkkejä siemenrahoituksesta on mm. Luovan foorumin siemenrahoitus Keski-Suomessa. Myös Lapissa on suunnattu siemenrahoitusta elämys- teollisuusalan yrityksille. Rahoitus on koostunut osin maakunnan kehittämisrahasta.⁵⁸ Siemenrahoitusjärjestelmien luominen esimerkiksi rakennerahasto-ohjelmien, aluekeskusohjelman ja osaamiskeskusohjelman kautta kannattaa selvittää jatkossa.

Vasta pieni osa luovien alojen yrityksistä on vaiheessa, jossa laajempi riskirahoitus voi tulla kyseeseen. Luovien alojen riskirahoitusjärjestelmän kehittämiseen tulee kuitenkin varautua pitkällä tähtäimellä. Yksi vaihtoehto voi olla rahoitusjärjestelmän luominen, joka muodostuisi sekä julkisesta rahoituksesta että riskirahoituksesta. Tämän tyyppisesti toimii tällä hetkellä valtakunnallinen pääomasijoitusrahasto Aloitusrahasto Vera Oy, jonka rahoitus on suunnattu aloittaville teknologiayrityksille, teknologiain- tensiivisille tai innovatiivisille palveluyrityksille.⁵⁹

8.3 Kasvavien yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen

8.3.1 Verkostomaiset kehittämissyhtiöt

Luovien alojen yritysten kehittämisen valtakunnallinen, verkostomainen toimintamalli perustuu eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Merkittävässä asemassa ovat jo syntyneet valtakunnalliset tahot, kuten Diges, Neogames ja Music Export Finland (Musex) sekä SILE-hanke. Näiden toimijoiden resurssit eivät kuitenkaan ole vielä riittäviä. Esimerkiksi musiikkialalla kaivataan viennin edistämisen lisäksi myös muuta alan kehittämistoimintaa. Alueellisesti tarvitaan myös vastaavantyyppisiä toimijoita, jotka ovat luonteeltaan pysyviä. Yhtenä ratkaisuna on erillisten kehittämis- ja/ tai välittäjäyhtiöiden perustaminen.

Kehittämissyhtiöiden ja välittäjäorganisaatioiden tehtävät voivat vaihdella. Yhtenä keskeisenä tehtävänä on kuitenkin liiketoiminnan kehittäminen. Osa kehittämistahoista keskittyy mahdollisesti jatkossakin suppeaan alueeseen, kuten Music Export Finland (Musex) musiikin viennin edistämiseen. Toisilla kenttä voi olla laajempi, kuten Neogamesilla. Voi olla hyvä myös harkita, pystyykö jokin nykyisistä organisaatioista laajentamaan toimintakenttäänsä.

Välittäjäorganisaatiot voivat hoitaa myös tuotteiden ja palveluiden jakelua, myyntiä ja markkinointia. Markkinoinnin osalta esimerkkejä välittäjätahoista ovat esimerkiksi alan yritysten kokoaminen brändiksi (Akun tehdas) tai managerin markkinointikonsepti (Huippu Oy).

Tietyntylaisina välittäjätahoina alueellisesti, esimerkiksi maaseudulla, saattavat pystyä pienessä mitta- kaavassa toimimaan osuuskunnat. Hyvänä puolena on suhteellisen alhainen perustamiskynnys. Niiden riskinä on kuitenkin ongelmat organisoitumisessa ja puutteet varsinaisen yritystoiminnan kehittämisessä. Kun yritystoimintaa halutaan lähteä kehittämään liiketoiminnallisesti kestäväälle pohjalle ja yrittäjillä on pyrkimyksiä kasvuyrittäjyyteen on harkittava muita vaihtoehtoja.

8.3.2 Yrityshautomo-, konsultti- ja mentoriverkosto

Suomessa toimii tällä hetkellä muutamia erityisesti luovien alojen kehittämiseen keskittyneitä yrityshautomoita, kuten Arabus yrityshautomo Helsingissä. Yrityshautomoverkostoa tulee tulevaisuudessa laajentaa siten, että se kattaa koko Suomen. Yhtenä ratkaisuna tähän voi toimia virtuaalinen yrityshautomo. Virtuaalisen yrityshautomon kautta olisi mahdollista toteuttaa myös alan aloittavien yritysten verkostoitumista ja foorumitoimintaa.

Kaikissa pienissä kaupungeissa ja maaseutumaisilla alueilla erillisten yrityshautomoiden perustaminen ei pienten resurssien vuoksi ole välttämättä mahdollista. Näissä tapauksissa yrityshautomotoiminta voidaan liittää myös jo olemassa oleviin hautomoihin ja/tai hyödyntää virtuaalista yrityshautomoverkostoa. Toiminnan liittäminen olemassa oleviin, monialaisiin yrityshautomoihin edellyttää yrityshautomotyöntekijöiden koulutusta ja konsulttiverkoston hyödyntämistä.

Tähän mennessä SILE-hankkeessa luotua konsulttiverkostoa kannattaa hyödyntää asiantuntijoina valtakunnallisesti eri yritysten kehittäjätahojen ja muiden alueellisten toimijoiden toimesta. Konsulttiverkostoa on todennäköisesti vielä tarpeen laajentaa, jotta sen kautta löytyy tarvittava osaaminen luovien alojen kehittämiseen. Konsulttiverkostoa on myös markkinoitava sen potentiaalisille kohderyhmille, kuten TE-keskuksille, Finnveran yritysneuvojille, seudullisille kehittämisskeskuksille, uusyrityskeskuksille, teknologiakeskuksille ja maakuntien liitoille.

Konsulttiverkoston lisäksi on tarpeen luoda alan yrityksistä mentoriverkosto. Kaikilla luovien alojen osa-alueilla sen luominen ei välttämättä ole helppoa, sillä yritykset ovat pieniä. Tällöin niiden resurssit eivät välttämättä vielä riitä mentorointitoiminnan tuottamiseen. Tulevaisuuden kannalta on kuitenkin tärkeää jakaa osaamista, jotta luovien alojen yritystoiminta voi kehittyä. Mentoroinnissa voidaan hyödyntää myös muiden toimialojen osaamista. Esimerkiksi liiketoimintaosaamisen kehittämisessä voi olla hyötyä myös muiden toimialojen yrityksistä.

Diges ry on kehittänyt yhteistyökumppaniensa kanssa uudenlaista luovan talouden yritystoimintaa soveltuvaa esi- ja yrityshautomotoimintaa. Toiminnan

ydin on ”mestari- ja kisälli” –periaatteen soveltaminen luovan talouden yritystoiminnan kehittämiseen. Diges ry tutkii parhaillaan mahdollisuutta kokeilla uutta konseptia pääkaupunkiseudulla. Ensimmäinen kokeiltava luovan talouden alue olisi musiikkituotanto laajasti ajateltuna.

8.3.3 Kansainvälistymisen lisääminen

Kansainvälistyminen on avainasemassa luovien alojen kehittämisessä. Se luo mahdollisuuksia alan yritysten kasvulle. Kulttuuriviennin osalta erilaisia toimenpiteitä on hahmoteltu jo vuonna 2004 ilmestyneessä Hannele Koivusen raportissa Onko kulttuurilla vientiä?

Viennin liiketoimintamalleja on selvitetty Tekesin toimeksiannosta tehdyssä Kulttuuriviennin liiketoimintamallien –selvityksessä.⁶⁰ Siinä on nostettu keskeisiksi suosituksiksi mm. liiketoimintaosaamisen vahvistaminen, koulutuksen kehittäminen, kansainvälinen vaihto, tuotekehitys ja verotuksen kehittäminen.

Kansainvälistymisestä on Suomessa luovien alojen osalta kehittänyt yhden toimintamallin Music Export Finland (Musex). Myös Neogames on pyrkinyt luomaan kansainvälistymismalleja peliteollisuuden puolella. Erityisesti Music Export Finlandin (Musex) luomaa pohjaa on mahdollista hyödyntää myös muilla luovan yritystoiminnan alueilla. Mallia voidaan todennäköisesti soveltaa siten, että Music Export Finland (Musex) toimii yhteistyössä muiden luovien alojen asiantuntijoiden kanssa ja kehittää kansainvälistymistä konsulttina. Kansainvälistyminen vaatii myös substanssiosaamista, sillä kaikki luovien alojen markkinat eivät välttämättä toimi täsmälleen samalla tavalla kuin musiikkipuolella.

Vientirahoituksen hyödyntämistä tulee kehittää, jotta se on mahdollisimman hyvin eri luovien alojen toimijoiden käytettävissä. Myös tässä voidaan hakea esimerkkiä Music Export Finlandin (Musex) toimintatavasta.

Kansainvälistymiseen liittyen on tarpeellista tehdä ennakoititutkimusta ja kilpailuanalysejä, sillä globaali kilpailu luovilla aloilla tulee kasvamaan. Esimerkiksi Iso-Britanniassa on kiinnitetty huomiota Intian ja Kiinan kasvavaan asemaan maailmanmarkkinoilla.

8.3.4 Luovan alan sisäinen ja muiden toimialojen välinen verkostoituminen

Luovien alojen keskinäinen yhteistyö on käynnistynyt erilaisissa yhteyksissä sekä alueellisesti että valtakunnallisesti, mutta on kuitenkin vielä alkuvaiheessa. Yhtenä pisimmällä olevista verkostoista on SILE-hanke, sillä se on luonut verkostoa Rysä-tapaamisten kautta. Alueellisesti on verkostoitunut hyvin esimerkiksi Keski-Suomi. Näiden mallien kautta verkostoitumista voidaan laajentaa.

Eri selvityksissä on todettu, että luovien alojen yritystoiminnan kasvupotentiaali on eri toimialojen välisissä rajapinnoissa. Jotta tämä kasvupotentiaali on mahdollista hyödyntää, tulee tulevaisuudessa järjestää yhteistyöfoorumeita eri toimialojen välillä. Foorumeihin tulee osallistua erityisesti eri alojen yrityksiä, jolloin niissä mahdollisesti syntyvät jatkokehitystä tarvitsevat ideat leviävät tuotekehitystä tekeviin yrityksiin. Verkostoitumisen kehittäminen on luontevaa esimerkiksi seudullisten kehittämissyhtiöiden kautta.

Valtakunnallisesti ja alueellisesti kehitetään innovaatiojärjestelmiä. Luovien alojen yritystoiminta tulee kytkeytyä innovaatiojärjestelmien kehittämiseen.

8.3.5 Markkinoiden luominen tilaaja ja tuottaja kehittämällä

Luovien alojen yritystoiminnan lisääminen ja markkinoiden kasvattaminen on mahdollista osin tilaaja-/tuottajamallien kehittämällä ja levittämällä. Tilaajapuolelle erityisesti julkisella sektorilla tulee järjestää koulutusta ja neuvontaa siitä, minkälaisia palveluita se voi hankkia yksityiseltä sektorilta. Koulutus tulee ulottaa mahdollisimman laajalle sektorille, sillä luovien alojen yritysten palveluita voivat hankkia niin sivistys- ja kulttuuritoimi kuin sosiaali- ja terveydenhoito sekä tekninen toimi. On tarpeen myös kehittää tuottajien eli luovien alojen yritysten puolta, jotta tuotannot vastaavat tilaajien odotuksia.

8.4 Osaamisen vahvistaminen

Tämän työn puitteissa ei ole perehdytty syvällisesti luovien alojen osaamisen vahvistamiseen koulutusnäkökulmasta, joten työtä tulee täydentää myöhemmin selvityksellä alan tämän hetkisestä koulutuksesta ja sen yksityiskohtaisemmista kehittämistarpeista. Työ voi liittyä koulutuksen valtakunnalliseen ja maakunnalliseen ennakointiin. Se soveltuu siten esimerkiksi opetusministeriön ja maakuntien liittojen tehtäväksi. Ennakoinnin kautta tulee pyrkiä suuntaamaan koulutusta aloille, joiden osajista on tulevaisuudessa kysyntää. Esimerkiksi sisältöliiketoiminnan ja teollisen muotoilun osajien tarve lisääntyy mahdollisesti jatkossa.

Innovaatioperusteisen ammattiosaamisen kehittäminen

Luovien alojen yrittäjien ammattiosaamista tulee vahvistaa, sillä se on lähtökohta alan yritystoiminnan kehittämiseksi. Ammattiosaaminen on monilta osin kunnossa, mutta eri aloilla on myös kehittämistarpeita. Esimerkiksi muotoilijoiden koulutuksessa on havaittu, että valmistuneiden materiaalituntemus voi olla heikkoa, sillä opintojen aikana aiheeseen ei tuntikehysten vuoksi ole perehdytty riittävästi.

Uusien innovaatioiden syntymistä luovilla aloilla on pyrittävä kehittämään, joten yrittäjiksi aikovien ja jo yrittäjinä toimivien innovaatioihin liittyvää osaamista on parannettava koulutuksen kautta.

Ammattiosaamisen ongelmakohdat tulee selvittää lähivuosien aikana. Selvitystyön tuloksena laaditaan jatkotoimenpiteet eri koulutusasteilla.

Liiketoimintaosaamisen parantaminen

Liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen koulutusta luovien alojen yrittäjiksi aikoville järjestetään eri oppilaitoksissa ympäri Suomea, mutta opetus on usein pirstaloitunut pieniksi osiksi. Oppilaitosten yhteydessä toimii myös yrityshautomoita. Erilaiset hankkeet ovat tuottaneet erityisesti täydennyskoulutusta.

Liiketoiminnan kehittämiseen ja yrittäjyysosaamisen parantamiseen tähtäävää koulutusta tulee lisätä ja koota selkeämmiksi kokonaisuuksiksi. Siihen tulee tarjota mahdollisuus perusopinnoissa heti opintojen

alkuvaiheessa, jolloin yritysideoita voi viedä eteenpäin opintojen aikana esimerkiksi oppilaitoksen toimintaan liittyvässä tai verkostoituneesti toimivassa yrityshautomossa. Liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen vahvistaminen koskee luovilla aloilla kaikkia koulutusasteita, myös täydennyskoulutusta.

Luovien alojen kehittämiseksi tarvitaan monitieteisiä koulutusohjelmia eri yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Joissakin oppilaitoksissa toimii jo tämän tyyppisiä kokonaisuuksia, mutta eri tieteiden ja koulutusohjelmien välistä yhteistyötä on tarpeen tiivistää. Koulutusohjelmia tarvitaan myös yliopistojen välille tutkimaan ja opettamaan esimerkiksi luovan ympäristön johtamisen malleja. Monitieteisten koulutusohjelmien kautta voidaan tukea liiketoimintaosaamisen vahvistamista ja kehittää strategista johtamista. Myös koulutuksen ja yrityshautomoiden välistä yhteistyötä tulee lisätä.

Mentorointi on yksi osa liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen vahvistamista. Mentoroinnissa hyödynnetään sekä luovien alojen yritysten että muiden toimialojen osaamista. Mentorointitoiminnasta on olemassa toimivia konsepteja, kuten Radio- ja televisio-opisto ARTO:n MEDA-koulutus, Helsingin kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen ja Uudenmaan TE-keskuksen organisoima Business Mentor-verkosto sekä Naisyrittäjyyskeskuksen mentorointiprojektit. Eri tahojen parhaat mentorointikäytännöt selvitetään ja niitä hyödynnetään luovien alojen yritysten mentorointitoiminnassa. Mentoroinnin kehittäminen soveltuu esimerkiksi SILE-projektille ja sen kumppaneille.

Yritystoiminnan kehittäjien osaamisen vahvistaminen

Luoviin aloihin liittyvää koulutusta tulee suunnata eri kehittäjätahoille ja päättäjille, jotta luovien alojen yritystoiminnan tunnettuus ja tieto alasta kasvaa. Koulutus voidaan toteuttaa erilaisten tietoisikujen tai pitemmän ja laajemman koulutuksen muodossa. Tukena käytetään myös SILE-hankkeen Jalostamo-konsultteja ja konsulttiverkostoa.

Koulutus voidaan toteuttaa laajana valtakunnallisena hankkeena, johon osallistuvat erilaiset yritysten kehittäjätahot, kuten seudulliset kehittämissyhtiöt, TE-keskukset, teknologiakeskukset, yrityshautomot ja uusyrityskeskukset. Koulutus voidaan käynnistää myös pilottihankkeen kautta, jolloin esimerkiksi Seu-

dulliset Kehittämissyhteisöt eli SEKES ry organisoivat koulutuksen omille jäsenyhteisöilleen.

Osaamisen vahvistamista voidaan tukea luovien alojen yritystoimintaa käsittelevän www-sivuston kautta.

9 Tiivistelmä

9.1 Kehittämistyö etenee sekä strategisella että käytännön tasolla

Tämän työn aikana monien toimijoiden kanssa käyty keskustelut ja hankkeisiin sekä kansainväliseen aineistoon perehtyminen vahvistavat, että luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi on Suomessa edellytyksiä myös jatkossa. Yksi Suomen mahdollisuus menestyä kansainvälisessä kilpailussa piilee luovilla aloilla.

Alan yritystoiminta muodostaa 5–9 % eri maiden bruttokansantuotteesta. Suomessa alan on laskettu olevan n. 4 %. Alan vuotuiset kasvuennusteet vaihtelevat 5–10 prosentin välillä. Luovien alojen kasvu on ollut esimerkiksi Iso-Britanniassa ja New Yorkissa 2000-luvun alkupuoliskolla vahvempaa kuin muun talouden.

Luovien alojen yritystoiminta koostuu arkkitehtipalveluista, digitaalinen sisältötuotannosta, elokuva- ja av-tuotannoista, graafisen alan toiminnasta, kirjojen tuotannosta ja jakelusta, mainonnasta, muotoilupalveluista, musiikin ja äänitteiden tuotannosta sekä sisältötuotannosta, joka on sekä perinteisille että sähköisille viestimille laadittua ohjelmasisällön tuottamista ja siihen liittyvää liiketoimintaa.

9.2 Valtakunnallinen toimintamalli kokoaa toimijat verkostoksi

Luovien alojen yrittäjät tarvitsevat tukea liiketoimintansa kehittämisessä monin eri tavoin. Sen mahdol-

listamiseksi alan kehitystoiminnasta muodostetaan jatkuva prosessi. Kehittämiseen sitoudutaan pitkäjänteisesti sekä strategiatasolla että käytännössä. Tärkeintä on luovien alojen yritystoiminnan integroiminen osaksi muuta yritysten kehittämistoimintaa ja alan yrittäjien tietoisuuden lisääminen erilaisista kehittämismahdollisuuksista.

Strategiatasolla kootaan kehittämisen ydinryhmä, joka koostuu eri ministeriöiden ja asiantuntijatahojen edustajista. Käytännön tasolla muodostetaan kehittämisverkosto, jota koordinoidaan valtakunnallisesti nykyisen SILE-hankkeen tyyppisellä toiminnalla. Alueellisesti kehittämistoiminta intergroituu nykyisten kehittäjätahojen, kuten seudullisten kehittämisyritysten toimintaan. Se voi tapahtua myös uusien kehittämisyrityksien ja hankkeiden kautta. Olennaista on, että kehittäminen tapahtuu verkostossa, joka jakaa kokemuksia ja sparraa entistä parempiin tuloksiin.

Kehittämisessä hyödynnetään jo luotua konsulttiverkostoa ja Jalostamo-konsulttien osaamista. Sitä hyödynnetään erityisesti yritysten käytännön liiketoiminnan kehittämisessä, mutta asiantuntemuksena myös strategiatasolla. Konsulttien osaaminen on olennaista niin yritysten kehittämisessä kuin luovien alojen asiantuntijatiedon jakamisessa. Yrityshautomotoimintaa kehitetään verkoston kautta. Pitkän tähtäimen tavoitteena on luovien alojen yrityspalveluiden saaminen yhdestä paikasta.

9.3 Toimintamalliin liittyvät jatkotoimenpiteet

Toimintamallia toteutetaan käytännössä neljän toimenpidekokonaisuuden kautta.

1. Käsite ja tutkimustoiminta

Käsitteen selkiyttäminen

- Selkiytetään käsite ennen tutkimustoiminnan kehittämistä.

Tutkimustoiminnan kehittäminen

- Kerätään vuosittain tilastomateriaalia alan seuraamiseksi.
- Tehdään markkina- ja kuluttajatutkimuksia yritysten tarpeisiin.
- Toteutetaan ennakointitutkimusta alan kehittämisen tueksi.

2. Yritysten toimintaympäristön kehittäminen

Luovat alat yritysten kehittäjätahojen toimintaan

- Liitetään kehittämistoiminta strategiatasolla ministeriöiden, aluekehitystoimijoiden ja muiden kehittäjätahojen työhön kiinteämmin
- Vaikutetaan asenteisiin strategisen kehittämisen ydinryhmän, asiantuntijafoorumien ja Luovien alojen neuvottelukunnan kautta
- Liitetään kehittäminen operatiivisella tasolla kiinteämmin mm. TE-keskusten, uusyrityskeskusten, seudullisten yrityspalveluiden, teknologiakeskusten, yrityshautomoiden ja maakuntien liittojen toimintaan ja tuetaan toimintaa konsulttiverkoston ja koulutuksen avulla

Rahoitusjärjestelmän kehittäminen

- Parannetaan rahoittajatahojen toimialatuntemusta ja yritysten tietoisuutta rahoitusmahdollisuuksista
- Hyödynnetään rahoituksessa olemassa olevia ohjelmia ja luodaan tarvittaessa erillisiä ohjelmia
- Parannetaan siemenrahoitus- ja riskirahoitusmahdollisuuksia

3. Kasvavien yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen

Verkostomaiset kehittämissyhtiöt

- Luoviin aloihin erikoistuneet kehittämissyhtiöt

- nivoutuvat valtakunnalliseen verkostoon
- Yhtiöt keskittyvät mm. liiketoimintaosaamisen kehittämiseen ja markkinoinnin sekä viennin edistäminen

Yrityshautomo-, konsultti- ja mentoriverkosto

- Luodaan yrityshautomoverkosto ja virtuaalinen yrityshautomo
- Ylläpidetään ja laajennetaan konsulttiverkostoa tueksi yrittäjille ja kehittäjätahoille
- Luodaan mentoriverkosto

Kansainvälistymisen lisääminen

- Lisätään kansainvälistymispalveluita musiikki- ja peliteollisuuden luomien mallien pohjalta
- Lisätään ja yksinkertaistetaan vientirahoituksen hyödyntämistä

Luovan alan sisäinen ja muiden toimialojen välinen verkostoituminen

- Lisätään eri toimialojen välisiä foorumitapaamisia valtakunnallisesti ja alueellisesti
- Kytetään luovien alojen kehittäminen innovaatiojärjestelmiin
- Laajennetaan luovan alan sisäistä verkostoitumista yhteisten foorumien kautta.

Markkinoiden luominen tilaajia ja tuottajia kehittämällä

- Tilajien koulutus erityisesti julkisella sektorilla
- Tuotteiden ja tuottajien kehittäminen

4. Osaamisen vahvistaminen

Ammattiosaamisen kehittäminen

- Selvitetään ongelmakohdat ammattiosaamisessa ja laaditaan jatkotoimenpiteet eri koulutusasteille

Liiketoimintaosaamisen parantaminen

- Lisätään ja yhtenäistetään liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen parantamiseen tähtävä koulutusta
- Kehitetään monitieteisiä koulutusohjelmia ja eri oppilaitosten yhteistyötä
- Vahvistetaan mentorointia

Yritystoiminnan kehittäjäkentän osaamisen vahvistaminen

- Järjestetään koulutusta yritystoiminnan kehittäjätahoille luovien alojen yritystoiminnasta

Hankkeen ohjausryhmä/foorumitapaamisten ydinryhmä:

Ohjelmajohtaja **Irina Blomqvist**, Culminatum
 Kulttuurijohtaja **Marjatta Eväsoja**,
 Etelä-Pohjanmaan liitto
 Erikoisasiantuntija **Leena Hoppania**, SILE-hanke
 Uudenmaan TE-keskus/Reaktori-hanke,
 Joensuun seutu
 Projektipäällikkö **Outi Hägg**, Taideteollinen
 korkeakoulu/Arabus yrityshautomo
 Suunnittelija **Kirsi Kaunisharju**, Hämeen liitto
 Projektipäällikkö **Ari Kivimäki**, Kulturo,
 Turku Science Park Oy
 Ylitarkastaja **Pirkko Liisi Kuhmonen**, OPM
 Projektsihteeri **Johanna Laukkanen**, OPM
 Projektipäällikkö **Raija Partanen**,
 Luova foorumi, Keski-Suomen liitto
 Ylitarkastaja **Petra Tarjanne**, KTM
 Toiminnanjohtaja **Yrjö Westling**, SEKES
 Projektkoordinaattori **Helena Ylisirniö**,
 Oulun kaupunki

Hankkeen ohjausryhmän/ foorumitapaamisten ajankohdat

16.12.2005, 7.2.2006, 15.3.2006,
 5.4.2006, 3.5.2006 ja 14.6.2006

Aihetta on lisäksi käsitelty seuraavissa valtakunnallisissa tilaisuuksissa:

- Aluekeskusohjelman kulttuuriverkoston
- tapaaminen 2.11.2005, Joensuu
- Rysä-päivät/SILE-hanke 25.1.2006, Imatra
- Maakuntien liittojen kulttuurivastaavien
- tapaaminen, 20.4.2006, Hämeenlinna

Hankkeeseen osallistuneet ja haastatellut tahot

Toiminnanjohtaja **Pauliina Ahokas**, MUSEX
 Ohjelmajohtaja **Irina Blomqvist**, Culminatum
 Toimitusjohtaja **Jouni Haajanen**,
 Kehittämiskeskus Oy Häme
 Teknologia-asiantuntija **Mari Isbom**, TEKES
 Viestintäpäällikkö **Päivi Jantunen**, Huippu Oy
 Johtaja **Ilkka Kaakkolampi**, Neogames
 Erityisasiantuntija **Seppo Kangaspunta**, KTM
 Ornamon puheenjohtaja **Kristian Keinänen**,
 Live Design
 Projektipäällikkö **Anna Kirveennummi**,
 Tulevaisuuden tutkimuskeskus
 Projektipäällikkö **Paula Kähkönen**, Lapin liitto
 Koordinaattori **Risto Louhenperä**, Credicon/
 Ennakointifoorumi
 Kehityspäällikkö **Titta Mantila**, Finnvera
 Projektipäällikkö **Eeva Mäkinen**,
 Taideteollinen korkeakoulu
 Johtaja **Arto Ojala**, Elinkeinoelämän keskusliitto
 Projektipäällikkö **Lasse Paananen**, Media Tampere
 Tuottaja-läänintaiteilija **Eliisa Paavola**, PRONTO-hanke
 Kehitysjohtaja **Helena Pekkarinen**, Diges
 Kulttuurikoordinaattori **Anu Perttunen**, Rauman seudun
 aluekeskusohjelma/kulttuuriyhteistyö
 Näyttelijä **Perttu Pesä**, Näyttelijäosuuskunta Koitos
 Taiteen maisteri **Helena Rantala**, Kideal
 Sijoitusjohtaja **Pekka Salmi**, Sitra
 Toimitusjohtaja **Ilpo Santala**, Design Forum Finland
 Design Manager **Laura Sarvilinna**, Huippu Oy
 Ohjelmajohtaja **Markus Sovala**, KTM
 Johtaja **Teppo Turkki**, Taideteollinen korkeakoulu
 Yritystutkija **Marko Ylikorpi**, Hämeen TE-keskus

Viitteet

1. Brunila, 2004, 2. 76.
2. Wilenius, 2004, s. 22-51, 80-108 ja 166-206.
3. Kainulainen, 2004, s. 13.
4. Termiä kulttuuriteollisuus käytettiin ensimmäisen kerran 1940-luvulla, kun Max Horkheimer ja Theodor Adorno käyttivät sitä kritisoidessaan massoille tuotettua kulttuuria, mm. äänilevyteollisuutta.
5. Wilenius, 2004, s. 95.
6. Kainulainen, 2004, s. 13.
7. Kainulainen, 2004, s. 38.
8. Kainulainen, 2005, s. 44.
9. Kainulainen, 2005, s. 38-39.+
10. Creating growth, 2006, s. 3.
11. International flows of selected cultural goods and services 1994-2003. Defining and capturing the flows of global cultural trade. Unesco Institute for Statistics, 2005, s. 20.
12. Creative Industries Economic Estimates Statistical Bulletin, 2005.
13. Unlocking Creativity: a creative region.
14. Kanerva, 2005, s. 10.
15. Kainulainen, 2005, s. 57.
16. Kainulainen, 2005, s. 49 ja 53.
17. Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä, 2005, s. 67-68.
18. Alanen, 2004, c, s. 17-18.
19. Hietanen Olli, Jokinen Leena, Kirveennummi Anna, Taalas Saara L., Toivonen Timo E., 2006, s. 14.
20. Yritystoiminnan kehittäminen, Hämeen toimialojen linjat, 2005.
21. http://www.nycfuture.org/content/reports/report_view.cfm?repkey=183&search=1 ja Chan, Sewell, New York City is Establishing an Office to Support Arts Groups, New York Times 5.4.2006 (<http://www.nytimes.com/2006/04/05/arts/05recr.html?ex=1149739200&en=f0484aebd34d94df&ei=5070>) ja Creative Sheffield. Transforming Sheffield's economy. <http://creativesheffield.co.uk/>
22. Gill, Chris. Special report: China reveals new national strategy to export culture, media and creative industries.
23. Kanerva, 2005, 10.
24. Kanerva, 2005, s. 26.
25. <http://www.headshift.com/dcms/index.cfm?fuseaction=main.viewSection&intSectionID=334>
26. Ensimmäinen vastaava raportti julkaistiin vuonna 1998.
27. Creative Industries Economic Estimates Statistical Bulletin, 2005.
28. Kanerva, 2005, s. 28.
29. Danmarks kreative potentiale, s. 8-9.
30. Denmark in the Culture and Experience Economy – 5 new steps, 2003, s. 10.
31. Mukaan luetaan mm. arkkitehtuuri, design, valokuvaus, taide, kirjallisuus, mainonta, media, muoti, musiikki, maalaustaide, näyttämötaide, matkailu ja elämispohjainen opetus.
32. Denmark in the Culture and Experience Economy – 5 new steps, 2003, s. 10.
33. http://www.nordicinnovation.net/_img/ci_syntese.pdf ja www.jenka.org
34. Ratzenböck, Demel, Harauer, Landsteiner, Falk, Hannes, Schwarz, 2004.
35. Kanerva, 2005, s. 19-21.
36. http://www.sdi.qld.gov.au/dsdweb/v3/guis/templates/content/gui_cue_menu.cfm?id=131
37. http://www.sdi.qld.gov.au/dsdweb/v3/guis/templates/content/gui_cue_cntnhtml.cfm?id=2504
38. http://www.sdi.qld.gov.au/dsdweb/v3/guis/templates/content/gui_cue_doc.cfm?id=30756
39. Kanerva, 2005, s. 37-40.
40. Creative Clusters networkin uutiskirje maaliskuu, 2006, www.creativeclusters.com.
41. Kanerva, 2005, s. 59-60.
42. http://www.nycfuture.org/content/reports/report_view.cfm?repkey=183&search=1
43. Creative New York, s. 5.
44. Creative New York, s. 27-28.
45. Luovuusstrategia, 2005, s. 68.
46. Kulttuuriteollisuus Hämeessä 2003-2006 - Kulttuuriteollisuushankkeiden kehittämislinjat, s. 13-14.
47. Ibid.
48. Ibid.; Kohtakangas, 2001, s. 28
49. Kainulainen, 2005, s. 40.
50. Mm. Kainulainen, 2005, 54.
51. Koskenlinna, 2004, s. 9.
52. Kulttuuriteollisuus Hämeessä 2003-2006 - Kulttuuriteollisuushankkeiden kehittämislinjat, s. 25.
53. Laskelma perustuu Hämeen TE-keskuksesta keväällä 2006 saatuihin tietoihin. Luovien alojen osalta tilastollinen rajausta ei vastaa täysin Tilastokeskuksen käyttämää rajausta, sillä TE-keskus tilastoi hankkeita pienemmällä tarkkuudella.
54. Laskelma perustuu Finnveralta keväällä 2006 saatuihin tilastotietoihin.
55. Suutari, 2003, s. 29.
56. Suutari, 2003, s. 39.
57. Käytännössä hankkeen ulkopuolella ovat olleet tavoite 1 –ohjelman alueet: Etelä-Savo, Kainuu, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo sekä Pohjois-Suomen osalta Lappi kokonaan sekä osia Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakunnista.
58. Lapin elämysteollisuuden uutiskirje, sys-lokakuu 2005 www.elamystuotanto.org.
59. www.finnvera.fi
60. Leikola Markus, Leroux Päivikki, 2006

Lähteet ja kirjallisuus

- Alanen, Aku, 2004, a. Aineeton pääoma kasvaa. Tietoaika 12/2004.
- Alanen, Aku, 2004, b. Luovuuden talous haussa. Tietoaika 1/2004.
- Alanen, Aku, 2004, c. Mitä kuuluu kulttuuriin? Tietoaika 10/2004.
- Alanen, Aku, 2005. Tähtäimessä tavaramerkkien talous. Tietoaika 1/2005.
- Alueellisen audiovisuaalisen toiminnan kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 2005:42.
- Alueiden vahvuudeksi. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma – linjauksia ja painopisteitä vuosille 2003-2013. Opetusministeriön julkaisuja 2003:22.
- Blomqvist, Irina; Mokka Roope, 2006. Feasibility Study on Design Intensive Industries in Denmark and Holland. Culminatum, Centre of Expertise for Digital Media, Content Production and Learning Services.
- Brunila, Anne, 2004. Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 19/2004.
- Cantell, Timo 1993. Kannattaako kulttuuri? Kaupunkien kehityshankkeet ja kulttuurisektori. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:9.
- Caves, Richard, 2000. Creative Industries. Contrast between Art and Commerce. Cambridge, Mass./ London.
- Cox, George, 2005. Cox Review of Creativity in Business: building on the UK's strengths. http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/cox_review/coxreview_index.cfm
- The Creative Economy Programme/UK. <http://www.headshift.com/dcms/index.cfm?fuseaction=main.viewSection&intSectionID=334>
- Creative Industries Economic Estimates Statistical Bulletin, October 2005 – Revised Version. http://www.culture.gov.uk/global/research/statistics_outputs/creative_industries_eco_est.htm
- The Creative Industries Mapping Document, 2001. Creative Industries Task Force 2001. http://www.culture.gov.uk/global/publications/archive_2001/ci_mapping_doc_2001.htm
- Creating growth. How the UK can develop world class creative businesses. Nesta Research Report. April 2006. http://www.nesta.org.uk/insidenesta/research_reports.html
- Creating value. How the UK can invest in new creative businesses. Nesta Research Report. April 2005. http://www.nesta.org.uk/insidenesta/research_reports.html
- Creative Businesses Research Report. Nesta Research Report. March 2006. http://www.nesta.org.uk/insidenesta/research_reports.html
- Creative Clusters 2005. Conference Report. Third International Conference on Development of Creative Industries. http://www.creativeclusters.com/docs/CC05_Conference_Report.pdf
- Creative New York. Center for and Urban Future, 2005. http://www.nycfuture.org/images_pdfs/pdfs/CREATIVE_NEW_YORK.pdf
- Creative Sheffield. Transforming Sheffield's economy. <http://creativesheffield.co.uk/>
- Danmarks kreative potentiale – kultur- og erhvervspolitisk redegølse, 2000.
- Dayton-Johnson J, 2000. What's Different about Cultural Products? An Economic Framework. Dalhousie University, Department of Economics. Halifax, Canada.
- Denmark in the Culture and Experience Economy – 5 new steps. The Danish Growth Strategy.
- Gill, Chris. Special report: China reveals new national strategy to export culture, media and creative industries. <http://www.interfax.cn/showfeature.asp?aid=13029&slug=MEDIA>
- Goddard John, Etkowitz Henry, Puukka Jaana, Virtanen Ilkka. Supporting the Contribution of Higher Education Institutions to Regional Development. Peer Review Report. The Jyväskylä Region of Finland. 2006.
- Haajanen Marko, Sokka Sakarias. Kulttuuri maakuntien vahvuutena. Opetusministeriö 7/2002.
- Hesmondhalgh, David, 2002. The Cultural Industries. London/ Thousand Oaks/ New Delhi.
- Hietanen Olli, Jokinen Leena, Kirveennummi Anna, Taalas Saara L., Toivonen Timo E., Luovista toimialoista luovaan talouteen? Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategia 2013. Turku Science Park. Julkaisematon käsikirjoitus 2006.

- Howkins, John, 2001. *The Creative Economy. How People Make Money From Ideas*. London.
- International flows of selected cultural goods and services 1994-2003. Defining and capturing the flows of global cultural trade. Unesco Institute for Statistics, 2005.
- Investing in Creative Businesses. Nesta Research Report. http://www.nesta.org.uk/insidenesta/research_reports.html
- Kainulainen Kimmo, Elämyksellisiä elinkeinoja. Kulttuuritapahtumien paikallistaloudelliset merkitykset maaseutukunnille ja kaupungeille. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, 2004.
- Kainulainen, Kimmo, Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä. Tampereen yliopisto, 2005.
- Kanerva, Anna, 2004. Kansainväliset luovuusstrategiat –selvitys. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö (Cupore). www.cupore.fi
- Kohtakangas, Johanna, 2001. Etelä-Pohjanmaan kulttuuriteollisuuden kehittämismahdollisuudet. Näkökulma kulttuuriyrittäjyyteen. Etelä-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:18.
- Koivunen Hannele, Kotro Tanja (toim.), 1999. Kulttuuriteollisuus. Edita. Helsinki.
- Koivunen, Hannele, 2004. Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja kauppa ja teollisuusministeriön Kulttuurivienti –hanke. Selvitysmiehen raportti. Opetusministeriön julkaisuja 2004: 22.
- Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä. Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit. Opetusministeriön julkaisuja 2005:35.
- Koskenlinna, Markus, 2004. Välittäjäorganisaatiot Suomessa – rakenteelliset haasteet. [http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/99396C0681E1603EC2256F4F002CB9B2/\\$file/Koskenlinnan%20raportti.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/99396C0681E1603EC2256F4F002CB9B2/$file/Koskenlinnan%20raportti.pdf)
- Koskenlinna Markus; Smedlund Anssi; Stähle Pirjo; Köppä Lasse; Niinikoski Marja-Liisa; Valovirta Ville; Halme Kimmo; Saapunki Juha; Leskinen Jari, 2005. Välittäjäorganisaatiot – moniottelijat innovaatioita edistämässä. Teknologia katsaus 168/2005. Tekes.
- Kuhmonen Pirkko Liisi. Luokki – Alueelliset osaamisverkostohankkeet. Opetusministeriön EU-rakennerahastot –julkaisu 14/2002.
- Kulttuuri tietoyhteiskunnassa. Strategia 2010 ja toimintaohjelma. Opetusministeriö 2003.
- Kulttuurista itää bisnes 8.2.2006 –seminaari Tampereella: <http://hosted.kuntaliitto.fi/workspaces/docstore4/docstore.asp?gnro=3108&folder=6093&lock=0&dmin=0>
- Kulttuuri ohjelma. Toimenpiteitä maaseudun kulttuurin toimintaedellytysten edistämiseksi vuosille 2005-2008. Julkaisu 2/2005, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Vammala, 2005.
- Kulttuuriteollisuusalan toimijat ja roolit Kanta-Hämeessä. Hämeen liiton julkaisu V:79, 2006.
- Kulttuuriteollisuus 2003-2006 – Kehittämishankkeiden liianjous. Hämeen liiton julkaisu V:63, 2003.
- Leikola Markus, Leroux Päivikki, 2006. Kulttuuriviennin liiketoimintamallit. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Marcus, Carmen. Future of Creative Industries. European Commission, 2005.
- Muoto 2005. Teollisen muotoilun teknologiaohjelma 2002-2005. Teknologiaohjelmaraaportti 10/2006. Tekes. http://akseli.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/ohjelmat/MUOTO_2005/fi/Dokumenttiarkisto/Viestinta_ja_aktivointi/Julkaisut/10_06_MUOTO_2005.pdf
- Niinikoski Marja-Liisa, Sibelius Kaisa. Kulttuuribusiness. Vantaa 2003.
- Nilsson Petra, Etelä Nina. Norden – A Creative Powerhouse. Nordic Innovation Centre. http://www.nordicinnovation.net/_img/ci_syntese.pdf
- Oesch P., Kulttuurin sponsorointi ja yritys yhteistyö. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki 2002.
- Profile of Small and Medium-sized Enterprises in the Canadian Cultural Industries. Nordicity Group Ltd. Department of Canadian Heritage. March 2004. http://www.pch.gc.ca/pc-ch/pubs/ic-ci_e.cfm
- Ratzenböck Veronika, Demel Katharina, Harauer Robert, Landsteiner Günther, Falk Rabel, Hannes Leo, Schwarz Gerhard, 2004. An Analysis of the Economic Potential of the Creative Industries in Vienna.
- Suutari, Timo, 2003. Etelä-Pohjanmaan kulttuurihankkeiden alueellinen vaikuttavuus –väliarviointi ohjelmakaudella 2000-2006. Etelä-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:23.
- Tarjanne Petra, 2005. Luova sisältöliiketoiminta vaatii johtajaltaan ammattitaitoa. Artikkelit osoitteessa: <http://www.tietoyhteiskunta.fi/=uutiset/169385>.
- Unlocking Creativity: a creative region. Northern Ireland. Wilenius Markku. Luovaan talouteen. Helsinki 2004. www.creativeclusters.com
- www.jenka.org
- Yrittäjyys musiikkiteollisuudessa. Suomalaisen musiikkiteollisuuden kilpailukyyn kehittäminen. F & L Management Services Ltd. www.flms.com/Siba30.PDF
- Yritystoiminnan kehittäminen, Hämeen toimialojen linjat 2005. Hämeen liiton julkaisu V:80, 2006.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2006 ilmestyneet

- 1* Toiminta- ja taloussuunnitelma 2007–2011
- 2 Selvitys Suomen IB-ylioppilaiden koetuloksista ja IB-tutkinnolla korkeakouluihin sijoittumisesta
- 3 Kuka ostaisi sivistystä; Raportti kirjastopalveluiden määrittelystä sopimusohjausjärjestelmässä
- 4 Korkeakouluopetus kestäväksi; Opas YK:n kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä varten
- 5 International Evaluation of the National Archives Service of Finland
- 6 Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus; Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010
- 7* Opetusministeriön hallinnonalan ammattikorkeakoulujen EU:n rakennerahastohankkeiden laadun arviointi aluevaikutusten kannalta
- 8 Koulutus ja tiede Suomessa
- 9 Suomi, Aasia ja kansainvälinen yhteistyö
- 10 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2004
- 11 Opetusministeriön toimintakertomus 2005
- 12 Tekijänoikeudella suojattujen aineistojen käyttötarpeet oppilaitoksissa
- 13* Lika tillgång till konst och kultur; Undervisningsministeriets åtgärdsprogram 2006–2010
- 14 Utbildning och forskning i Finland
- 15 Education and Science in Finland
- 16 Bildung und Wissenschaft in Finnland
- 17 L'éducation, la formation et les sciences en Finlande
- 18 Ammattien kutsu; Ammattikorkeakoulut ja estetiikka
- 19 Participating student – co-active School
- 20 Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoitus
- 21 Raportti kuntien erityisliikunnan tilanteesta vuonna 2005
- 22 Perusopetuksen opetussuunnitelmauudistus 2004–2006 ja yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen
- 23* Audiovisuaalisen alan verkko- ja virtuaalipalveluiden kartoitus; Seurantaraportti
- 24 Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle
- 25 Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse till riksdagen
- 26 OECD/IMHE – Supporting the contribution of higher education institutions to regional development; Self-evaluation report of the Jyväskylä region in Finland
- 27 Koulutus ja kulttuuri 2005. Opetusministeriön vuosikatsaus
- 28 Culture and Education 2005. Ministry of Education annual report
- 29 Utbildning och kultur 2005. Undervisningsministeriets årsöversikt
- 30 Yliopistot 2005; Vuosikertomus
- 31 Universities 2005; Annual Report
- 32 Universitetet 2005; Årsberättelse
- 33 NOSTE-ohjelman vuosiraportti 2005
- 34 Muodostetaan Radio- ja televisioarkisto; Kansallinen audiovisuaalinen muistiorganisaatio
- 35 Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttö ja käyttötarpeet valtionhallinnon sisäisessä tiedotuksessa
- 36 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2004
- 37* Yliopistotilastot 2005; Taulukoita KOTA-tietokannasta
- 38* Universitetsstatistik 2005; Tabeller ur KOTA-databasen 2005
- 42 Ammattikorkeakoulut 2005; Taulukoita AMKOTA-tietokannasta, Yrkeshögskolorna 2005; Tabeller ur AMKOTA-databasen
- 43 Yksitoista askelta luovaan Suomeen; Luovuuksstrategian loppuraportti
- 44 Kirjaston kehittämisohjelma 2006–2010; Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena
- 46 Televisio-ohjelmat opetuksessa; Televisio-ohjelmien opetuskäytön lisensiointi digitaalisessa ympäristössä

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning:

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin yliopisto
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-485-243-8 (nid.)
ISBN 952-485-244-6 (PDF)
ISSN 1458-8110